VEELZIJDIGHEID TROEF

Structuurvisie gemeente eMMen 2020

vastgesteld door gemeenteraad
op 24 september 2009

Samenvatting

Emmen is één van de grootste gemeentes van Nederland en kent een veelheid aan landschappen. De fraaie landschappen worden afgewisseld door dorpen, stedelijk gebied, landbouw, bedrijventerreinen en glastuinbouw. In de 20ste eeuw heeft Emmen zich ontwikkeld tot een open en groene stad met een omvangrijke industrieconcentratie. De gemeente telt inmiddels meer dan 109.000 inwoners en 46.500 arbeidsplaatsen. Emmen heeft een belangrijke centrumfunctie voor een internationale regio van een kleine 300.000 mensen. Met de Strategienota Emmen 2020 heeft de gemeente zich uitgesproken in te zetten op een moderne industriestad, een veelzijdige productiestructuur, een moderne woningvoorraad en een aantrekkelijk woon- en leefklimaat.

Op basis van de Strategienota is een ruimtelijke vertaling van de ambities en doelen nodig. Dit ruimtelijk raamwerk waarin de afstemming tussen functies, gebieden en plannen plaatsvindt, wordt gevormd door de Structuurvisie. De structuurvisie geeft *de hoofdlijnen van de ruimtelijke ontwikkeling* van de gemeente Emmen weer. Tevens dient de structuurvisie *om bedrijven, instellingen en andere overheden uit te nodigen tot en te stimuleren om passende, gewenste activiteiten en investeringen te doen die aansluiten op de weergegeven ambities en ruimtelijke mogelijkheden.*

Deze structuurvisie bevat de belangrijkste ruimtelijke elementen van de diverse gemeentelijke nota's en werkt principes/opgaven uit vanuit andere bestuurslagen.

Ambities

De ambities waar Emmen aan wil werken luiden als volgt:
- Méér en andere werkgelegenheid: Naast aandacht voor de huidige werkgelegenheid kiest Emmen voor het ontwikkelen van nieuwe werkgelegenheid, met name in kansrijke economische sectoren. Kansrijk sectoren zijn vooral de dienstverlening, moderne industrie, glastuinbouw, transport & distributie (incl. VAL), zorg en leisure. De inzet op een ander type werkgelegenheid vereist aandacht voor de arbeidsmarktkwalificaties en stelt eisen aan vestigingslocaties.
- Inzet op een bevolkingsgroei richting 120.000 inwoners: Emmen kiest voor gedifferentieerde woonmilieus gericht op de vraag van huidige én nieuwe bewoners, afgestemd op de (herstructurering van de) bestaande voorraad. Het aantrekken van nieuwe bewoners is noodzakelijk om deze ambitie te bereiken; de woonfunctie vormt hierbij een eigen productiefactor.
- Emmen, stedelijk centrum van en voor de regio: Emmen kiest voor een sterke stedelijke kern gelegen binnen diverse (inter)nationale samenwerkingsverbanden.
- Een optimale bereikbaarheid van Emmen via de A37, de N34 en het spoor.

Ruimtelijke kaders als basis voor ontwikkeling

De belangrijkste uitgangspunten en ontwikkelingsprincipes voor de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente Emmen bestaan uit:
Kwaliteit voor kwantiteit: centraal element is een verschuiving van kwantiteit naar kwaliteit.
Keuze voor een duurzame inrichting van de ruimte: dit komt onder meer tot uiting door:

- nieuwe ontwikkelingen te laten aansluiten op bestaande *waterhuishoudkundige structuren en bodemopbouw*. De waardevolle elementen in het landschap die gekoesterd worden zijn belangrijke onderleggers waarop nieuwe ontwikkelingen moeten aansluiten. Deze elementen zijn de Hondsrug, de steilrand (overgang van de Hondsrug naar het Veenkoloniale gebied), de beekdalen, de essen, het hoogveengebied en de openheid.
- Behoud en versterking van de balans tussen de stad en het buitengebied. De insteek van 'Emmen open, groene stad' krijgt vervolg in deze structuurvisie met *'Emmen open, groene gemeente'*. De opbouw in een *lobbenstructuur* is het leidend principe voor uitbouw van de kern Emmen.
- *Cultuurhistorie* als een medebepalend element: In Emmen is veel cultuurhistorie aanwezig, evenals een karakteristiek cultuurhistorisch landschappelijk patroon.
- Met de realisatie van de A37 draait de *verkeersstructuur* van west (N34) naar zuid (A37): in de oriëntatie van de ruimtelijke structuur wordt hierop ingespeeld.
- De *voorzieningenstructuur* blijft in principe gehandhaafd, tenzij zich nieuwe ontwikkelingen voordoen waarbij bundeling en functiecombinaties leiden tot meer efficiëntie.

- Rekening houden met de *klimaatverandering:* De mate waarin de klimaatverandering uitwerkt in Emmen is moeilijk te voorspellen. Dat we te maken gaan krijgen met meer extremen lijkt echter zeker. Daarom is water als leidend principe gehanteerd. Zowel in tijden van extreme droogte als neerslag is het beschikken over een 'waterbuffer' van eminent belang. Een ander onderwerp waar in dit kader aandacht aan wordt besteed is duurzame energie.

Ruimtelijke uitwerking

In het onderstaande is de ruimtelijke structuur van 2020 geschetst aan de hand van een aantal hoofdthema's, te weten landschap, duurzaamheid, verkeer, werken, wonen, voorzieningen en veiligheid.

Versterken landschapstructuur

Vanuit de schijnbare tegenstelling tussen stad en land kiest Emmen voor het accentueren en uitbouwen van de bestaande en aanwezige karakteristieke waarden. Deze zijn kenmerkend voor de gemeente en bepalen gezamenlijk de ruimtelijke identiteit van de gemeente. Als onderste laag vormt het landschap immers de basis voor de ruimtelijke inrichting van de gemeente. Het is de opgave deze ruimtelijke kwaliteit verder te versterken. Ingezet wordt op de volgende elementen:

Bebossen van de Hondsrug: Gebruikmakend van de landschapskarakteristieken lenen de zandgronden zich uitstekend voor verdere bebossing.
Steilrand: Vrijwaren van de karakteristieke overgang tussen hoge zandgronden en de relatief lager gelegen Veenkoloniën.
Versterken herkenbaarheid kanalenstructuur: Het Veenkoloniale gedeelte van de gemeente bestaat uit grote open ruimtes afgewisseld door linten. Het is de opgave deze (hoofd)linten verder te versterken en de openheid te waarborgen.
Waarborgen openheid: Voor Emmen zijn de open ruimtes in een drietal categorieën ingedeeld (essentiële open ruimten, open ruimte als bufferzone en grootschalige, open ruimte).
Versterken Bargerveen: Ingezet wordt op een overgangszone tussen de natuur van het Bargerveen en de omliggende agrarische functie. In deze overgangszone is naast landbouw ook ruimte voor recreatie c.q. recreatief medegebruik.
Gebruik en versterking essen: De inzet richt zich op verbetering van de verbinding tussen stad en essen. Zichtbaarheid, toegankelijkheid en gebruiksmogelijkheden worden vergroot. De Noordbargeres maakt deel uit van het centrum, voor de Emmer- en Schimmeres is de openheid leidend.
Herstel beekdalen: Een karakteristiek en ruimtelijk structurerend element zijn de beekdalen van het Schoonebeekerdiep, de Sleenerstroom/Buma Marchienawijk, de Runde en de Valtherbeek. Behoud en herstel van landschappelijke en natuurlijke waarden, in combinatie met de vergroting van de waterbergende functie en waterkwaliteit staan hier voorop. Recreatief medegebruik krijgt hierbij een plek.

Koers: Versterken van het landschap door in te zetten op bebossing van de Hondsrug, het vrijwaren van de steilrand, het koesteren van de openheid, de herkenbaarheid van de kanalenstructuur te vergroten, de beekdalen te herstellen en het gebruik van de essen te vergroten.

Duurzaamheid in tijd en ruimte

De keuze voor een duurzame structuur betekent dat locaties en functies veelal multifunctioneel benaderd worden. Daarnaast zijn er onderwerpen waaraan mede vanuit duurzaamheid in de structuurvisie expliciet aandacht wordt besteed. Dit zijn: water, archeologie, cultuurhistorie, natuurwaarde en de instandhouding van het landschap en groen.

Water heeft ruimte nodig en biedt tegelijkertijd mogelijkheden voor andere functies. Om in de toekomst droge voeten te houden en water langer vast te houden, ligt er een opgave meer water te bergen. In de gemeente liggen er vooral mogelijkheden de waterbergende functie te vergroten door herstel van de beekdalen en vergroting van de capaciteit van het uitgebreide wijken- en kanalenstelsel. Specifiek zijn hiervoor het Schoonebeekerdiep en de Sleenerstroom/ Buma Marchienawijk benoemd. Ter hoogte van de nieuwe woonwijk Delftlanden liggen er kansen voor de combinatie van wonen met water(berging).

Tevens is een tweetal gebieden als 'zoekgebied' aangewezen. Indien er op termijn extra behoefte is voor waterberging kennen deze gebieden een geschiktheid. Het betreft het Oranjedal en het gebied ten westen van Zandpol, die relatief laag gelegen zijn en relatief onbebouwd. Voor deze gebieden verandert er niets ten aanzien van het gebruik; er wordt alleen geen verstedelijking voorgestaan. Een ander onderwerp op het vlak van water is het herstel van de vaarroute Erica- ter Apel.

De zoektocht naar (ver)nieuw(bare) vormen van energie en het benutten van deze vormen sluiten nauw aan op het streven naar duurzaamheid. Zo liggen er kansen voor de industrie en land- en tuinbouwsector. Ook zijn koppelingen denkbaar tussen de industriële verwerking en teelt van biomassa. Naarmate een installatie grootschaliger van aard wordt ligt vestiging op de bedrijventerreinen of glastuinbouwgebieden voor de hand. Met betrekking tot een aantal andere vormen van duurzame energie, is Emmen bezig de mogelijkheden te onderzoeken. Concreet voorbeeld betreft het kwadrant De Monden, waarvoor de (on)mogelijkheden van windenergie in beeld gebracht zullen worden.

Koers: Het benoemen van het uitgebreide kanalenstelsel en de beekdalen voor de berging van water. Specifiek betreft het hier de Buma Marchienawijk/ Sleenerstroom en het Schoonebeekerdiep. Het herstel van de beekdalen combineert de verbetering van de waterkwaliteit met noodberging, alsmede versterking van het landschap. Een tweetal gebieden is benoemd als mogelijk zoekgebied. De term 'mogelijk zoekgebied' betekent dat deze relatief onbebouwde gebieden een mogelijke toekomstige geschiktheid kennen voor de berging van water. Deze geschiktheid dient behouden te blijven, maar is alleen nodig indien scenario's met een verdergaande klimaatverandering hiertoe aanleiding geven.

Verkeer en vervoer
Weg: Met de voltooing van de A37 is Emmen aangesloten op de snelweg naar Zwolle en het Duitse achterland. Voor de externe bereikbaarheid is de aansluiting van de stad Emmen op de A37 via de N34 en de twee toegangsassen van belang. Voor onze gemeente geldt dat ingezet wordt op een verdubbeling van de N34 tussen Emmen-Zuid/Erm en Emmen-centrum/ N381. Voor wat betreft de N862 (Emmen-Klazienaveen) wordt ingezet op een verdubbeling.
Qua interne bereikbaarheid zijn er twee aandachtspunten. Ter verbetering van de doorstroming wordt ingezet op optimalisering van de Rondweg door middel van ongelijkvloerse knooppunten. Een Noordelijke Rondweg is tot 2020 niet aan de orde. Ter hoogte van het centrum vormt de doorstroming van de Hondsrugweg een knelpunt. Voor de Ermerweg en Odoornerweg geldt dat studie zal worden gedaan naar de (on)mogelijkheden tot afsluiten van deze wegen voor het doorgaand verkeer. Tevens zal studie worden gedaan naar een betere verbinding van Nieuw-Weerdinge en Emmer-Compascuum met de Pottendijk en de N391.
Spoor: Ingezet wordt op optimalisatie en uitbouw van de verbindingen met Zwolle en Twente. Een nieuw station Emmen-Zuid genereert meer passagiers dan het huidige station Bargeres. Via Coevorden is het goederenvervoer aangesloten op het Duitse net. Nieuwe verbindingen naar Groningen (via Veendam) en Duitsland hebben de aandacht.
Langzaam verkeer: Ter vergroting van de veiligheid en leefbaarheid wordt in verblijfsgebieden daar waar mogelijk het 'Shared Space'- concept nagestreefd. Emmen kiest voor bevordering van het langzaam verkeer en zet in op een snelle en veilige fietsroutestructuur. Tevens wordt het recreatieve netwerk versterkt.

Koers: qua externe bereikbaarheid wordt ingezet op verdubbeling van de N34 (Emmen-Zuid tot Emmen-centrum) en de N862 en optimalisering van het spoor naar Zwolle en Twente. Interne bereikbaarheid: opwaarderen van de Rondweg door de stroomfunctie te verbeteren en onderzoek doen naar de verbeteropties van de Hondsrugweg.

Werken
Om de economische diversificatie te bereiken is een aantal impulsen in de ruimtelijke economie noodzakelijk. Ruimtelijk gezien betekent dit in hoofdlijnen dat:
- De bestaande *bedrijventerreinen* (deels) geherstructureerd worden en uitbreidingen gerealiseerd worden (Tweeling, tussengebied Bargermeer/A37, Pollux IV en Emmer-Compascuum). Bij de dorpen is ruimte voor lokale bedrijvigheid (met wonen/ werken) die qua aard en schaal past. Tot 2015 is er op die manier voldoende bedrijventerrein beschikbaar. In de nota werklocaties wordt nader ingegaan op de te verwachten vraag/aanbod situatie.

- Emmen stimuleert de realisatie van *woonwerkcombinaties.* Op korte termijn is voor dit segment op het Businesspark Meerdijk ruimte beschikbaar. Voor de wat langere termijn (na 2011) is een aantal gebieden in beeld, te weten: de zone langs de Nieuw Amsterdamse straat, Pollux IV en Emmer Compascuum (mits passend binnen de milieucontouren).
- Voor wat betreft *kantoorruimte* wordt aangesloten op de bestaande plannen en locaties (Centrum, Meerdijk en A37).
- *Detailhandel:* De uitstraling en aantrekkingskracht van het centrum van Emmen is en wordt door upgrading versterkt. De inzet is voorts gericht op instandhouding en opwaardering van het bestaande winkelapparaat. Ten aanzien van grootschalige detailhandel wordt ingezet op versterking van het aanwezige cluster op de Nijbracht. Om in te kunnen spelen op actuele trends en de herstructueringsbehoefte c.q. kwaliteitsimpuls nader in beeld te brengen is nieuw beleid nodig.
- *Zorg:* Ruimtelijk kent de gemeente een evenredige verdeling van zorgvoorzieningen over centrum, wijken en dorpen. Verwacht wordt dat de druk op ouderenvoorzieningen in het centrum afneemt en de druk in de dorpen toeneemt. De groei van de 'care' (wonen + zorg) vindt verspreid over de gemeente plaats. 'Cure' (gezond maken) is daarentegen geconcentreerd in en rond het Scheperziekenhuis. Op het Businesspark Meerdijk is ruimte voor activiteiten in het sports & health-segment.
- *Leisure:* In aansluiting op aanwezige trekpleisters, voorzieningen, plannen en routes wordt ingezet op een verknoping van de recreatie. Een tweetal parelsnoeren (dierenpark, centrum, Parc Sandur, Griendtsveen en het gebied rondom de vaarverbinding) zijn op het vlak van leisure bijzonder kansrijk. Nieuwe grootschalige ontwikkelingen vinden bij voorkeur nabij deze parelsnoeren plaats. Aansluiting op de omgeving is bij uitbreiding en nieuwe ontwikkelingen erg belangrijk.
    - Trekpleisters: Binnen Emmen is een flink aantal grootschalige leisurevoorzieningen aanwezig. Het uitbouwen van deze voorzieningen en verhoging van de kwaliteit staat voorop. Nieuwe initiatieven dienen zoveel mogelijk gekoppeld te worden aan bestaande clusters.
    - Verblijfsrecreatie: Emmen heeft de doelstelling meer overnachtingen te realiseren. Nieuwe en grootschalige voorzieningen vinden bij voorkeur plaats in en nabij de parelsnoeren.
    - Routegebonden recreatie: Door routestructuren te verbeteren en te koppelen aan de trekpleisters en verblijfsrecreatie worden deze onderling verbonden.
- *Glastuinbouw:* Tot 2020 wordt ingezet op herstructurering om de kwaliteit van het huidige areaal te versterken. Hierdoor kan op delen een functieverbreding naar andere vormen van bedrijvigheid aan de orde komen. Omdat het 'Rundedal' de komende jaren kan voorzien in de verwachte ruimtevraag is het de bedoeling dat omstreeks 2012 de ruimtevraag opnieuw in beeld wordt gebracht. Daarbij past een bezinning op mogelijk andere functies. In de tussenliggende periode worden verkenningen naar verbreding van het gebruik of een andere invulling uitgevoerd.
- *Landbouw*: Het aantal bedrijven en arbeidsplaatsen in de landbouw neemt af richting 2020. Schaalvergroting biedt in de gebieden waar landbouw het primaat heeft (POP-zone 1 en 2) tot 2020 voldoende perspectief. Veruit het grootste deel van het agrarisch oppervlak blijft zo behouden en onderhouden. Schaalvergroting (en bouwblokvergroting) dient plaats te vinden binnen de structuur van het huidige landschap. Tevens is ten behoeve van de uitoefening van het agrarisch bedrijf een koppeling met andere functies (energie, verwerking, natuurbeheer, recreatie) denkbaar. Vrijkomende gebouwen, en soms ook gronden, vragen extra inzet om andere functies mogelijk te maken.

Koers: naast de geplande uitbreidingen tot 2015 geen nieuwe uitbreiding van bedrijventerreinen. Voor woonwerkcombinaties is behalve op de Meerdijk op termijn ruimte langs de as naar Nieuw Amsterdam, op Pollux IV en in Emmer-Compascuum (mits passend binnen de milieucontouren). Voor kantoren en zorg ('cure') wordt aangesloten op bestaande plannen en locaties. Ingezet wordt op een verknoping van nieuwe en aanwezige leisure-voorzieningen. Voor wat betreft glastuinbouw vindt inzet plaats op herstructurering van oudere delen. Omstreeks 2012 wordt de ruimtevraag naar glastuinbouw opnieuw in beeld gebracht. Daarbij past ook bezinning op mogelijk andere functies in het Rundedal. Tenslotte de koers voor de landbouw: schaalvergroting in landbouwgebieden (zone 1 en 2 uit het POP) mogelijk maken in aansluiting op het landschap. Daar waar de landbouw in de knel komt wordt ingezet op altenatieven.

Wonen

Prognoses laten zien dat de autonome bevolkingsgroei beperkt is. Het vereist een extra inspanning om te groeien naar 120.000 inwoners. Door aantrekkelijke woonmilieus te realiseren, worden mensen van elders verleid te wonen in Emmen. Voor de periode na 2010 is uitbreiding van het

woningaanbod minder nodig voor de autonome bevolkingsontwikkeling. De autonome vraag wordt vooral in de bestaande kernen gerealiseerd. De ontwikkeling van nieuwe woonmilieus vindt gespreid over de gemeente plaats, waarbij de meeste nieuwe woonmilieus nabij één of enkele kernen gelegen zijn. Binnen de kern Emmen wordt een aanzienlijk deel van de nieuwbouw gerealiseerd in de Delftlanden. Buiten de kern Emmen concentreert de uitbreiding zich met name rond de hoofdkernen.

Van kwantiteit naar kwaliteit, differentiatie van woonmilieus: De opgave ligt er om de woningvoorraad in lijn te brengen en te houden met de woonwensen van huidige én toekomstige inwoners. Dit betekent meer levensloopbestendige woningen en meer ruimte voor bouwkavels. Om ervoor te zorgen dat de woningmarkt op orde blijft, is een continue aanpassing aan de veranderende vraag geboden. Dit geldt niet alleen voor de kern van Emmen, maar ook voor de dorpen. Zo ontstaat op termijn een cyclische vernieuwing van de bestaande woongebieden.
Nieuwe woonmilieus als economische impuls: Om nieuwe inwoners aan te trekken zijn wervende woonmilieus ontworpen die variatie aanbrengen in het aanbod en tegelijkertijd de economie en landschappelijke kwaliteiten versterken. Er zijn vier wervende woonmilieus geformuleerd, te weten:
Water/lintwonen: langs de doorgaande vaarweg tussen Emmer- en Barger Compascuum;
Erfwonen in het gebied tussen Dommerskanaal en het beekdal van het Schoonebeekerdiep;
Boswonen op de Hondsrug (een combinatie van bosaanleg en woningbouw)
Bijzonder wonen in fase II en III van de Delftlanden (landelijke/ dorpse woonmilieus), waar ruimte is voor maximaal 1.900 woningen (totaal Delftlanden max. 3400 woningen).
Een initiatief van een waterlandgoed ten zuidoosten van Emmer-Compascuum kan ook als wervend woonmilieu opgevat worden en past als zodanig in deze ontwerp structuurvisie.

Koers: vanuit de structuurvisie vindt aansluiting plaats op het bestaande bouwprogramma (zie ook woonplan). Voor fase 2 en 3 van de Delftlanden vindt een verbijzondering plaats en wordt gericht op meer landelijke en dorpse woonmilies. Naast een kwaliteitsimpuls van de bestaande woningen wordt ingezet op op wervende woonmilieus, te weten: water/lintwonen tussen Barger- en Emmer Compascuum, boswonen op de Hondsrug en erfwonen in het zuidelijk deel van de gemeente.

Voorzieningen
Versterking van het centrum van Emmen: De kern Emmen biedt regionale voorzieningen zoals een stedelijk winkel- en uitgaanscentrum, theater, hoger onderwijs, ziekenhuis, dierenpark en is een toeristische trekker met (inter)nationale aantrekkingskracht. Een verdere versterking van het centrum is van groot belang voor zowel de stad als het omliggende land. Conform het Masterplan Emmen Centrum 2020 wordt het hart van Emmen verder uitgebouwd met stedelijke woonmilieus, winkels met nationale uitstraling, kantoren en leisurevoorzieningen. Eén van de belangrijkste opgaven in het centrum vormt de verplaatsing van de dierentuin en het theater naar de locatie op de es.
Versterken bestaande structuur niet-commerciële voorzieningen: Eén van de Emmense kwaliteiten is de relatieve nabijheid en ruime aanwezigheid van voorzieningen. De ruimtelijke opbouw van de gemeente speelt een grote rol in deze 'luxe' positie. In de centra vormen de winkels en andere voorzieningen het hart van de wijk of dorp. Vanwege de belangrijke rol is de inzet van de gemeente gericht op het behoud van deze ruimtelijke voorzieningenstructuur. Om de kwaliteit te versterken wordt het principe aangehouden van spreiding van lokale voorzieningen in combinatie met efficiënte bundeling. Vooral de scholen groeien uit tot nieuwe dragers in wijken en dorpen (Brede School). Natuurlijke momenten worden aangegrepen om wijzigingen in de structuur te realiseren. Met natuurlijke wijzigingsmomenten wordt gedoeld op:
- de noodzakelijke vervanging van één of enkele accomodaties in een gebied;
- een voorziening komt onder druk te staan vanwege een afname in het gebruik;
- ingrepen in een gebied zoals een herstructurering;
- de ontwikkeling van een nieuwe voorziening waaraan zaken gekoppeld kunnen worden.

Van belang is voorts dat er maatwerk per wijk en dorp wordt nagestreefd, waarbij niet zozeer het gebouw, maar de functie van een voorziening een rol speelt.

Koers: inzet op versterking van de centrumfunctie van Emmen en behoud bestaande ruimtelijke structuur niet-commerciële voorzieningen. Bij natuurlijke wijzigingsmomenten inzetten op versterking van de kwaliteit en efficiënte bundeling.

Veiligheid
Een voortzetting van het concept van open groene gemeente is van belang voor een duurzame en (sociaal) veilige gemeente. De fysieke structuur van de gemeente dient bij te dragen aan de sociale veiligheid en leefbaarheid van de gemeente Emmen. Voor wat betreft fysieke veiligheid worden nieuwe ontwikkelingen getoest op de bereikbaarheid voor hulpdiensten. Specifiek aspect is de externe veiligheid. Het Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (BEVI) verplicht gemeenten afstand te houden tussen (beperkt) kwetsbare objecten en risicovolle activiteiten. Ten behoeve van een duurzame structuur van de gemeente Emmen wordt scheiding van activiteiten (kwetsbare en risicovol) aangebracht; nieuwe risicovolle activiteiten zijn in principe alleen mogelijk in daarvoor aangewezen zoek gebieden. Zoekgebieden voor de vestiging van nieuwe BEVI-inrichtingen (m.u.v. LPG-stations) liggen op de bedrijventerreinen Bargermeer, A37 en De Vierslagen.

Koers: scheiding van risicovolle en kwetsbare activiteiten. Voor risicovolle activiteiten is ruimte op bedrijventerreinen Bargermeer, de Vierslagen en A37.

Uitvoeringsprogramma

Deze structuurvisie staat in het teken van het realiseren van een kwaliteitsimpuls. Dit betekent ook dat er een aantal zaken tot 2020 nieuw wordt gerealiseerd. Op de visiekaart is de ruimtelijke vertaling van de beleidskeuzen weergegeven. Het geeft een totaalbeeld van de ontwikkelingsrichtingen. Te zien is dat een breed palet aan functies zijn plek heeft en krijgt binnen het grondgebied van de gemeente Emmen. Doelen en keuzes uit de Strategienota (aantrekkelijk woon- en leefklimaat en een diverse economische structuur) worden met de structuurvisie ruimtelijk mogelijk gemaakt. De titel 'veelzijdigheid troef' laat zien dat Emmen veel te bieden heeft. Industrie, leisure, landbouw, een aantrekkelijk winkelcentrum, wonen, natuur, recreatie, bos, glastuinbouw en openheid maken Emmen tot een complete gemeente. Emmen heeft dan ook veel te bieden voor de regio. Andersom biedt de regio en het achterland voor Emmen ook kansen. Met deze structuurvisie streeft de gemeente Emmen dan ook een verdere 'verknoping' na met de omliggende regio. In het bijbehorende uitvoeringsprogramma wordt de uitvoering van de structuurvisie geborgd.

Strategische projecten	Dit is een selectief aantal projecten die een katalysatorfunctie hebben voor de ruimtelijk-economische structuur in 2020 en aspecten van meer lagen bevatten.	1.1 De Lanen
		1.2 Vaarwaterwereld
		1.3 De Monden
		1.4 Realisatie bijzondere woonmilieus
		1.5 Dierenpark/theater
Overige projecten	Eerste laag	2.1 Ruimtelijke waardenkaart
		2.2 Landschapsvisie
		2.3 Snelwegpanorama A37
		2.4 Bestemmingsplan Buitengebied
		2.5 Ruimte voor water
		2.6 Herstel Beekdalen
		2.7 Bargerveen
		2.8 Realisatie Ecologische Verbindingszones
		2.9 Windenergie
	Tweede laag	2.10 Onderzoek bereikbaarheid Emmen
		2.11 Verdubbeling N34
		2.12 Station Emmen Zuid
		2.13 Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan
		2.14 Actualisatie Fietstotaalplan
	Derde laag	2.15 Nota werklocaties
		2.16 Bahco: herstructurering Bargermeer
		2.17 Actualisatie TROP
		2.18 Wild Life ParkResort Griendtsveen
		2.19 Herstructurering glastuinbouw
		2.20 Uitvoering Masterplan Emmen Centrum
		2.21 Onderwijs, kennis en innovatie
		2.22 Ontwikkeling Businesspark Meerdijk
		2.23 Zorg
		2.24 Opwaarderen woonkwaliteit; Emmen Revisited en meer
		2.25 Revitalisering dorpskernen
		2.26 Marketingcampagne Emmen
		2.27 Herziening Masterplan Delftlanden II en III
		2.28 Brede School & multifunctionele centra
		2.29 Fysieke Veiligheid

Inhoudsopgave

SAMENVATTING **2**

HOOFDSTUK 1. INTRODUCTIE **10**

1.1 KORTE KENSCHETS VAN EMMEN 10
1.2 UITGANGSPUNT VOOR DE STRUCTUURVISIE 11
1.3 DOEL VAN DE STRUCTUURVISIE 11
1.4 FUNCTIE, STATUS EN PROCEDURE VAN DE STRUCTUURVISIE 13
1.5 AFSTEMMING MET ANDER BELEID 13
1.6 PLANMER 17

HOOFDSTUK 2. AMBITIES 2020 ..... **21**

2.1 MÉÉR EN ANDERE WERKGELEGENHEID 21
2.2 INZET OP EEN BEVOLKINGSGROEI NAAR 120.000 INWONERS 22
2.3 EMMEN, STEDELIJK CENTRUM VAN EN VOOR DE REGIO 24
2.4 OPTIMALE BEREIKBAARHEID 24

HOOFDSTUK 3: KADERS VOOR RUIMTELIJKE ONTWIKKELING **25**

3.1 VAN KWANTITEIT NAAR KWALITEIT 25
3.2 DE LAGENBENADERING 26
Klimaatverandering *29*

HOOFDSTUK 4. GEWENSTE RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN IN DE EERSTE LAAG **31**

4.1 VERSTERKEN LANDSCHAPSTRUCTUUR 31
Bebossen van de Hondsrug *31*
Behoud steilrand *31*
Versterken herkenbaarheid kanalenstructuur *32*
Waarborgen openheid *32*
Versterken Bargerveen *33*
Gebruik en versterking essen *34*
Herstel beekdalen *34*
4.2 DUURZAAMHEID IN TIJD EN RUIMTE 34
Water is leidend *35*
Cultuurhistorie *40*
Open, groene gemeente *40*
Energie *44*
Luchtkwaliteit *44*
Bodemkwaliteit *45*

HOOFDSTUK 5: GEWENSTE RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN IN DE TWEEDE LAAG **46**

5.1 VERKEER EN VERVOER 46
Wegverkeer *46*
Spoorvervoer en overig openbaar vervoer *50*
Langzaam verkeer *51*

HOOFDSTUK 6. GEWENSTE RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN IN DE DERDE LAAG **52**

6.1 WERKEN 52
Bedrijventerreinen *52*
Woonwerkcombinaties *54*
Kantoren *54*
Detailhandel *55*
Zorg *56*
Leisure *57*
Glastuinbouw *59*
Landbouw *59*
6.2 WONEN 64
De ambitie vertaald *64*
Van kwantiteit naar kwaliteit: differentiatie van woonmilieus *65*
Wervende woonmilieus als economische impuls *66*

6.3 VOORZIENINGEN 67
Emmen, centrum van en voor de regio *67*
Versterking bestaande ruimtelijke structuur niet commerciële voorzieningen *68*
6.4 VEILIGHEID 69
HOOFDSTUK 7: VISIE OP DE RUIMTELIJKE STRUCTUUR 2020 71

Hoofdstuk 1. Introductie

1.1 Korte kenschets van Emmen

Met bijna 35.000 ha is Emmen één van de grootste gemeentes van Nederland. Binnen de gemeente is een veelheid aan landschappen aanwezig. Zandgronden met bos, essen en esdorpen, veenkoloniaal landschap met linten, beekdalen en natuurgebieden zijn allemaal binnen de gemeente aan te treffen. Niet voor niets is Emmen uitgeroepen tot beste vrijetijdsgemeente[1] van ons land. Deze fraaie landschappen worden afgewisseld door dorpen, stedelijk gebied, bedrijventerreinen en glastuinbouw.

Bijna de helft van de gemeentegrens is direct ook de landsgrens met Duitsland. Van oorsprong bestond de grens uit een ondoordringbaar veengebied, het Bourtanger moor. Deels is dit veen nog steeds ongecultiveerd (het Bargerveen). Anderzijds ontstaan er steeds meer verbindingen, die ook nieuwe kansen met zich meebrengen en vervagen de grenzen.

De groei van Emmen tot de huidige omvang hangt sterk samen met de naoorlogse industrialisatie. Nog altijd huisvest Emmen een omvangrijke industrieconcentratie; op economisch vlak heeft Emmen natuurlijk veel meer te bieden dan alleen maar industrie. Niet voor niets kwam de gemeente Emmen in een vergelijking van het ondernemingsklimaat[2] als (gedeeld) tweede uit de bus.

De gemeente telt meer dan 109.000 inwoners en is hiermee de grootste gemeente van Drenthe. De bevolkingsontwikkeling laat al jaren een stijgend beeld zien. Sinds 2002 stagneert deze stijging echter enigszins. Dit hangt samen met het vertrek van asielzoekers. Tegelijkertijd is de bevolkingsopbouw van de gemeente sterk aan het veranderen. Emmen ontgroent en vergrijst.

Bij de ontwikkeling van Emmen is sinds de jaren ’50 van de vorige eeuw gekozen voor het concept van de open en groene stad. Dit concept sloot goed aan op de doelgroep: voormalige veenarbeiders die in de industrie werkzaam raakten. De kern van Emmen heeft zich vanaf die tijd snel ontwikkeld. In hoog tempo werden grootschalige woonwijken als Emmermeer, Angelslo en Emmerhout uit de grond gestampt. Het uitgangspunt van een met groen dooraderde structuur was en is de rode draad voor de verdere ontwikkeling van Emmen. Met de bouw van Bargeres, de Rietlanden, Parc Sandur en de Delftlanden is en wordt hierop voortgeborduurd. Op deze wijze heeft de kern zich in een lobbenstructuur en open groene gemeente ontwikkeld. Niet voor niets is de tevredenheid over het groen in de buurt en om de stad van alle G31-gemeenten in Emmen het grootst[3].

De ruimtelijke schaal van Emmen
Deze structuurvisie geeft aan hoe de ruimte in de gemeente Emmen benut kan worden; waar er ruimte is voor welke functies en waar niet. Om deze ruimtelijke toedeling goed te interpreteren, moet de grote schaal van de gemeente goed in ogenschouw gehouden worden. De gemeente is even groot als de regio Arnhem-Nijmegen. Dat kan gunstig zijn, want het betekent dat er veel ruimte is voor diverse activiteiten, zonder dat die elkaar onderling direct in de weg zitten. Het betekent ook dat Emmen zich écht met ruimte kan profileren (voor nieuwe bewoners en rustzoekers). Maar het risico bestaat dat er nonchalant met ruimte wordt omgegaan als er toch voldoende is, terwijl dat ten koste van de omgeving gaat.

Met alle voorzieningen in de gemeente vormt Emmen het centrum van een regio met een kleine 300.000 inwoners. Deze mensen komen in Emmen om te wonen, te werken, te winkelen of te studeren. Emmen is het centrum dat in een ruimtelijk-hiërarchische structuur wordt aangevuld door een aantal hoofdkernen en kleine

[1] Vrijetijdsvoorzieningen in de woonomgeving, SGBO, stichting recreatie – KIC in opdracht van de ANWB, 2004
[2] Benchmark gemeentelijk ondernemingsklimaat (G30-gemeenten). Ecorys 2005
[3] Belevingswaardenmonitor Nota Ruimte 2006, nulmeting landschap en groen in en om de stad, Milieu- en Natuurplanbureau, 2007.

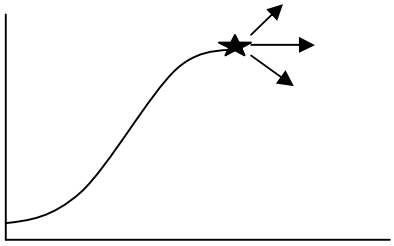
kernen. In het veengebied ten oosten en zuiden van de kern Emmen ligt een aantal relatief jonge 'satellietdorpen' en ten noorden en westen een aantal historische zanddorpen. Het tussenliggende buitengebied kent een overwegend agrarische functie.

1.2 Uitgangspunt voor de structuurvisie

Op het vlak van ruimte en ruimtelijke kwaliteit heeft Emmen veel te bieden. Tegelijkertijd zijn er ook knelpunten en bedreigingen. De Atlas voor gemeenten 2005 (50 grootste gemeenten) deelt Emmen in op de 49ste plaats voor wat betreft woon-aantrekkelijkheid en op de 50ste en laatste plaats voor wat betreft de sociaal-economische index. Vergeleken met andere gebieden is de economische structuur van Emmen relatief eenzijdig en onvoldoende toekomstgericht, kent Emmen relatief veel (jeugd)werkloosheid en een laag opgeleide bevolking, wordt er onvoldoende geprofiteerd van kansen in de recreatie en de groei van de bevolking hapert.

Om het tij te keren en kansen te benutten heeft de gemeente Emmen in 2001 de Strategienota Emmen 2020: *"Emmen, een vernieuwde formule"* opgesteld. Hiermee slaat Emmen een nieuwe weg in, die vormgeeft aan de noodzakelijke wijziging van het 'product Emmen' (zie onderstaande figuur).

Vernieuwing 'product Emmen'

Aanpassing 'product Emmen'

Continueren huidig 'product Emmen'

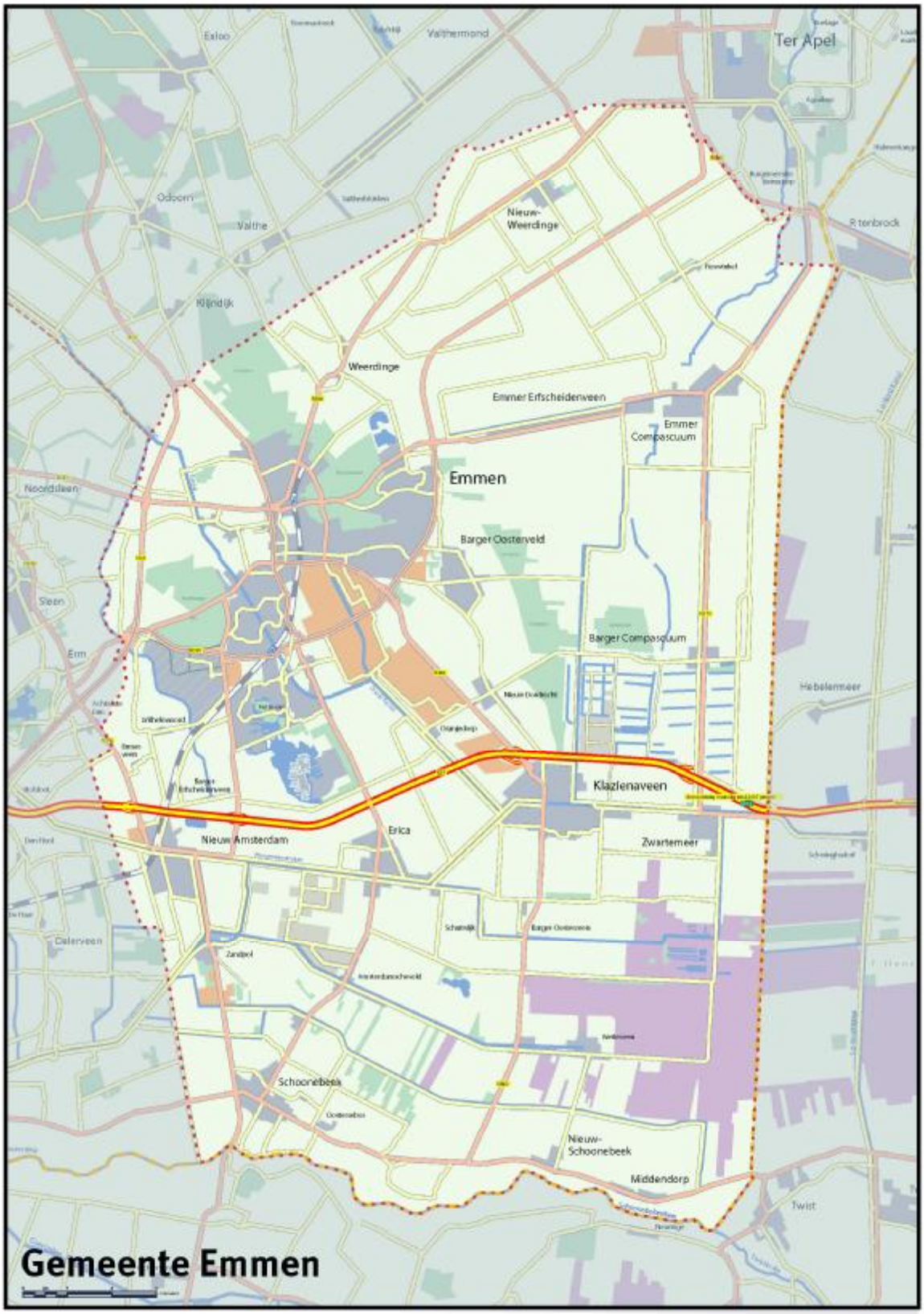
*Emmen zet in de **Strategienota 2020** in op:*
- *Een moderne industriestad door de inzet op kennisintensieve bedrijvigheid, kenniswerkers en opleiding & scholing*
- *Een veelzijdige productiestructuur, door inzet op en aandacht voor een specifiek aantal groeisectoren (Value added logistics, glastuinbouw, leisure, zakelijke dienstverlening, zorg)*
- *Een moderne woningvoorraad door vernieuwing van woonwijken en bouwen voor huidige en nieuwe bewoners*
- *Een aantrekkelijke woon- en leefklimaat (voorzieningen, rust en ruimte)*

1.3 Doel van de Structuurvisie

De structuurvisie is een ruimtelijke vertaling van de ambities en doelen uit de Strategienota. Voorheen ontbrak een ruimtelijk raamwerk waarin de afstemming tussen functies, gebieden en plannen plaatsvond. Het doel van de structuurvisie is dan ook:
- de **hoofdlijnen van de ruimtelijke ontwikkeling** van de gemeente Emmen weergeven;
- een **helder kader** bieden voor een consistent ruimtelijk beleid op lokale schaal;
- het gemeentelijk ruimtelijk beleid **afstemmen** op de opgaven van de provincie Drenthe en het regionaal stedelijk netwerk;
- **uitnodigen tot en stimuleren van passende, gewenste activiteiten en investeringen** van bedrijven, instellingen en andere overheden die aansluiten op de weergegeven ambities en ruimtelijke mogelijkheden;
- Het kunnen **verhalen van kosten** die gepaard gaan bij de ontwikkeling van gewenste doelen en projecten.

De structuurvisie Emmen 2020 vormt het kader waarbinnen de ruimtelijke ambities en het ruimtelijk programma van Emmen een plek krijgen. Het plan zet, door middel van een samenhangend beeld van de meest gewenste ontwikkeling op langere termijn, de lijnen uit voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling.

Kaart 1.1: Overzichtskaart gemeente Emmen

1.4 Functie, status en procedure van de Structuurvisie

Het instrument structuur***plan*** is vastgelegd in de WRO (oud), art. 7 lid 1: *de gemeenteraad kan voor het grondgebied van de gemeente een structuurplan vaststellen, waarin de toekomstige ontwikkeling van de gemeente wordt aangegeven.* In de nieuwe Wro, die op 1 juli 2008 in werking is getreden, is een structuur***visie*** verplicht.

> ***Artikel 2.1 Wro (nieuw)***
> *1. De gemeenteraad stelt ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening voor het grondgebied van de gemeente of een gedeelte hiervan een structuurvisie vast. De structuurvisie bevat de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling van dat gebied, alsmede de hoofdzaken van het door de gemeente te voeren ruimtelijk beleid. De structuurvisie gaat tevens in op de wijze waarop de raad zich voorstelt die voorgenomen ontwikkeling te doen verwezenlijken.*
> *2. De gemeenteraad kan voor aspecten van het gemeentelijk ruimtelijk beleid een structuurvisie vaststellen. De structuurvisie bevat de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling van die aspecten. De structuurvisie gaat tevens in op de wijze waarop de raad zich voorstelt die voorgenomen ontwikkeling te doen verwezenlijken.*
> *3. De gemeenteraad kan in samenwerking met de raden van aangrenzende gemeenten voor een gebied behorende tot het grondgebied van de betrokken gemeenten een structuurvisie vaststellen.*

Functie

De structuurvisie geeft aan of en waar (on)gewenste of (on)voorziene ontwikkelingen een plek (kunnen) krijgen op de langere termijn. Emmen ligt in een 'onderdrukgebied': de ruimtelijke claims van diverse functies in relatie tot de beschikbare ruimte zijn minder zwaar dan elders in het land. Dit vraagt soms ook om actieve stimulans en niet om beperking van de mogelijke functies. De structuurvisie zet de lijnen uit voor de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente Emmen en biedt hiermee het kader om in te spelen op te verwachten en onvoorziene omstandigheden. Met de nieuwe Wet ruimtelijke ordening wordt een belangrijke stap gezet naar de 'ontwikkelingsplanologie'. Een structuurvisie geeft veel minder aan waar functies wel of niet toegestaan zijn; een structuurvisie dient aan te geven waar en onder welke condities ontwikkelingen mogelijk zijn. De structuurvisie biedt aldus het kader voor bestemmingsplannen, projectbesluiten en voorbereidingsbesluiten.

De structuurvisie streeft naar een optimale gunstige ruimtelijke ontwikkeling van de stad en het platteland, waarbij realiteit en ambitie in evenwicht zijn. Om het 'product Emmen' te vernieuwen, volgens de Strategienota, zijn ambitieuze elementen nodig waarvan realisatie wellicht ook pas na 2020 aan de orde kan zijn. De structuurvisie gaat nadrukkelijk ook in op de kansen en mogelijkheden die er liggen in de bestaande (en bebouwde) omgeving.

In de nieuwe Wro kan een provincie ook een structuurvisie opstellen. Derhalve heeft de structuurvisie Emmen 2020 een belangrijke functie richting andere overheden.

Status

Een structuurvisie is niet direct bindend voor burgers (zoals een bestemmingsplan). Wel vormt de structuurvisie het kader voor op te stellen bestemmingsplannen. Het opstellen van een structuurvisie doorloopt de fasen van voorontwerp (met inspraak-mogelijkheden), naar ontwerp (mogelijkheid voor indienen zienswijzen), naar definitief plan. De structuurvisie wordt uiteindelijk door de gemeenteraad vastgesteld. Na vaststelling vervangt de Structuurvisie het vigerende structuurplan Emmen 1980 (1970). Het voorliggend document is het Ontwerp Structuurvisie en bouwt voort op de Voorontwerp Structuurvisie van april 2007.

1.5 Afstemming met ander beleid

De structuurvisie staat niet los van alle andere plannen die door Rijk, Provincie en Gemeente vastgesteld zijn danwel opgesteld worden. De structuurvisie gemeente Emmen 2020 bevat de belangrijkste ruimtelijke elementen van de diverse sectorale nota's en werkt principes/opgaven uit vanuit andere bestuurslagen.

Internationaal

Emmen grenst voor bijna 50% aan Duitsland. Vooral de laatste jaren zijn veel activiteiten en inspanningen gericht op een grensoverschrijdende samenwerking. Binnen de Eems Dollard Regio (EDR) werkt de gemeente Emmen samen met meer dan 100 andere leden uit de provincies Groningen en Drenthe en uit het Duitse Ostfriesland, Emsland en Landkreis Cloppenburg. Samen met partners in de 'Stedenkring Zwolle Emsland ' stimuleert Emmen economische ontwikkelingen langs de A37. Ook speelt Emmen in op een betere infrastructurele aansluiting op het (inter)nationale net (Noordelijke Ontwikkelingsas) en op een duurzame verbetering van de bereikbaarheid in het gebied. Tenslotte werkt Emmen samen met Lingen (Kreis Emsland) en breidt dit samenwerkingsverband mogelijk uit met een ruimtelijke visie, economische ontwikkeling, kennisontwikkeling en culturele schakels.

Inhoudelijk richt de grensoverschrijdende samenwerking zich op de volgende thema's:

1. Infrastructuur & economie (A37 met kenmerkend snelweglandschap, uitbouw A37, verbetering personenvervoer naar Zwolle als schakel tussen de Randstad en Bremen/ Berlijn) en goederenvervoer met overslagpunten langs de A31 via Emden naar Rheine (ICE);
2. Water (uitvoering van WB21 inclusief beheerste afstroom en retentie, met name in grensbeek Schoonebeekerdiep, waterbeheersing in Bargerveen);
3. Natuur & recreatie (koppeling Bargerveen & Naturpark Moor);
4. Landschap (ondergronden stoppen niet bij de grens, de structuurvisie houdt hier rekening mee in de lagenbenadering – zie hiervoor hoofdstuk 3);
5. Energie (olie uit Schoonebeek wordt straks verwerkt in Ölkraftwerk te Lingen, windmolens langs de grens);
6. Toerisme (compleet en groot aanbod door koppeling van het aanbod in Hondsrug – Bourtanger Moor - Hümmling, de vaarverbinding Erica Ter Apel is een ontbrekende schakel in vaarnetwerken Noord-Nederland en Duitsland; Naturpark Moor; fietspadenstructuur);
7. Cultuur en educatie (Samenwerking van Hogeschool Drenthe met Fachhochschule Lingen, onder de titel 'Innovatieve netwerken' wordt verder gewerkt aan de kenniscampus, platform handelsbetrekkingen, uitwisseling van cultuur en taal tussen Duitsland en Drenthe).

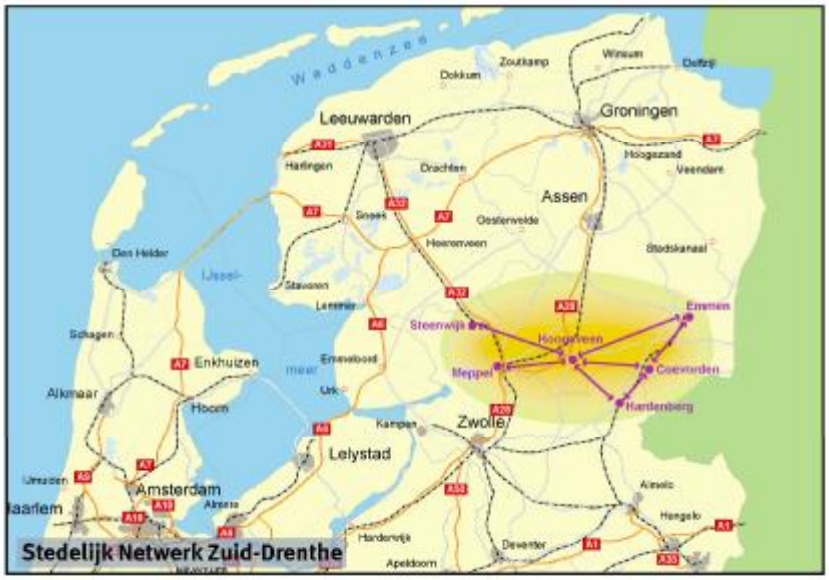
Nota Ruimte
De Nota Ruimte bevat de visie van het Rijk op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland en de belangrijkste bijbehorende doelstellingen. De nota bevat de ruimtelijke bijdrage aan een sterke economie, een veilige en leefbare samenleving en een aantrekkelijk land. De nota ondersteunt gebiedsgerichte, integrale ontwikkeling waarin alle betrokkenen participeren. Het accent verschuift van 'toelatingsplanologie' naar 'ontwikkelingsplanologie'. De inzet is gericht op versterking van de internationale concurrentiepositie van Nederland, krachtige steden en een vitaal platteland, borging van veiligheid en borging en ontwikkeling van belangrijke (inter)nationale ruimtelijke waarden.

In de Nota wordt een aantal ontwerp- en sturingsprincipes neergezet, zoals onder meer:
- *Voor heel Nederland wordt een aantal algemene regels geformuleerd die onder de noemer 'basiskwaliteit' de ondergrens aangeven ten aanzien van onder meer veiligheid, milieu, groen, water en verstedelijking;*
- *Realisatie van een ruimtelijke hoofdstructuur van gebieden en netwerken die het RIjk van nationaal belang acht;*
- *Bundeling van verstedelijking, economische activiteiten en infrastructuur;*
- *Balans tussen rood en groen/blauw;*
- *Rekening houden met water.*

Regionaal & provinciaal

Emmen ligt binnen één van de vijf economische kernzones (Kompas voor het Noorden); hierbinnen is het één van de vier kernsteden. In het *Provinciaal Omgevingsplan (POP)* worden als belangrijke opgaven voor deze steden genoemd de economische ontwikkeling, in samenhang met groei van de werkgelegenheid, opvang van bevolkingsgroei en het bieden van een goed woonmilieu. Specifiek ten aanzien van Emmen wordt de modernisering van de industrie en diversificatie van de productiestructuur als opgave benoemd. Emmen heeft in het POP een prioritaire status gekregen

voor wat betreft de verstedelijkingsopgave. Tevens wordt een POPuitwerking 'noodbergingsgebieden' opgesteld waarop met deze structuurvisie wordt aangesloten.
Verder is Emmen onderdeel van het Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe. Dit netwerk bestaat uit de Drentse gemeenten Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel en de Overijsselse gemeenten Hardenberg en Steenwijkerland.

In de *Koers voor het Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe* geven de steden hun gezamenlijke ambities weer om het gebied evenwichtig te ontwikkelen op basis van de eigen kwaliteiten en de (inter)nationale schakelfunctie van het netwerk. De inzet ligt op de diversificatie van de structuur van de economische bedrijvigheid, het versterken van de kwaliteiten van landschap, natuur en water[4] en het benutten van deze kwaliteiten voor wonen, recreatie en toerisme. Specifiek ten aanzien van de wateropgave heeft afstemming plaatsgevonden met de beide waterschappen. De benodigde maatregelen vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Nota Waterbeheer 21e eeuw (WB21) passen binnen deze visie.

Gemeente
Behalve dat de Structuurvisie een ruimtelijke vertaling van de Strategienota Emmen 2020 is, is het plan nauw verweven met:
- Kadernota Economie
- Kadernota GSB
- GSB Ontwikkelingsprogramma 2005 – 2009
- Waterplan
- Milieubeleidsplan
- Gemeentelijk Verkeer- en VervoersPlan
- Woonplan 2020
- Zorgeloos wonen, wonen met zorg en welzijn in Emmen 2007-2015
- Groenkompas
- Toeristisch recreatief ontwikkelingsplan Emmen
- Masterplan Emmen Centrum
- Agenda voor de Veenkoloniën
- Collegebrief 2006-2010

Daarnaast is ten behoeve van de Structuurvisie een serie onderzoeken uitgevoerd om ambities te toetsen, nieuwe kansen op te sporen of bedreigingen weg te nemen:
- Voorzieningen in de gemeente Emmen, onderzoek naar de voorzieningenstructuur en aanzet tot verdeelsleutel (PAU, 2003)
- Emmen, studie naar de ruimtelijke kwaliteit (West8, 2003)
- Accomodatieonderzoek gemeente Emmen (ABC Management groep, 2004)
- Toekomstverkenning landbouw gemeente Emmen (Alterra, 2004)
- Emmen op weg naar 120 in 2020 (RIGO, 2004)
- Structuurplan Emmen 2020, fase 1 + 1a (gemeente Emmen, 2004)
- Sociale atlas Emmen (PAU, 2004)
- Leef je uit in Emmen, analyse en advies over ontwikkeling van leisure in Emmen (PAU, 2005)
- Ruimtelijke ontwikkeling gebouwde omgeving Emmen 2020, (Louter, 2005)
- Landelijk dorps wonen in Emmen, woonvoorkeur van bovenregionale doelgroepen (RIGO, 2005)

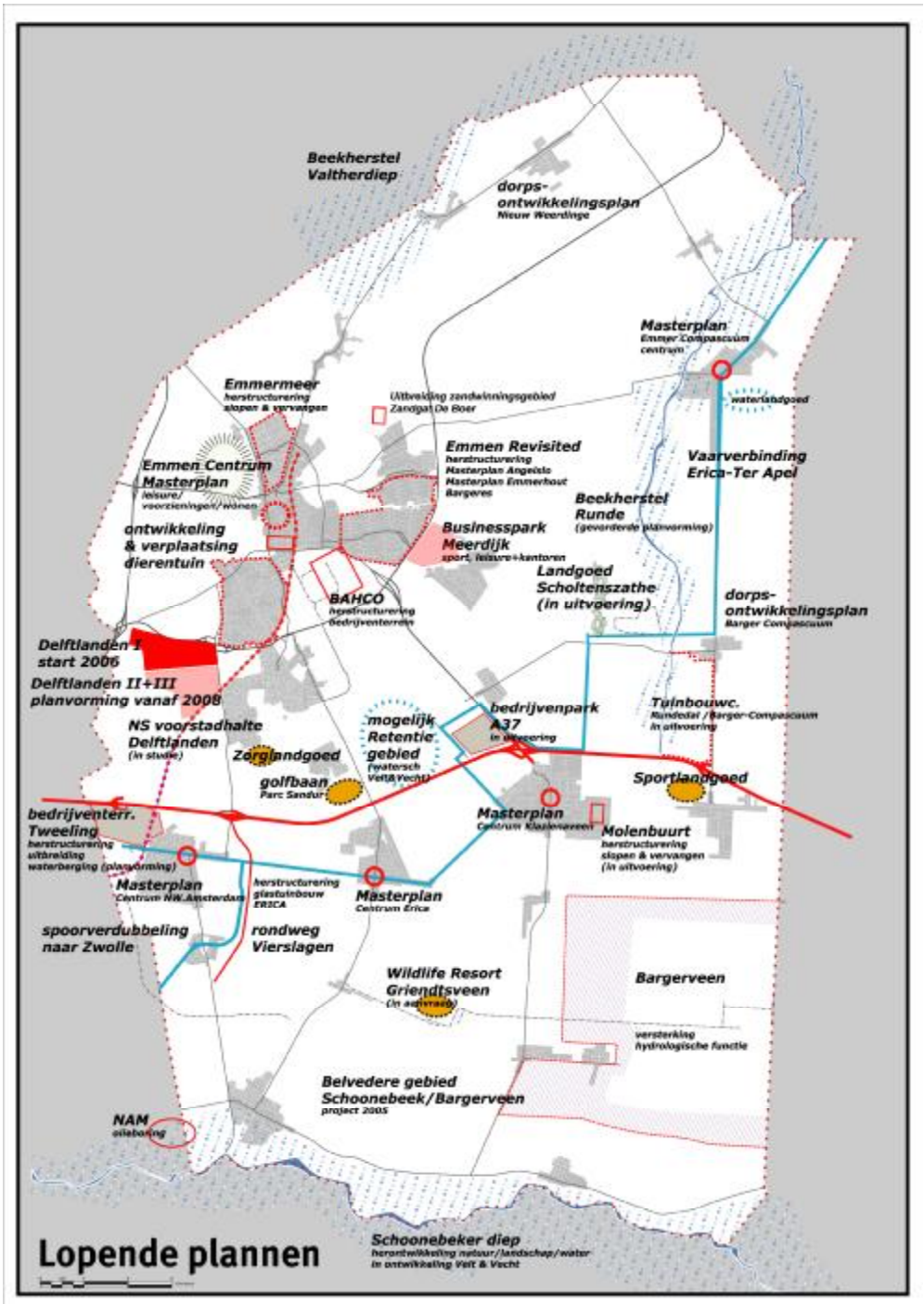
[4] Intentieverklaring Lokaal Bestuursakkoord Noodretentie

- Emmen in het perspectief van de es, van esdorp naar esstad (Alterra, 2005)
- Koersen voor het agrarisch buitengebied, casus Emmen, gebiedsdeel “De Monden” (Alterra, 2006)
- Emmen op termijn, kansen voor zorg (RIGO, 2006)
- Retail, trends en ontwikkelingen in Emmen. Kans of bedreiging? (Ecorys, 2006)
- Externe veiligheid in het structuurplan (DHV, 2007)

Tenslotte zijn er in het voortraject van de Structuurvisie ruimtelijke verkenningen uitgevoerd. Een viertal scenario’s hebben input opgeleverd voor het document ‘Emmen 2020, Kernkeuzen Structuurplan’ (2005).

De koers van de nieuwe structuurvisie betekent niet dat lopende plannen en initiatieven (zie kaart) stil komen te liggen, deze worden in het geheel betrokken.

Kaart 1.2: lopende plannen

1.6 PlanMER

Aanleiding voor milieutoets
Een planMER staat voor een Milieu Effect Rapportage op strategisch niveau (plan- i.p.v. projectniveau) en werd voorheen ook wel Strategische Milieu Beoordeling (SMB) genoemd.
De Structuurvisie maakt een aantal ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk, die volgens de Wet Milieubeheer (Wm, 2006) op milieueffecten moeten worden onderzocht in een planMER. Dit geldt met name in de nabijheid van hoogveenreservaat Bargerveen, dat de status heeft van Natura2000gebied. De voorgenomen activiteiten van de structuurvisie zijn getoetst op effecten voor milieu, water, natuur, mobiliteit, landschap, cultuurhistorie en archeologie.

Getoetste planonderdelen
De raad heeft op 5 december 2006 de notitie 'Reikwijdte en detailniveau' vastgesteld, waarin staat welke planonderdelen van de structuurvisie precies onderzocht zullen worden. De Commissie voor de m.e.r. heeft een advies (d.d. 22 maart 2007) geschreven op deze voornemens, en de gemeente heeft besloten de meeste adviezen op te volgen (conform Collegebesluit 19 juni 2007).

Hieronder staat toegelicht welke onderdelen in het planMER zijn meegenomen en waarom.
Niet alles uit de structuurvisie hoeft wettelijk getoetst te worden. Alleen een mogelijke uitbreiding van glastuinbouw en een permanente waterplas zijn verplichte onderdelen omdat ze zoveel ruimte beslaan.
Daarnaast heeft Emmen ervoor gekozen nog een aantal planonderdelen uit de structuurvisie mee te nemen in het planMER, mede als input op het gebied van het groene en grijze milieu, zoals bij het beoordelen van de mogelijkheden voor realisatie van biomassacentrales en het plaatsen van windturbines in De Monden als dat scenario eventueel wordt uitgewerkt. Toetsing van nieuwe (woon)werkcombinaties langs de 'Dordse Allee' is bedoeld om inzicht te verkrijgen in de (on)mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen rondom die Allee. Verder worden de milieueffecten onderzocht van toeristische plannen voor onder meer het Wildlife Resort Griendtsveen, golfbaan Sandur en landgoed Scholtenszathe. Tevens zijn de milieueffecten van woningbouw in de stad (Delftlanden 2 en 3) afgewogen tegen een (hypothetische) situatie op de es en zijn de nieuwe woonmilieus erfwonen, boswonen en lintwonen in beeld gebracht, teneinde een goede afweging te kunnen maken of en hoe deze ontwikkelingen op de verschillende locaties tot stand kunnen komen.
Tenslotte heeft Emmen ook drie varianten van waterberging in het Oranjedal onderzocht. Dit onderdeel staat in nauw verband met het planMER dat de provincie Drenthe uitvoert naar mogelijke zoekgebieden voor (nood)retentie in de gehele provincie. De provincie wijst in de POPuitwerking (nood)waterretentie zoekgebieden aan waar water het beste opgevangen kan worden vanuit regionale optiek. Het provinciale planMER toetst de milieu effecten van de verschillende locaties voor zoekgebieden. In *aanvulling* hierop is dus in het planMER van de structuurvisie onderzocht wat de (on)mogelijkheden zijn voor *functiecombinaties* in het Oranjedal.

Advies van de Commissie voor de m.e.r.
Op 30 september 2008 heeft het College van B en W het ontwerp van de structuurvisie vastgesteld en vrijgegeven voor tervisielegging. Van 15 oktober tot en met 25 november 2008 heeft het ontwerp ter visie gelegen. De zogeheten artikel 10-overleg partner hebben in deze periode de gelegenheid gehad hun zienswijze te geven.
Toen is het planMER met deel 1 en 2 van de ontwerp-structuurvisie en de inspraakreacties naar de nationale Commissie voor de m.e.r. gestuurd ter beoordeling. De Commissie voor de m.e.r. beoordeelt of het planMER correct is uitgevoerd. Bij de beoordeling kijkt de Commissie naar de actuele hantering van de wet en vergelijken ze de daadwerkelijke uitvoering met de voornemens zoals verwoord in de notitie 'Reikwijdte en detailniveau'.

In een concept advies d.d.12 december 2008 oordeelde de Commissie voor de m.e.r. dat:
1. het planMER bij de structuurvisie een essentiële tekortkoming kent, namelijk een Passende Beoordeling. In een Passende Beoordeelt wordt nagegaan of de structuurvisie significante effecten op natuurgebieden of -soorten zou kunnen hebben;
2. de structuurvisie niet duidelijk aangeeft welke bevindingen van het MER hun weerslag hebben gehad op de structuurvisie en hoe;

3. De Commissie gaf tenslotte nog een aantal adviezen dat betrekking heeft op de uitwerking van de structuurvisie en op verdere besluitvorming. Het gaat adviezen voor de volgende beleidsvelden:
   3.1 Thema water
   - Bovengrondse en ondergrondse ruimteclaims in samenhang bezien bij de uitwerking van de structuurvisie.
   - Betrekken van het oppervlaktewater- en grondwatersysteem bij verdere besluitvorming over de waterbergingslocatie Oranjedal.
   - Het voornemen voor herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel nader uitwerken, zodat de hydrologische samenhang met andere planonderdelen uit de structuurvisie en daarmee de (cumulatieve) milieueffecten in beeld kunnen worden gebracht.

   3.2 Thema werken
   - Bij de uitwerking van de structuurvisie de mogelijkheden voor koppeling van glastuinbouw en productie en gebruik van duurzame energie betrekken, zowel bij herstructurering en revitalisering van bestaande glastuinbouwgebieden als bij eventuele toekomstige uitbreidingen.
   - Bij vaststelling van de structuurvisie inzicht geven in de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van het Wildlife Resort.

Acties van gemeente n.a.v. advies van de Commissie voor de m.e.r.

1. N.a.v. eerste advies:
   De gemeente heeft direct een Passende Beoordeling laten opstellen. Daaruit bleek dat significante effecten door ontwikkelingen warvoor de structuurvisie kaderstellend is, niet vóórkomen ofwel te voorkómen zijn. Het college heeft de Passende Beoordeling verzonden (Collegebesluit 17 februari 2009, brief op 24 februari 2009) aan de Commissie. Dit heeft geresulteerd in een positief eindoordeel van de Commissie voor de m.e.r. en is daarmee afgehandeld.

2. N.a.v. tweede advies:
   In dezelfde brief heeft het College aan de Commissie beloofd om in de structuurvisie een expliciete toelichting te geven op de doorwerking van het planMER in de structuurvisie. Dit gebeurt aan het eind van deze paragraaf.

3. N.a.v. derde advies:
   Tenslotte heeft het college aan de Commissie beloofd om de adviezen betreffende de beleidsvelden met het thema ‘water’ en het thema ‘werken’ te betrekken bij de uitwerking van de structuurvisie en op de verdere besluitvorming.

Uitkomsten van de milieutoets en effecten op de structuurvisie

Het planMER is opgesteld ten tijde van het voorontwerp van de structuurvisie. Sommige bevindingen van het planMER hebben geleid tot nieuwe inzichten, die zijn verwerkt in de ontwerp-structuurvisie. Daarnaast zijn er ook andere wijzigingen van het voorontwerp naar het ontwerp van de structuurvisie, die buiten de invloedssfeer van het planMER liggen. Al deze wijzigingen worden expliciet beschreven in het overzicht op de volgende pagina.
De gevolgen voor de planonderdelen van het ontwerp van de structuurvisie (meest rechtse kolom) zijn gelijk gebleven in de definitieve structuurvisie.

Overzicht van de wijzigingen van voorontwerp naar ontwerp structuurvisie.

Onderdeel voor**ontwerp sv** →	Wijzigingen: →		**Gevolg voor ontwerp sv**
Strategische afweging in planMER:	**Beoordeling in planMER**	**Beleidswijziging buiten planMER om**	
Functiecombinaties waterberging in het Oranjedal: a. tijdelijke waterretentie Noord b. permanente waterretentie plas met recreatie c. permanent meer noord + zuid met recreatie. Loopt parallel aan provinciale plan MER voor POP-uitwerking waterretentie.	Geen onaanvaardbare milieueffecten verwacht.	- beleidsprioriteit Oranjedal i.c.m. recreatieve of woonfuncties lager dan voorheen, door nieuwe ideeën voor Delftlanden. - Behoefte aan waterberging in Oranjedal niet zeer groot vanuit provinciale POP-uitwerking noodbergingsgebied (incl. planMER).	Oranjedal als zoekgebied voor waterretentie open houden (vrijwaren van stedelijke, verdichtende functies en nieuwe investeringen 'waterproof' maken).
Glastuinbouw uitbreiding: a. 500 ha bij 'Rundedal' (Klazienaveen) b. 500 ha. bij Erica c. 250 op elke locatie	Geen onaanvaardbare milieueffecten verwacht.	Politieke ambitie naar beneden bijgesteld ('Rundedal' voldoet voorlopig in vraag, in 2012 ruimtevraag en type invulling herijken en nu nadruk op herstructurering).	Uitbreiding glastuinbouw pas na 2012 evt. aan de orde. Nadruk op herstructurering glastuinbouw en bezinning op andere functies.
Ontwikkelingsmogelijkheden langs de entree-assen: a. 'Dordse Allee' b. 'Laan van Nieuw-Amsterdam'	a. Langs Dordse Allee geen woon(zorg)functies of woonwerk-combinaties mogelijk i.v.m. milieucontouren bedrijventerrein Bargermeer. b. Geen onaanvaardbare milieueffecten verwacht.		Alleen woon/zorg/werkcombinaties langs Laan van Nieuw Amsterdam; Dordse Allee tot stadsentree uitbouwen met fysiek, visuele en puur bedrijfsmatige ontwikkelingen.
Leisure ontwikkeling: a. Wildlife Resort Griendtsveen b. Uitbreiding golfbaan Parc Sandur c. Uitbreiding landgoed Scholtenszathe met nieuwe golfbaan met horeca en (recreatie)woningen.	Geen onaanvaardbare milieueffecten verwacht. Voor Griendtsveen (a) is in apart traject een Passende Beoordeling in de maak.		Idem als in voorontwerp
Scenario voor De Monden als 'duurzame energieleverancier', als alternatief voor landbouw.	Geen onaanvaardbare milieueffecten van biomassacentrales en windturbines verwacht.		mogelijkheid blijft bestaan als alternatief perspectief
Vergelijking Delftlanden 2 en 3 met De Essen voor woningbouw.	De Essen uitgesloten voor woningbouw i.v.m. archeologische en cultuurhistorische waarden.		Delftlanden blijft over als woningbouwlocatie nabij kern Emmen.
Diverse woonmilieus creeren: a. Erfwonen (bij Schoonebeek) b. Boswonen (Hondsrug) c. Lintwonen (Oosterdiep)	Geen onaanvaardbare milieueffecten verwacht.		Ambitie om nieuwe woonmilieus te realiseren blijft bestaan.

Waar leidt de structuurvisie heen?

Toekomstbeeld Emmen in 2020
"Emmen is er in 2020 in geslaagd een transitie in de economische structuur te bewerkstellingen. Naast een nog altijd sterke en bloeiende kennisintensieve industrie heeft de distributiesector langs de A37 gezorgd voor een veelzijdige economische structuur van de gemeente.

De vergrijzing bevindt zich op een hoogtepunt. De zorgvoorzieningen voor de ouderen zijn georganiseerd en hebben veel banen en kennis opgeleverd, die nu langzamerhand ingezet wordt om andere groepen zorgbehoevenden maar ook 'comfort-zoekers' te bedienen. De zorgsector in Emmen heeft een ontwikkeling doorgemaakt van 'cure' naar 'care'. Tegelijkertijd is Emmen erin geslaagd jongeren te binden en aan te trekken naar de gemeente. Minder direct zichtbaar is de groei die de dienstverlening heeft doorgemaakt. Sinds de eeuwwisseling is deze sector sterk geglobaliseerd. In de wereldwijde concurrentie, zijn vooral kennis en innovatie onderscheidend gebleken in West Europa. Kleinschalige en schone vormen van (zakelijke) dienstverlening hebben zich daardoor steeds meer 'footloose' kunnen ontwikkelen. Zo zijn er nieuwe woon-werk combinaties ontstaan. Daardoor konden ook nieuwe mensen zich in Emmen vestigen die af zijn gekomen op de aantrekkelijke, scherp geprijsde nieuwe woonmilieus.

Dankzij de goede verbindingen per weg en spoor en de centrale ligging ten opzichte onder meer de Randstad, Hamburg-Bremen en het Ruhrgebied is de relatieve ligging van Emmen sterk verbeterd. Met name de woonfunctie en de verschillende dienstverlenende sectoren hebben van de verbeterde bereikbaarheid kunnen gebruikmaken. De aanleg van de A37 heeft een snelle verbinding met Duitsland (+ Noord- en Oost Europa) opgeleverd, waarvan de distributiesector heeft kunnen profiteren. Met recht kan dan ook gesproken worden over de A37 als Noordelijke Ontwikkelingsas.

De gemeente Emmen heeft haar prachtige landschappen benut en versterkt door het creëren van bijzondere woonmilieus. De kwaliteit van de landschappelijke structuren is benut en instandhouding is veiliggesteld. Een breed palet aan landschappen, variërend van gesloten zandlandschappen tot grote openheid, de aanwezige ruimte en de mogelijkheid de eigen woonomgeving vorm te geven heeft geleid tot een brede nationale bekendheid.

Deze kwaliteiten hebben er voor gezorgd dat de toeristische sector in de gemeente sterk op de (inter)nationale kaart is gezet. De kwaliteiten van landschap en cultuurhistorie, de ongekende mogelijkheden om te wandelen, fietsen en te varen in combinatie met hoogwaardige verblijfsrecreatieve voorzieningen, stedelijke voorzieningen en het brede scala aan dagattracties hebben Emmen veranderd in een actieve vrijetijdsgemeente. De ontwikkeling en uitbouw van een aantal landelijke topattracties, zoals het Dierenpark Emmen en het Bargerveen als Internationaal Naturpark Moor, trekken toeristen in groten getale naar Emmen.

Emmen heeft tenslotte een flinke slag gemaakt op het vlak van duurzaamheid. Zo is er door tijdige inrichting van retentiegebieden voldoende buffercapaciteit gecreëerd bij extreem natte situaties. In tijden van droogte kan het water bovendien langer vastgehouden worden. Binnen de gemeente wordt voorts een significant aandeel aan duurzame energie opgewekt.

Hoofdstuk 2. Ambities 2020

De Strategienota verwoordt de doelen en ambities voor speerpunten van beleid waarop de strategische ontwikkeling van Emmen is gebaseerd. De ruimtelijke vertaling hiervan in de structuurvisie gaat ook uit van deze strategische opgaven. De ambities waar Emmen aan wil werken luiden als volgt:

1. Méér en andere werkgelegenheid
2. Inzet op een bevolkingsgroei richting 120.000 inwoners
3. Emmen, stedelijk centrum van en voor de regio
4. Een optimale bereikbaarheid

2.1 Méér en andere werkgelegenheid

Strategienota: inzet op economische ontwikkeling en meer werkgelegenheid[5]
Op 1 april 2007 kende Emmen 47.757 arbeidsplaatsen. Vergeleken met de rest van ons land zijn er relatief veel mensen werkzaam in de industrie en landbouw en relatief weinig in de dienstverlening en distributie-activiteiten. Onder invloed van de economische recessie is het aantal arbeidsplaatsen na 2001 aanvankelijk licht gedaald, maar in 2006 is er weer een lichte groei geweest.

De werkgelegenheid nam vooral toe in de zorg, vervoer en zakelijke dienstverlening, maar ook de bouw, detailhandel en overige dienstverlening groeiden. In de sectoren industrie, overheid en landbouw is de daling van de werkgelegenheid gehalveerd ten opzichte van de daling in 2005. Bovendien was de daling in de industrie bijna helemaal toe te schrijven aan de krimp in de voedingsmiddelenindustrie, terwijl de rest van de industrie groeide. Deze groei betreft vooral de sectoren kunststof-, metaalproducten-, machine- en chemische industrie, die in Emmen omvangrijk zijn. De cijfers laten zien dat Emmen bezig is met de transformatie naar een veelzijdige productiestructuur met een moderne industrie.

Een tweede ontwikkeling die sinds het verschijnen van de Strategienota wordt gesignaleerd, is de toename van het aantal bedrijven. Emmen telt steeds meer bedrijven; met een gelijkblijvend aantal arbeidsplaatsen betekent dit dat de gemiddelde bedrijfsgrootte daalt. Het MKB fungeert steeds meer als de katalysator van de Emmense economie; dit is een duidelijke kentering ten opzichte van de voorgaande decennia van grootschalige industrialisatie[6].

In het kader van deze structuurvisie is onderzoek verricht naar de economische positie en mogelijkheden van de gemeente. Dit laat zien dat er op het gebied van werkgelegenheid een aantal perspectieven zijn. Scenarioberekeningen[7] komen uit op een groei van het aantal arbeidsplaatsen van 8.800 tot 10.000 (in 2020) ten opzichte van 2001. Tot 2010 wordt ingezet op een toename van het aantal arbeidsplaatsen met 2.500. Kansrijke sectoren (qua werkgelegenheidsgroei) zijn groothandel, glastuinbouw, kennisintensieve industrie, transport & logistiek (incl. VAL), zakelijke diensten, zorg en leisure.

Belang industrie voor Nederlandse economie
- *15 % van de totale werkgelegenheid in Nederland komt uit de industrie*
- *In de maakindustrie wordt circa 17 % van het Nederlands nationaal product gerealiseerd.*
- *Elke baan in de industrie creëert 1 baan in de dienstensector*
- *De maakindustrie is de motor van de export: ruim 75 % van de totale export*
- *De sector verzorgt 80% van de investeringen in R&D en is de bakermat voor innovatie*
- *De maakindustrie is de belangrijkste aanjager van de groei van de arbeidsproductiviteit*

Emmen heeft een sterke positie in de kennisintensieve industrie. Volgens de definitie van het RPB telde de kennisintensieve industrie in 2006 5.453 werkzame personen. Ten opzichte van 2005 is dit aantal met 52 gegroeid. De werkgelegenheid in de niet-kennisintensieve industrie daalde echter met 225 tot 3.318 in 2006. Daarmee is duidelijk dat wel een verschuiving naar kennisintensieve

[5] In de Strategienota is een autonome groei voorzien van 11.000 arbeidsplaatsen. Tevens heeft Emmen in de Strategienota de ambitie gesteld een extra groei van 7.500 arbeidsplaatsen te realiseren. Naast de kwantitatieve doelstellingen staat Emmen voor de opgave de productiestructuur te wijzigingen.
[6] Vooral in de dienstverlenende sectoren zijn er veel bedrijven bij gekomen in de periode 1998-2005. Deze verschuiving naar meer MKB-bedrijvigheid heeft ook een ruimtelijk effect.
[7] Ruimtelijke ontwikkeling gebouwde omgeving Emmen 2020 (Louter, 2005)

industrie optreedt, maar dat bij deze transitie per saldo nog sprake is van een daling van de werkgelegenheid in industrie als geheel. De ambitie en verwachting is dat de groei van dit deel van de industrie zal leiden tot groei van de industrie als geheel.

Met de opening van de A37 nemen de kansen voor de industrie, die in toenemende mate logistiek gevoelig is, aanzienlijk toe. De met de industrie verbonden logistieke sector groeit daardoor. De nieuwe perspectieven voor de industrie en logistiek vergen goede vestigings- en uitbreidingslocaties waarin Emmen pro-actief wil meedoen.

Andere werkgelegenheid; Kennisstad Emmen
De ambitie van Emmen te transformeren van industriestad naar veelzijdige werkstad krijgt geleidelijk vorm en vergt aandacht voor kennis, innovatie en ICT. Door op het juiste moment in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en het scheppen van een optimaal vestigingsklimaat is dit mogelijk. Hiertoe is in 2006 onder meer de Kenniscampus Emmen opgericht[8]. Voorts wordt de komende jaren actief ingezet op de huisvesting van studenten.

Het verzilveren van kansen in andere sectoren, betekent ook dat er veel aandacht is voor scholing[9]. Een ander type arbeidsplaats vereist andere kwalificaties. Aandacht gaat hierbij zowel uit naar bij- en nascholing van de huidige generatie, als ook de opleiding van toekomstige generaties. Door optimale aansluiting van opleidingen op de regionale arbeidsmarkt verbeteren de mogelijkheden voor jongeren een baan te vinden in Emmen en omgeving.

Voor wat betreft opleiding en jeugd is er een aantal aandachtspunten:

a) Een deel van de jongeren trekt weg omdat zij voor hun opleiding niet in Emmen terecht kan. Veelal betreft het de hoger op te leiden jongeren. Goede verbindingen over weg en spoor, samenwerking met kennisinstituten in den lande en een aantrekkelijk woonklimaat maakt dat zij op latere leeftijd verleid worden terug te keren.
b) Jongeren die een opleiding in Emmen volgen, dienen een passende baan te kunnen vinden. Een verschuiving binnen de economie vereist een verschuiving in opleidingen. Een verbreding en verandering van het opleidingenaanbod is noodzakelijk. Deze verbreding komt tot stand door onder meer het starten van nieuwe opleidingen in Emmen, samenwerking met andere opleidingsinstituten (zowel landelijk als internationaal)[10] en aandacht voor passende huisvesting.
c) Meer nog voorheen wordt het bezit van een diploma steeds belangrijker. Daarom vindt inzet plaats op het voorkomen van vroegtijdige uitval van leerlingen.

Ruimtelijk betekent de inzet op andere werkgelegenheid ook een inzet op ontwikkeling van locaties hiervoor (zorg, tuinbouw, onderwijs, zakelijke diensten, detailhandel).

Emmen kiest, naast aandacht voor de huidige werkgelegenheid, voor het ontwikkelen van nieuwe werkgelegenheid, met name in kansrijke economische sectoren. Kansrijke sectoren zijn vooral de dienstverlening, moderne industrie, glastuinbouw, transport & distributie (incl. VAL), zorg en leisure. De inzet op een ander type werkgelegenheid vereist aandacht voor de arbeidsmarktkwalificaties en stelt eisen aan vestigingslocaties.

2.2 Inzet op een bevolkingsgroei naar 120.000 inwoners

Op 1 januari 2008 telde Emmen 109.156 inwoners[11]. Ten opzichte van de voorgaande jaren heeft het inwonertal een positieve ontwikkeling doorgemaakt[12]. De groei van de bevolking is met name veroorzaakt door een vestigingsoverschot. Voor wat betreft de toekomstige ontwikkeling van de

[8] De Kennis Campus Emmen (KCE) is opgericht om kennis in een continue wisselwerking tussen kennisinstituten en het bedrijfsleven meer en beter te ontwikkelen en af te stemmen op de vraag vanuit de markt (kenniscirculatie). Vier partijen (bedrijfsleven/ MKB, provincie, gemeente en hogeschool Drenthe) hebben het initiatief genomen voor de realisatie van een Kenniscampus. De Kenniscampus is een fysieke infrastructuur waar kennis wordt ontwikkeld, gebundeld, uitgewisseld en toegepast. Zo ontstaat één aanspreekpunt voor kennisuitwisseling op één locatie midden in het industriële, dienstverlenende en kennis hart van Drenthe. Door de actieve wisselwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, komt kennis tot stand en is deze in de praktijk overdraagbaar om innovaties nader uit te werken of tot stand te brengen.
[9] Dit geldt overigens ook voor de industrie; kennis en innovatie zijn hierin van groot belang.
[10] Zo is er een samenwerkingsverband tussen opleidingen in Emmen en Lingen
[11] Voorlopig cijfer gemeente Emmen, februari 2008
[12] 104.000 inwoners in 1995, 106.000 inwoners in 2000

bevolking is een drietal scenario's opgesteld (zie tabel 3.1). De getallen geven de bandbreedte aan waarbinnen het inwoneraantal van Emmen in 2020 zich waarschijnlijk zal begeven.

Tabel 3.1: Scenario's bevolkingsgroei Emmen 2020

	2005	*2010*	*2015*	*2020*
Laag	108.622	109.606	110.448	110.616
Midden	108.622	110.039	111.228	112.294
Hoog	108.622	112.422	116.177	119.903

Bron: Gemeente Emmen, Woonplan actualisatie 2007

Voor wat betreft de bevolkingsopbouw is Emmen relatief vergrijsd. Het aandeel 65-plussers is het laatste decennium toegenomen en groeit door van 15% in 2006 naar 20% in 2025. Ook de groep 45- tot 65-jarigen groeit (van 25% nu tot ruim 30% in 2020). In 2020 kent Emmen een relatief 'oude' bevolking. Deze grote en groeiende groep ouderen vormt een interessante markt voor specifieke producten en diensten en biedt kansen voor verschillende economische sectoren. Verwacht wordt dat het geboorteoverschot overgaat in een sterfteoverschot. Groei van de bevolking zal op termijn vooral plaatsvinden door een vestigingsoverschot[13].

Om de productiestructuur te verbreden wordt uitgegaan van een economische impuls door (koopkrachtige) bewoners van buiten de gemeente aan te trekken. Ontwikkelingen zoals telewerken, parttime werken en de bereidheid tot het afleggen van grotere afstanden naar het werk geven Emmen ook als woongemeente bijzondere mogelijkheden. De woonfunctie kan als productiefactor worden gezien. Door het aantrekken van nieuwe bewoners en hen te binden aan de gemeente neemt het draagvlak voor voorzieningen toe[14].

Emmen heeft de ambitie te groeien tot 120.000 inwoners. Om deze ambitie te realiseren is er jaarlijks een vestigingsoverschot van 750 personen (of 310 huishoudens) nodig. Uit onderzoek[15] is gebleken dat dit mogelijk is, maar wel een aanzienlijke inspanning vraagt. Een vestigingsoverschot wordt alleen bereikt indien op zijn minst:
- het aanbod, dat de vestiger vraagt, wordt gerealiseerd;
- deze nieuwe woonmilieus goed in de markt worden gezet (imago/marketing).

Toekomstige bewoners en woonvoorkeuren
Kansrijke (landelijke) doelgroepen zijn jonge gezinnen met kinderen (25-44), paren zonder kinderen van middelbare leeftijd (45-64) en pensioenmigranten. Emmen telt 45.691 woningen (2005). Om de ambitie te realiseren van 120.000 inwoners in 2020 dan dient de woningvoorraad met bijna 7.500 toe te nemen (Woonplan Emmen 2020). De uitgevoerde studies (naar o.a. doelgroepen, woonvoorkeuren (eigendomsverhouding), woonwensen en – accenten, locaties en woonmilieus) leveren de volgende conclusies op:

a) om bovenregionale doelgroepen aan te trekken dienen vooral eengezinswoningen in de koopsector gebouwd te worden, in verschillende typen woonmilieus. Aan dit woningtype is het grootste tekort. Met name vrijstaande woningen zijn in trek. De prijsklasse van de woningen ligt tussen de 1 en 3 ton euro. Deels luxe woningen op grote vrije kavels zijn in trek, maar ook goedkope woningen in een relatief lage dichtheid en aantrekkelijke prijsklasse lijken kansrijk (easy jet model – zie hoofdstuk 3)

b) voor regionale doelgroepen is het van belang dat er eengezinswoningen in groen-stedelijke en dorpse woonmilieus aangeboden worden voor een prijs tot circa 2 ton euro

c) om potentiële vertrekkers te binden zijn goedkope eengezinskoopwoningen in groen-stedelijke en dorpse woonmilieus nodig. Ook een- en meergezinshuurwoningen dienen aan de voorraad te worden toegevoegd. De kwaliteit van de woningen en de bestaande wijk speelt wat dit aangaat een belangrijke rol. Dit kan door sloop en renovatie plaatsvinden.

Ingeschat wordt dat bovenregionale doelgroepen een bijdrage leveren aan het vestigingsoverschot. In het recente verleden is al menig inwoner vanuit het Westen van Nederland verhuisd naar Emmen[16]. Het onderzoek laat geen eenduidig beeld zien; diverse groepen hebben zo hun eigen

[13] Het rapport 'structurele bevolkingsdaling, een urgente nieuwe invalshoek voor beleidsmakers' heeft een vertraging van de bevolkingsgroei en zelfs krimp op de agenda gezet. Nationaal gezien vertraagt de groei van de bevolking tot het omstreeks 2035 een omvang van 17,0 miljoen bereikt. Tot 2050 zal dit langzaam dalen tot 16,9 miljoen. Het tijdstip van krimp zal regionaal wel sterk verschillen. In sommige regio's is hier nu al sprake van. Voor Drenthe geldt dat deze zich vanaf 2015 zal voordoen; tegelijkertijd laten de berekeningen wel zien dat de woningvoorraad nog wel zal moeten groeien tot 2020. Met de structuurvisie wordt ruimte gereserveerd voor activiteiten op basis van de hoge prognose en ambitie. Tijdens de planperiode tot 2020 zal zorgvuldige monitoring, regelmatig actualiseren van scenario's en prognoses ervoor moeten zorgen dat het (ruimtelijk) beleid flexibel inspeelt op veranderingen in de toekomst.

[14] Ervaringen elders laten zien dat 3 tot 5 huishouden gemiddeld 1 arbeidsplaats oplevert.

[15] Emmen op weg naar 120 in 2020 (RIGO, 2004) en landelijk dorps wonen in Emmen, woonvoorkeur van bovenregionale doelgroepen (RIGO, 2005)

[16] Ongeveer de helft van het aantal woningen in Parc Sandur is destijds verkocht aan mensen van buiten de regio, met name Randstedelingen.

woning- en woonmilieuvoorkeuren. Dit betekent dat in algemene zin wordt ingezet op het aanbieden van een diversiteit aan woonmilieus, in plaats van het inzetten op één woonmilieu. Duidelijk is dat alleen een groen-stedelijk woonmilieu, zoals in de Delftlanden wordt voorgestaan, niet voldoende is. Aanvullend hierop dienen meer landelijke en dorpse woonmilieus gebouwd c.q. aangeboden te worden. Emmen heeft de kwaliteiten om deze woonmilieus te realiseren.

Emmen kiest voor een groei van het aantal inwoners tot 120.000 op basis van autonome groei in combinatie met het aantrekken van nieuwe bewoners. Emmen kiest er voor de woonfunctie te stimuleren om zo nieuwe inwoners aan te trekken. Doel hiervan is een impuls voor en diversificatie van de Emmense economie. Emmen kiest voor gedifferentieerde woonmilieus gericht op de vraag van huidige en nieuwe bewoners, afgestemd op de (herstructurering van de) bestaande voorraad.

2.3 Emmen, stedelijk centrum van en voor de regio

Binnen het Stedelijk Netwerk neemt de kern Emmen vanwege haar stedelijke massa een prioritaire positie in. Zowel voor de gemeente als voor het netwerk is het van belang om deze positie als centrumstad verder uit te bouwen. Het gaat hierbij om het versterken van de gehele stad als één van de vier economische hoofdkernen van Noord-Nederland.

De regiofunctie van Emmen houdt niet op bij de grens met Duitsland of de provincie Groningen. Ook voor het Duitse achterland (Haren, Meppen, Lingen, Emlichheim) heeft Emmen een belangrijke functie. De verknoping met het Duitse achterland is de laatste jaren door diverse grens-overschrijdende ontwikkelingen, zoals het Internationaal Naturpark Moor, A37/A31, vaarverbinding Ter Apel-Haren (Ems) versterkt. Naar de toekomst toe liggen hier kansen voor Emmen.

Emmen kiest voor een sterke stedelijke kern Emmen gelegen binnen de Noordelijke Ontwikkelingsas, de economische kernzone, het Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe, het samenwerkingsverband Emmen-Lingen en de Städtering Zwolle-Emsland.

2.4 Optimale bereikbaarheid

Met de realisatie van de A37 heeft Emmen rechtstreeks aansluiting gekregen op het internationale snelwegnetwerk. Voor de bereikbaarheid en relatieve ligging van Emmen is dit een gunstige ontwikkeling; een aantal stedelijke regio's (de Randstad, Hamburg-Bremen en het Ruhrgebied) is hiermee op een geringere reisafstand komen te liggen. De functie van de A37 kan verder vergroot worden indien ook het Duitse snelwegnetwerk verder uitgebouwd wordt. Met de A31 ligt er al een goede verbinding in noordelijke en zuidelijke richting. Met de opwaardering van de route richting oosten (de E233) ontstaat een optimale verbinding met Scandinavië en Noordoost Europa.

Daarnaast wordt een verbetering van de spoorverbinding met Zwolle en Almelo nagestreefd. In samenhang met de aanleg van de Hanzelijn beschikt Emmen hiermee over een goede verbinding met de Randstad. Naast genoemde verbindingen is het uitbouwen c.q. optimaliseren van de noord-zuid verbindingen, met name met de stad Groningen (N34, N381), van groot belang.

Door de sterk verbeterde bereikbaarheid profileert Emmen zich als stad waar het aantrekkelijk wonen, werken en recreëren is. Een belangrijk deel van de werkgelegenheid ontwikkelt zich verder in de economische kerngebieden. De kans is groot dat deze kerngebieden verder uitdijen. In tegenstelling tot het naar Emmen toe halen van bedrijvigheid (zoals vroeger de industrialisatie) is de Emmense strategie nu veel breder van aard. De kwaliteit van de woonomgeving speelt hierin een cruciale rol; mensen zijn bereid steeds grotere afstanden af te leggen voor hun werk. Steeds meer banen worden geheel of gedeeltelijk footloose en/of parttime. Dit betekent dat werknemers soms voor twee lange dagen op de Randstad aangewezen zijn, maar andere dagen vanuit huis werkzaam zijn. Emmen speelt in op deze trend door het aanbieden van aantrekkelijke woonmilieus. De beschikking over goede en snelle verbindingen is in dit kader van groot belang.

Emmen kiest voor een optimale bereikbaarheid van Emmen via de A37, de N34 en het spoor.

Hoofdstuk 3: Kaders voor ruimtelijke ontwikkeling

Alvorens ingegaan wordt op de ruimtelijke uitwerking per functie, wordt in dit hoofdstuk het ruimtelijke kader geschetst waarbinnen ontwikkelingen zich voordoen.

Waarom een ruimtelijk kader?
Deze structuurvisie geeft niet voor elke kavel of gebouw weer welke functie er tot 2020 passend is; dergelijke details worden in bestemmingsplannen vastgelegd. Deze structuurvisie geeft de hoofdlijnen aan voor de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente Emmen. Maar er blijven altijd ontwikkelingen of opgaven die vantevoren niet te voorzien waren, of die nu nog niet in een bestemmingsplan tot in detail zijn uitgewerkt. Een handvat om om te gaan met onverwachte zaken, is dan nodig om ruimtelijk consequent te kunnen handelen teneinde voldoende ruimtelijke kwaliteit in Emmen te garanderen. Dit hoofdstuk vormt dat handvat, door in het kort de uitgangspunten en ruimtelijke principes weer te geven. Zo kan de structuurvisie zonder teveel in detail te treden, toch aangeven waar en onder welke condities ontwikkelingen mogelijk zijn.

De belangrijkste uitgangspunten en ontwikkelingsprincipes voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Emmen tot 2020 bestaan uit:

1. ***Kwaliteit voor kwantiteit.*** In tegenstelling tot het verleden is de aandacht verschoven van kwantiteit naar kwaliteit. Verbetering van de kwaliteit van de bestaande omgeving is relatief belangrijker dan een functionele uitbreiding.
2. ***Keuze voor een duurzame inrichting van de ruimte:*** wijzigingen in de ruimtelijke opbouw worden geënt op de zogeheten lagenbenadering:
    - Onderscheid tussen ***'zand'*** en ***'veen'*** wordt erkend en dit leidt tot gebiedsspecifieke ontwikkelingsrichtingen;
    - ***Water*** is als het leidend principe gehanteerd bij de ruimtelijke inrichting;
    - Behoud en versterking van de balans tussen de stad en het buitengebied. De insteek van 'Emmen open, groene stad' krijgt vervolg in deze structuurvisie met '***Emmen open, groene gemeente';***
    - De opbouw in een ***lobbenstructuur*** is het leidend principe voor uitbouw van de kern Emmen;
    - Balans tussen ruimtelijke ontwikkelingen/uitbreiding, behoud en waar mogelijk versterking van bestaande openheid en landschappelijke waarden. Deze waarden houden niet op bij gemeente- provincie- of landsgrenzen;
    - ***Cultuurhistorie*** als medebepalend principe**:** In Emmen is veel cultuurhistorie aanwezig, dat een grotere rol zou moeten spelen bij planontwikkeling (herstel, behoud en ontwikkeling);
    - Met de realisatie van de A37 draait de ***verkeersstructuur*** van west (N34 en A37) naar zuid: in de oriëntatie van de ruimtelijke structuur wordt hierop ingespeeld;
    - De ***voorzieningenstructuur*** blijft in principe gehandhaafd, tenzij zich nieuwe ontwikkelingen voordoen waarbij bundeling en functiecombinaties kunnen leiden tot meer efficiëntie.
3. Rekening houden met de **klimaatverandering**. Met name wateroverschotten en droogte zijn belangrijke aspecten waarmee de ruimtelijke inrichting van de Gemeente Emmen rekening moet houden. Vanwege de hoge ligging in nationaal opzicht kan Emmen als klimaatbuffer fungeren. Ook van belang zijn duurzame vormen van energiegebruik en –opwekking.

3.1 Van kwantiteit naar kwaliteit

Centraal element van de structuurvisie is een verschuiving van kwantiteit naar kwaliteit. In de vorige structuurvisie was areaaluitbreiding kenmerkend; vanaf nu staat juist het benutten van het bestaande en het maken van een kwaliteitsslag centraal. De opgave waar Emmen voor staat, is maar in beperkte mate kwantitatief en vooral kwalitatief. Emmen beschikt op het eerste gezicht over meer dan voldoende ruimte. De aanwezigheid van, maar ook het omgaan met en waarborgen van deze ruimte gekoppeld aan de groeiambities, vormen misschien wel de belangrijkste opgave. Dat betekent voor deze ruimtelijk-economische visie dat er niet zozeer extra ruimte gereserveerd wordt

voor nieuwe ontwikkelingen, maar dat de gemeente zich vooral inzet op een kwaliteitsslag. Behoud en ontwikkeling van de kwaliteit van zowel de bebouwde als onbebouwde omgeving vormen voor Emmen dé sleutel tot succes.

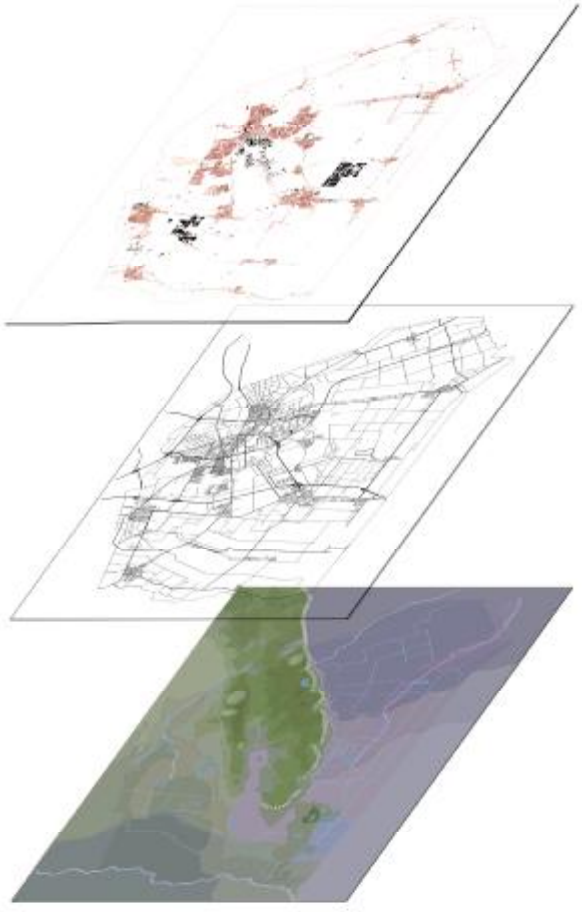
Ruimtelijk gaat het hierbij bijvoorbeeld om herstructurering van bedrijventerreinen, herstructurering van de glastuinbouw, herstructurering van bestaande woongebieden en (winkel)centra, om het versterken van de omgevingskwaliteiten en de voorzieningenstructuur. Behalve een kwaliteitsimpuls wordt nadrukkelijk ook een intensiveringslag van het ruimtegebruik voorzien. Natuurlijk zijn er ook functies die wel extra ruimte vragen, zoals water en – in beperkte mate – nieuwe woonmilieus. Juist door het koppelen van functies ontstaat een meerwaarde (én kwaliteit) in plaats van alleen kwantiteit. Multifunctioneel of dubbel ruimtegebruik, zoals de koppeling van water en recreatie of ondergronds parkeren, zijn hierbij het streven.

Deze 'kwaliteitsslag' laat zich niet gemakkelijk op kaart zetten. Daardoor zullen niet alle gewenste transformaties op de ontwikkelingskaart van de structuurvisie afleesbaar zijn. De begeleidende tekst beschrijft daarom ook de 'op kaart onzichtbare' transformaties.

3.2 De lagenbenadering

De ruimtelijke hoofdstructuur in deze structuurvisie maakt gebruik van de zogeheten lagenbenadering[17]. Deze benadering gaat uit van een logische opbouw van het landschap in drie lagen:

a) ***Laag 1: de ondergrond***; dit is het samenspel van water, bodem, landschap en natuur. Deze laag vormt de natuurlijke basis voor alle ruimtelijke ontwikkelingen. Kenmerkend is dat veranderingen zich traag (gedurende eeuwen) ontwikkelen;
b) ***Laag 2: de netwerklaag****:* het systeem van wegen, kanalen, spoorlijnen en andere verbindingen vormen deze laag. Veranderingen in deze laag voltrekken zich op de middellange termijn (ongeveer 50 – 150 jaar).
c) ***Laag 3: de occupatielaag***: In deze laag worden thema's als wonen, werken, recreëren en voorzieningen behandeld. Deze laag kenmerkt zich door relatief snelle veranderingen van patronen (korte termijn van 30 – 50 jaar). Binnen deze laag is de meeste flexibiliteit aanwezig (bebouwing kan op relatief korte termijn vervangen worden, "foutjes" in deze laag kunnen het meest makkelijk worden hersteld).

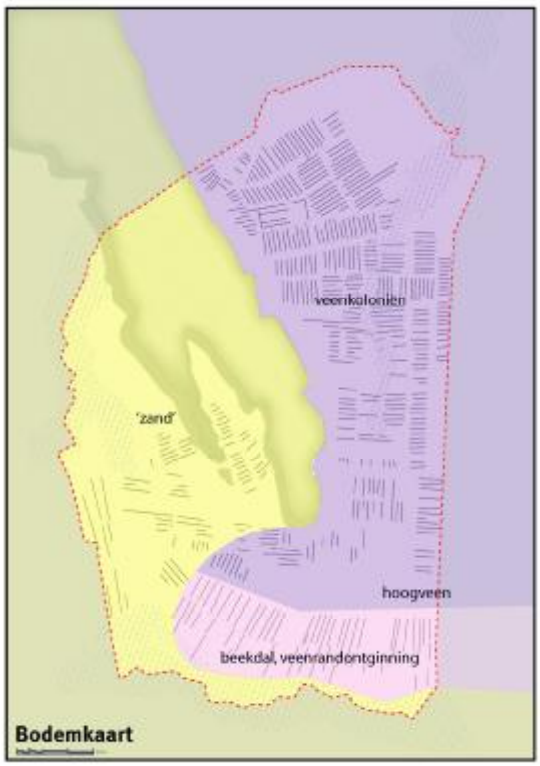
De eerste laag, de ondergrond van Emmen
In Emmen is de ondergrond van zand en veen bepalend voor de ruimtelijke opbouw van en het contrast in de gemeente. Emmen ligt op de rand van de Hondsrug, een onderdeel van het Drents Plateau. Dit plateau is in de voorlaatste ijstijd opgestuwd en bestaat grotendeels uit keileem. Na het terugtrekken van het landijs ontstonden diepe smeltwaterdalen (Vechtdal en Hunzedal). Tijdens de laatste ijstijd heeft het landijs Nederland niet bereikt. Wel zijn in deze periode de beekdalen in het plateau ontstaan. De smeltwater- en beekdalen zijn vervolgens opgevuld

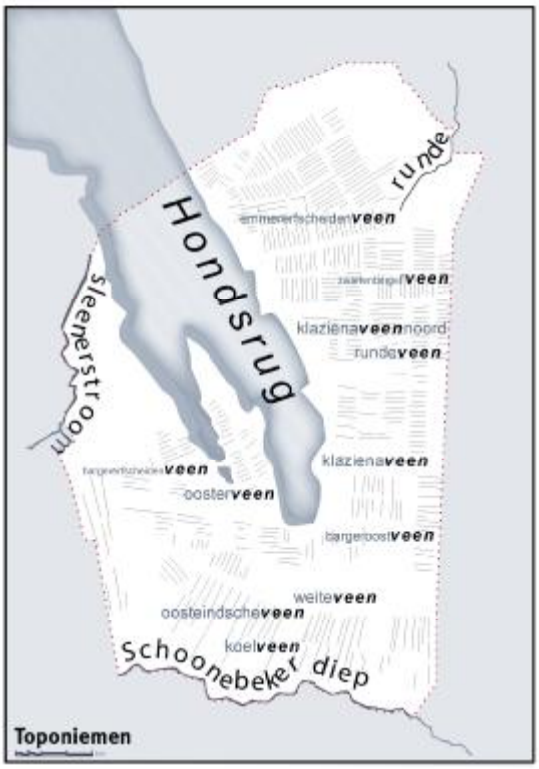
[17] Emmen, studie naar de ruimtelijke kwaliteit (West8, 2003)

met smeltwaterafzettingen en dekzand. Na de laatste ijstijd ontwikkelde zich een groot veengebied aan de oostzijde van de Hondsrug en in het lagere deel tussen Emmen en Sleen. Door ingrijpen van de mens is het grootste gedeelte van het veen verdwenen.

Deze ontstaanswijze is bepalend voor het watersysteem van de gemeente. Het water van de Hondsrug infiltreert in de bodem en kwelt op aan de randen. Aan de westzijde wordt dit via de Sleenerstroom, Buma/Marchiene Wijk en Verlengde Hoogeveense Vaart afgevoerd. Het water in het Veenkoloniale gedeelte mondt via een uitgebreid stelsel uit op het Ter Apelkanaal. Het Oranje-, Dommers- en Stieltjeskanaal, de Verlengde Hoogeveense Vaart en Schoonebeeker diep vormen de hydrologische basis van het zuidelijk veengebied. Deze waterhuishouding is medebepalend voor de toekomstige ruimtelijke structuur van de gemeente Emmen. Onderwerpen als wateroverlast, waterkwaliteit en verdroging kennen een sterke relatie met de wijze waarop wij onze ruimte hebben ingericht. Om ook in de toekomst droge voeten te houden en water langer vast te houden ligt er een opgave meer water te bergen in Emmen. Water heeft ruimte nodig; tegelijkertijd biedt water de mogelijkheid hier functies aan te koppelen[18].

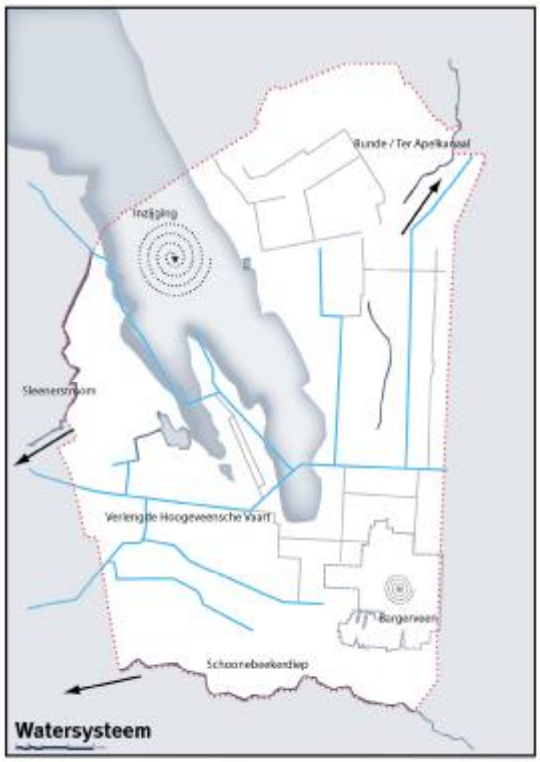
Aan de westzijde ligt het besloten esdorpen-landschap op de Hondsrug, aan de oostzijde het uitgestrekte, open veenkoloniale gebied. Dit onderscheid is de belangrijkste ruimtelijke kwaliteit van Emmen. Het contrast tussen de zand- en veenondergrond heeft door de eeuwen heen vorm gekregen in twee landschapstypen met kenmerkende nederzettingsvormen en grondgebruik. De verschillen zijn herkenbaar in vele ruimtelijke elementen en structuren: in het watersysteem, de infrastructuur, de beplanting en de vorm van de dorpen. De tegenstelling tussen fijnmazig en besloten tegenover grootschalig en open, tussen rijk aan reliëf en kronkelig tegenover vlak en recht is een bijzondere kwaliteit. Deze diversiteit van het landschap is heel herkenbaar en karakteristiek voor Emmen. Naast het esdorpenlandschap en de veenkoloniën zijn ook het hoogveen en de randveenontginning te onderscheiden als karakteristieke landschappen.

[18] Binnen de huidige ruimtelijke opbouw van Emmen speelt water ook al een belangrijke rol. Naast de beekdalen ligt een uitgebreid stelsel van kanalen, wijken en sloten ten grondslag aan het landschap.

In de ruimtelijke structuur van de gemeente Emmen is de opbouw van de bodem en waterhuishoudkundige structuur bepalend geweest voor het ontstaan en ontwikkeling van dorpen en landschappen. Nieuwe ontwikkelingen dienen aan te sluiten op deze structuur en waar mogelijk te versterken. De waardevolle elementen in het landschap die gekoesterd worden zijn belangrijke onderleggers waarop nieuwe ontwikkelingen moeten aansluiten. Deze elementen zijn de Hondsrug, de steilrand (overgang van de Hondsrug naar het Veenkoloniale gebied), de beekdalen, de essen, het hoogveengebied en de openheid.

De tweede laag, het infrastructurele netwerk in Emmen
De belangrijkste transportverbinding in de gemeente is de A37 die van west naar oost dwars door de gemeente loopt. De andere hoofdwegen worden gevormd door de N34 en de Rondweg (N391). De verbindingen vanuit Emmen met deze wegen, zoals de Frieslandroute en de Dordse Straat, zijn voorts bepalend voor de opbouw van het wegennetwerk.

Via een onderliggend netwerk van gebiedsontsluitingswegen zijn de verschillende kernen met de hoofdwegen verbonden. In het westelijk deel van de gemeente loopt een spoorlijn die minder als structurerend element wordt gezien. Een aantal waterwegen (Verlengde Hoogeveense Vaart, Oosterdiep, Oranjekanaal en het Dommerskanaal en Kanaal A/B) zijn daarentegen wel belangrijke structurerende elementen. De combinatie van water- en rijwegen heeft in het Veenkoloniale gebied geleid tot de kenmerkende en waardevolle linten.

De belangrijkste structurerende elementen zijn de linten en de A37. De aansluiting van Emmen op de A37 geven de twee ontsluitingsassen bijzondere kansen, waardoor de oriëntatie van Emmen draait en de lobbenstructuur wordt uitgebouwd.

De derde laag, de bebouwingstructuur in Emmen
In Emmen is een breed palet aan kernen met een grote variatie te vinden. Hierin zit een zekere hiërarchie qua grootte, functie en verzorgingsgebied. Emmen is een echte stad met een regionale verzorgingsfunctie. Zowel de aanwezigheid van voorzieningen op het vlak van zorg (ziekenhuis), onderwijs en winkels maken het tot een complete regiostad. Ruim de helft van de bijna 109.000 inwoners woont in de kern Emmen. De andere helft woont verspreid over de andere 8 hoofdkernen, 13 kleine kernen en het landelijk gebied. Behalve de verspreiding van het aantal inwoners, betekent dit dat ook het voorzieningenaanbod (zowel commercieel, als met name ook niet commercieel) een hoge mate van spreiding over de gemeente kent.

Deze kernenopbouw vormt voor Emmen een specifiek gegeven. Plaatsen als Klazienaveen, Nieuw-Amsterdam/Veenoord en Emmer-Compascuum zijn door hun omvang redelijk ‘complete’ dorpen. Woon-, werk- en winkelfuncties zijn allen aanwezig. Daarnaast kent de gemeente veel kernen, waarvan de meeste een eigen accent hebben. Een accent dat gevormd is uit het samenspel van landschap en de wijze waarop en wanneer hiermee om is gegaan. Plekken waar de samenhang tussen ruimtelijke structuur, ontstaanswijze en omgang met het landschap aanwezig is, zijn waardevol.

Vanwege het feit dat ondergrond en omgeving binnen de gemeente sterk verschillen, heeft dit geleid tot verschillende typen en ontwikkelingen van dorpen. Daar waar cultuurhistorie en bebouwingstructuur samenvallen, wordt hier extra zorgvuldig mee omgegaan bij nieuwe ontwikkelingen. Emmen kiest voor een ruimtelijk concept dat uitgaat van de bestaande spreiding van voorzieningen en woningen.

Klimaatverandering

De afgelopen jaren is in Nederland in toenemende mate het effect van klimaatverandering te bespeuren. De verwachting is dat deze verandering zich richting 2020 verder ontwikkelt. De mate waarin dit effect c.q. uitwerking heeft in Emmen is moeilijk te voorspellen. Dat we te maken gaan krijgen met meer extremen lijkt echter zeker. Dit betekent dat de ondergrond en locatie in toenemende mate van belang zijn. Niet voor niets wordt in deze structuurvisie de lagenbenadering gehanteerd, waarbij water leidend is voor de ruimtelijke ordening. Zowel in tijden van extreme droogte als neerslag is het beschikken over een 'buffer' van eminent belang. Aangezien de gehele gemeente op minimaal 10 meter boven N.A.P. gelegen is, is Emmen als vestigingsgebied voor wonen en werken een veilige keuze[19].

Overgang naar duurzame vormen van energie (van ondergronds en onzichtbaar naar bovengronds en zichtbaar)

Behalve het 'beperken' van de effecten is de inzet voorts gericht de klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken. Emmen kiest voor een structuur waarbij inrichting en ontwikkeling op een duurzame wijze worden vormgegeven. De winning en het verbruik van energie spelen hierin een belangrijke rol. Er is in de gemeente een rijke energiehistorie (veenontginning, aardolie- en gaswinning). Naast de winning van aardolie in Schoonebeek, zet Emmen richting 2020 sterk in op de productie en het verbruik van duurzame energie. Hoewel ontwikkelingen op dit thema moeilijk te voorspellen zijn (olieprijs, mate klimaatverandering, innovaties) wil Emmen hieraan een bijdrage leveren[20]. Ruimtelijk gezien betekent dit dat energiewinning/-opwekking steeds meer zichtbaar wordt (zie figuur).

In het kader van het project 'Grounds for Change' is een lange termijnverkenning uitgewerkt gericht op de verschuiving naar een duurzame energiehuishouding en de invloed daarvan op de ruimtelijke ontwikkeling. Dit heeft geleid tot het bovenstaande kaartbeeld met onder meer productie van biomassagewassen, grootschalige (glas)tuinbouw en autarkisch wonen. Als inspiratiebeeld is dit streven naar duurzaamheid een aardige referentie voor de structuurvisie.

[19] Voor sommige branches of typen bedrijvigheid is dit nu al een vestigingeis.
[20] Onder de noemer van Energy Valley zet een aantal partijen in Noord-Nederland, waaronder de gemeente Emmen, in op samenwerking rond dit strategisch belangrijke thema.

Ter illustratie: de belangrijke ruimtelijke karakteristieken van de gemeente Emmen

Zand

Het Emmer esdorpenlandschap ligt op de Hondsrug. Schijnbaar willekeurig verspreid, maar onlosmakelijk verbonden met de ondergrond, ligt de bebouwing in het landschap. De beplanting is hoogopgaand. Het wegenpatroon is een vervlechting van bochtige wegen. De ruimten vormen een aaneenschakeling van erven, essen, brinken, akkers en weilanden.

Veenkoloniën

Het gebied van de veenkoloniën was een uitgestrekt hoogveen tussen de Hondsrug en de Duitse rivier de Eems. Systematische afgraving heeft tot in de vorige eeuw geduurd. Na de vervening bleef een vlak en kaal gebied achter. Het kanalen - en wijkensysteem dat werd gebruikt voor de ontwatering en voor de afvoer van turf, bepaalde de kavelindeling. Kenmerkend is de hiërarchie in gegraven waterlopen van sloten, wijken en kanalen. Tegenwoordig zijn vele watergangen onbevaarbaar geraakt, gedempt en overbrugd, waardoor ze alleen nog dienen voor waterbeheersing. Wel bepalen kanalen de maat en schaal en daarmee ook de identiteit van het veenkoloniaal landschap door de bomenrijen die de kanalen begeleiden.

Beekdalen en Randveenontginningen

Op de zuidgrens van de gemeente stroomt het Schoonerbeekerdiep richting Coevorden. Het beekdal is herkenbaar als vrij open landschap. Naar het westen toe gaat het beekdallandschap over in een esdorpachtig landschap. Bij Schoonebeek en ook bij Roswinkel is de randveenontginning nog duidelijk in het landschap te herkennen. De strokenverkaveling en lange lintbebouwing aan de rand van het veen is nog aanwezig. Het Valtherdiep en de voormalige hoogveenbeek de Runde zijn herkenbaar door de afwijkende verkaveling. Door de aanleg van kanalen zijn de verbindingen verbroken. Aan de westzijde wordt de gemeente begrensd door het beekdal van de Sleenerstroom, welke temidden van de weilanden loopt. Dit landschap zet zich voort langs de Buma/Marchiene Wijk.

Hoogveen

Op enkele plaatsen in Nederland zijn kernen van het eens uitgestrekte hoogveen bewaard gebleven, zoals het natuurgebied Bargerveen. Door de waterhuishouding aan te passen en een beschermende buffer naar de landbouwgebieden aan te leggen, probeert men levend hoogveen te ontwikkelen. Het contrast tussen het woeste en ledige hoogveen en de strakke verkaveling van de rationele landbouwgronden geven een extra kwaliteit.

Overgang

De overgang van zandlandschap naar het verveende landschap in Emmen is scherp. De overgang van west naar oost is goed waarneembaar in het landschap. Op sommige plaatsen daalt het maaiveld zelfs meer dan tien meter binnen enkele honderden meters. De overgang tussen de veenkoloniën en het essenlandschap is het scherpst bij Weerdinge. Hier is een steilrand zichtbaar tussen het dicht beplante esdorp en het weidse, 12 meter lager gelegen open gebied.

Essenlandschap

De stad Emmen ontleent haar karakteristiek gedeeltelijk aan haar esdorpverleden. Het geheel van essen langs de westkant van Emmen (van Zuidbarge tot aan de Schimmer Esch) is door de stadsuitbreiding voor een groot gedeelte opgegeten. Het zijn de Emmer- en Schimmeres die als laatste nog grotendeels onaangetast zijn. Deze essen vallen op door hun sterke ruimtewerking en hun ongereptheid. De randen zijn als zeer fraai te karakteriseren waarbij het dorp Westenesch met haar beschermde dorpsgezicht er echt uitspringt. Bijzondere elementen in de randen zijn de opgaande begroeiing als het bos bij het langgraf, het landschapsbos en de eiken langs de Odoornerweg en het Oranjekanaal. De openheid van de essen rond de dorpskernen van Zuidbarge, Weerdinge, Westenesch en het centrum van Emmen is essentieel voor de beleving van de kernen en de leesbaarheid/herkenbaarheid van het landschap.

Open landschappen

Delen van het veenkoloniaal gebied zijn essentieel vanwege de unieke uitgestrektheid, de enorme weidsheid waarin kilometers lange dorpslinten waarneembaar zijn en de maat van het landschap bepalen.

- *I. Veenkoloniën rond Roswinkel: Buiten de kanaaldorpen is er weinig bebouwing, noch beplanting. Uitzondering hierop is Roswinkel, dat middenin de open ruimte ligt.*
- *II. de Dwarsplaatsen: Aan de noordrand ligt Emmer-Erfscheidenveen, een vrij open dubbel bebouwingslint met woningen tussen de twee kanalen en kapitale boerderijen aan de dwarsplaatsen. De boerderijen staan steeds 200 meter uit elkaar, aan het kanaal, tussen de wijken.*
- *III. Zwartenberger veen en –Compascuum: De open ruimte langs de grens is van Emmer-Compascuum tot Zwartemeer ruim 10 kilometer lang en gaat bij het Bargerveen in feite nog eens 8 kilometer door. De westgrens is het bebouwingslint langs het Oosterdiep. De open ruimte gaat door, zij het dat het landschap van karakter verandert, zonder kanalen en wijken en met door houtsingels omzoomde akkers.*
- *IV. Hoogveenreservaart Bargerveen: Het Bargerveen is het restant van het voormalige Boertangermoeras en vanwege de grote natuurwaarden een beschermd hoogveenreservaat. Het open landschap is een bijzondere kwaiteit van het gebied. Ook de omgeving, het overgangsgebied tussen het veen en het cultuurland in de omgeving, draagt bij aan de landschappelijke waarden en beleving van het natuurgebied.*
- *V. Eerste en Tweede Boerwijk: In deze open ruimte met akkers is het geringe hoogteverschil zichtbaar tussen de laagte bij de Boerwijk en het hogere Erica / Ericase Straat / Rietlanden. Oranjedorp vormt een duidelijke wand langs het rechte Oranjekanaal. Aan de zuidzijde is geen duidelijke begrenzing. Nauwelijks zichtbaar doorkruist de A37 de open ruimte.*
- *VI. Noordersloot en Nieuw-Amsterdamsestraat: De A37 heeft over het grootste deel van het traject door de gemeente Emmen aan weerszijden een open ruimte van 500 meter tot een kilometer tot aan de bebouwing van de dorpen. Deze ruimte tussen Nieuw-Amsterdam/Erica en Parc Sandur, en langs Klazienaveen –Zwartemeer geeft de voorbijgangers het gevoel van weidsheid van de veenkoloniën, dat in andere landschappen ontbreekt.*
- *VII. Het beekdal van het Schoonebeekerdiep: Het gebied tussen het lint Schoonebeek-Nieuw-Schoonebeek-Twist en het Schoonerbeekerdiep is vrij open. Het beekdal is goed herkenbaar tussen het noordelijke lint, de bebouwing ligt voornamelijk aan de noordzijde van de weg en het Duitse Neuringe. De open ruimte van het beekdal is goed beleefbaar vanaf de weg.*

Emmen stad

De essen bij Emmen markeren de zuidelijkste punt van de reeks van essen op de Hondsrug. Het stadscentrum van Emmen grenst direct aan de open es. Vanuit Westenesch of vanaf de N381 is de bolling van de Emmeres goed te zien. De voet van de bebouwing ligt onder de horizon. Waar vroeger alleen de kerktoren zichtbaar was, is er nu een silhouet van nieuwe bebouwing. Een andere karakteristiek van de stad Emmen is die van de "open groene stad", gecreëerd sinds de jaren '50. Emmen is opgezet als een cluster van groene, lage bebouwingsvelden temidden van groene tussenruimten. De groene zones hebben vaak een natuurlijke of historische oorsprong van bossen en essen. De westelijke essen vervullen ook die functie van begrenzing en definiëring van de verschillende omliggende bebouwingseenheden. Met dit concept van een stad waarin dorpsgewijs gewoond werd, zou Emmen de concurrentie met andere woon- en werkmilieus aan kunnen. Voor de uitbreiding van Emmen vormde de Scandinavische en Engelse 'New Towns' de inspiratiebron. Dit model kwam tegemoet aan de behoefte en noodzaak om deelgebieden functioneel te specialiseren in woon-, werk- en centrumgebied. De nieuwe industrie werd niet over de woonwijken verspreid, maar voor de gehele gemeente geconcentreerd op één groot nieuw industrieterrein. Daarnaast vormde de groene ruimten tussen de wijken een belangrijk element. In deze ruimten konden stedelijke functies (ziekenhuis, theater etc) een plek krijgen, terwijl de ruimte tevens werd ingericht voor recreatiedoeleinden.

Hoofdstuk 4. Gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in de eerste laag

De structuurvisie geeft de ruimtelijke vertaling en samenhang aan van de ambities van de gemeente Emmen. Het is dé opgave om in te spelen op knelpunten en kansen zodat de gemeente Emmen in 2020 optimaal presteert. De principes en uitgangspunten uit de vorige hoofdstukken, worden hier in meer detail beschreven c.q. uitgewerkt naar functie of sector.
De ambities zijn nader uitgewerkt en hebben ruimtelijk een plek gekregen. Zo valt per gebied af te leiden welke functies en ontwikkelingen ergens wel en niet passen. Deze ruimtelijke vertaling vormt het kader voor nieuwe bestemmingsplannen. Het geeft ook de opgave per gebied weer. Die opgave vloeit niet altijd vanzelf voort uit de ontwikkelingen die daar al gaande zijn; soms is actief ingrijpen en stimuleren nodig om gebiedsontwikkeling tot stand te brengen. In hoofdstuk 7 wordt separaat op de uitvoering en ontwikkelingsplanologie ingegaan.

4.1 Versterken landschapstructuur

De landschappelijke onderlegger is het uitgangspunt voor ontwikkeling: de bodemsoort, hoogteligging en grondwaterstromen bepalen of, in welke mate en hoe een ontwikkeling mogelijk (of maakbaar) is of niet. De relatie met de ondergrond wordt met deze structuurvisie aangehaald.

Vanuit de schijnbare tegenstelling tussen stad en land kiest Emmen voor het accentueren en uitbouwen van de bestaande en aanwezige karakteristieke waarden. Deze zijn kenmerkend voor de gemeente en bepalen gezamenlijk de ruimtelijke identiteit van de gemeente. Als onderste laag vormt het landschap immers de basis voor de ruimtelijke inrichting van de gemeente. Het is de opgave deze ruimtelijke kwaliteit verder te versterken, met als doel:

- een grotere gebruikswaarde (gericht op functionele geschiktheid en samenhang);
- een grotere belevingswaarde (gericht op identiteit, herkenbaar en diversiteit);
- een hogere toekomstwaarde (gericht op structurerende werking).

Hieronder komen de karakteristieken van Emmen aan bod die verder versterkt en benut worden.

Bebossen van de Hondsrug

Emmen is gesitueerd op de zuidelijke uitlopers van de Hondsrug. Met name het noordelijk deel is erg bosrijk[21]. Deze bossen dragen in sterke mate bij aan een typisch Drentse uitstraling. Gebruikmakend van de landschapskarakteristieken lenen de zandgronden zich uitstekend voor verdere bebossing. Zo wordt het karakteristiek Drentse versterkt, worden de zandgronden landschappelijk van een accent voorzien en kunnen delen van de kern Emmen (met name de werkas) scherp worden begrensd. Financiering van de bebossing vindt (deels) plaats door de koppeling te leggen met andere functies, zoals recreatie en wonen. Koppeling met het nieuwe woonmilieu ‘boswonen’ ligt voor de hand (rood voor groen).

Ruimtelijk gezien is een aantal plekken voor bebossing aangemerkt. Het betreft hier globaal (zie ook kaart) het gebied tussen de Dordse Allee en de Hondsrugrand, het gebied ten noorden van de Emmer es, een deel van het gebied tussen Emmerdennen/Valtherbos en de Hondsrugrand en het hoger gelegen deel ten zuiden van Klazienaveen. Ook het inrichtingsplan ‘zandgat Jansen’ past binnen het te bebossen gebied.

Behoud steilrand

Daar waar de verschillende grondsoorten elkaar ‘raken’ zijn landschappelijk en visueel aantrekkelijke elementen ontstaan. In Emmen is met name de overgang van zandlandschap naar het verveende landschap scherp. Op korte afstand van elkaar liggen de zeer verschillende patronen van beplantingen, wegen, bebouwing en ruimtes. De overgang van west naar oost is goed waarneembaar in het landschap. Op sommige plaatsen daalt het maaiveld zelfs meer dan tien meter binnen enkele honderden meters. De overgang is beleefbaar als men door de gemeente

[21] Dit is niet altijd zo geweest; aan de rand van de hoge woeste gronden en de lager gelegen beekdalen werden de nederzettingen (esdorpen) gesticht. De hoger gelegen woest gronden bestonden voornamelijk uit heide. Door overbegrazing veranderde dit in stuifzanden. Pas in de 19de eeuw werden deze zandverstuivingen bebost met naaldbomen (Emmerdennen, Valtherbos, Noordbargerbos).

reist, maar vanuit sommige gebieden is de overgang zelfs echt zichtbaar als steilrand van de Hondsrug. De open gebieden die zicht bieden op deze helling zijn alleen al hierom zeer waardevol. Het open en gesloten landschap 'raakt' elkaar hier[22]. Deze steilrand en het zicht op de openheid dient behouden te blijven.

Versterken herkenbaarheid kanalenstructuur

Het veenkoloniaal landschap wordt gekenmerkt door de openheid en de lange, rechte lijnen[23]. Dit lintenstelsel bestaat uit een netwerk van wegen en kanalen. Door de bijbehorende bomenrijen bepalen de kanalen de maat en schaal van het landschap in sterke mate. In samenhang met de bebouwing langs deze kanalen en wijken (op regelmatige afstand van elkaar) is een contrastrijk landschap ontstaan. Relatief druk bebouwde en benutte linten staan in sterk contrast met de openheid daarbuiten. Het landschap is meestal vanaf de hoofdweg te zien. Beeldbepalend zijn de lange laanbeplantingen in het open landschap. Zowel de wegen als de kanalen worden begeleid door de bomenrijen. Soms is er een verdichting van het lint, bij een brug over het kanaal.

Het is de opgave de linten verder te versterken en de openheid te waarborgen. Versterking van het 'contrastlandschap' vindt plaats door de bomenrijen langs de hoofdlinten aan te vullen en te versterken. Langs de hoofdlinten Dommerskanaal, Stieltjeskanaal, (verlengde) Hoogeveense Vaart, Oranjekanaal, Oosterdiep, Stads-Compascuumkanaal en Weerdingerkanaal wordt een enkele bomenrij aan weerszijden van een kanaal nagestreefd. Het betreft hier overigens geen nieuwe aanleg van een bomenrij; veelal zijn het aanvullingen.

Om de openheid van de Veenkoloniën te behouden en te versterken wordt zorgvuldig omgegaan met nieuwe bebouwing in het gebied. Door de nieuwe bebouwing te situeren in de al bestaande linten blijft de openheid gewaarborgd en wordt lintbebouwing versterkt. De inzet richt zich voorts op versterking van het lint met woningbouw tussen Barger- en Emmer Compascuum.

Waarborgen openheid

Het versterken van de linten met bomen, het tegelijkertijd waarborgen van openheid en het zoeken naar nieuwe economische dragers levert in sommige gevallen een spanningsveld op. Schaalvergroting in de landbouw dreigt de karakteristieke verkavelingspatronen en ritmes in het landschap te verstoren. Ook inplaatsing van nieuwe agrarische bedrijven kan het veenkoloniale cultuurlandschap aantasten. Door nauwkeurige landschapsanalyse per specifieke situatie en inrichtingsvoorstellen voor een ruimer gebied wordt juist ruimtelijke kwaliteit toegevoegd.

De grootschalige werk- en glastuinbouwgebieden kennen een scherpe begrenzing ten behoeve van de ruimtelijke kwaliteit. Voor de open bufferzone langs de A37 vindt een separate uitwerking plaats in de vorm van het project 'snelweglandschap A37'. Separaat wordt in de gemeente Emmen gewerkt aan de hoogbouwvisie[24].

---

[22] Nabij deze spannende afwisseling van zand en veen is nog een aantal bijzondere elementen te vinden, te weten de Emmerschans, het Landartproject Broken Circle/Spiral Hill, Haantje Bak en uitkijkplek bovenop de voormalige stortplaats. Door het verbinden van deze plekken aan elkaar (bijv. realisatie van een Hondsrugrandpad) worden deze elementen beter toegankelijk; een dergelijk pad vormt een aantrekkelijke wandelroute dwars door de gemeente.

[23] De veenkoloniale dorpen zijn ontstaan tijdens en na het afgraven van het hoogveen. Al vroeg in de tijd werd aan de randen turf gestoken. Later is het hoogveen systematisch verkaveld. Systematische afgraving heeft tot in de vorige eeuw geduurd. Na de vervening bleef een vlak en kaal gebied achter. Het kanalen- en wijkensysteem dat werd gebruikt voor de ontwatering en voor de afvoer van turf, bepaalde de kavelindeling. Kenmerkend is de hiërarchie in gegraven waterlopen van sloten, wijken en kanalen. Tegenwoordig zijn vele watergangen onbevaarbaar geraakt, gedempt en overbrugd, waardoor ze alleen nog dienen voor waterbeheersing. Wel bepalen kanalen de maat en schaal van het veenkoloniale landschap door de bomenrijen die de kanalen begeleiden. De dorpen liggen in de lengte langs de kanalen. Door de latere herverkaveling is het verband tussen bodemgesteldheid en het landschap minder duidelijk geworden. De contrasten zijn echter nog groot: de dichte bebouwing langs de kanalen in de lintdorpen en de grote, vrij ontoegankelijke ruimtes eromheen.

[24] De belangrijkste uitgangspunten hierin betreffen:

- hoogbouw afstemmen op Emmense context (afstemmen op schaal en maat);
- hoogbouw versterkt kenmerkende opbouw Emmen als 'open groene stad';
- hoogbouw gekoppeld aan mate van dynamiek;
- vrijwaren landschap en kleine dorpen van hoogbouw;
- nieuwe skyline gekoppeld aan centra (centrum Emmen en wijkcentra);
- hoogbouw-typologie afstemmen op setting (stedelijk en landschappelijk).

De open ruimtes zijn in drie categorieën ingedeeld:

Typering open ruimte	Randvoorwaarden
Essentiële open ruimten met bijzondere landschappelijke waarde (beekdalen, steilrandomgeving, essen en Bargerveen e.o.,)	Nieuwe ontwikkelingen in zeer beperkte mate mogelijk.
Open ruimte als bufferzone tussen bebouwing (deze is geconcentreerd langs de A37, inclusief het oostelijk kwadrant van Nieuw Amsterdam)	Nieuwe ontwikkelingen in principe mogelijk, mits het aansluit op het karakteristieke landschap. Inpasbaarheid van de ontwikkeling speelt een cruciale rol waarbij rekening gehouden moet worden met inpassing van de ontwikkeling.
Grootschalige open ruimte in de Veenkoloniën (het grote open 'tussengebied' tussen Nieuw- Weerdinge en Emmer-Compascuum, de Dwarsplaatsen, het gebied tussen de Duitse grens en het (Verlengde) Oosterdiep en het gebied ten noorden van (Nieuw) Weerdinge)	Nieuwe ontwikkelingen mogelijk, mits vooraf visievorming in het gebied heeft plaatsgevonden ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit en de openheid in het bijzonder.rekening wordt gehouden met behoud van de openheid.

Versterken Bargerveen

Het Bargerveen is een uniek natuurgebied waar een gedeelte van het oorspronkelijke hoogveenlandschap behouden is. Het Bargerveen kenmerkt zich door onvergraven hoogveen met tamelijk volledige veenprofielen en veenmeertjes. Ook is er uitgestrekte hoogveenvegetatie met zeldzame fauna aanwezig. Het reservaat is vrij van bebouwing en mede daardoor zeer rustig. Vanuit natuur- en cultuurhistorisch perspectief ligt behoud voor de hand.

Op en rondom het Bargerveen speelt een aantal ontwikkelingen die hiermee annex zijn:

- **Natura-2000** gebied; dit jaar wordt de procedure hiertoe in gang gezet. Nieuwe ontwikkelingen worden strikt getoetst op eventuele negatieve effecten op de flora en fauna in het Bargerveen.
- Het **GGOR**-proces (gewenst grond- en oppervlaktewaterregime). Het GGOR is één van acties die voortkomen uit het provinciaal omgevingsplan (2004). In het POP Drenthe is het Bargerveen en omgeving aangemerkt als hydrologisch aandachtsgebied. Maatregelen in zone I, II of III mogen niet worden uitgevoerd als hiermee gebied in zone V (Bargerveen) wordt beïnvloed. Naast beïnvloeding van landbouw op natuur geldt ook het omgekeerde. Op basis van een advies van het waterschap maakt de provincie Drenthe de keuze voor het gewenste regime. Op dit moment wordt er in het gebied samengewerkt met de diverse partijen (waterschap, gemeente, landbouw, SBB, DLG, provincie) om te komen tot een oplossingsrichting. Het GGOR is hiermee een afwegingsproces of en tot hoeverre het waterpeil van en rondom het Bargerveen kan/mag stijgen in relatie tot omliggende functies (wonen, verkeer, landbouw). De uitkomsten zijn op dit moment nog ongewis, maar kunnen van invloed zijn op de landbouw.
- **Herinrichting Emmen-Zuid:** Langs de noord- en westzijde van het Bargerveen ligt een gebied dat valt binnen de herinrichting Emmen-Zuid. Vanuit de herinrichting is een randzone rondom het Bargerveen nagestreefd. De herinrichting voor dit gebied bevindt zich momenteel in een afrondend stadium.

Het omliggend gebied kent vooral een agrarische functie. De landbouw is over het algemeen gebaat bij een ander waterpeil. Om het contrast in waterpeil te verkleinen zet de structuurvisie in op de realisatie van een ruimtelijke overgangszone (in noordelijke en westelijke richting). Deze zone vormt de overgang tussen de landbouw en natuur. Daar waar landbouw onrendabel wordt, kan extensivering en/of recreatief medegebruik een plek krijgen. Peilstijgingen kunnen van invloed zijn op andere functies, zoals wonen of verkeer. Om negatieve effecten te voorkomen is de begrenzing van de ruimtelijke overgangszone afhankelijk van datgene wat door gebruikmaking van duurzame technische voorzieningen mogelijk is.

De structuurvisie biedt de ruimte om de recreatieve functie c.q. medebestemming in de overgangszone te versterken. Hierbij kan zelfs gedacht worden aan een nieuwe veenomgeving, zodat de natuur in het Bargerveen ontlast wordt. De arcering van de overgangszone op de kaart is ruimer dan de randzone uit de herinrichting. Dit betekent niet dat het waterpeil buiten de randzone van de herinrichting omhoog gaat en de omstandigheden voor de landbouw verminderd worden. De huidige functie en afspraken zijn leidend. Daarnaast moeten de noodzakelijk afspraken en/of verplichtingen vanuit GGOR inpasbaar zijn en vormt de structuurvisie het lange termijnkader.

Voor wat betreft de overgangszone in *westelijke richting*; de arcering biedt mogelijkheden om in combinatie met de ontwikkeling van het Wild Life Resort het tussengebied op termijn meer recreatief te benutten. Dit neemt niet weg dat deze gronden voorlopig gewoon agrarisch blijven. Een versterking in *oostelijke* richting is niet op de kaart gezet omdat dit valt onder de bevoegdheid van de Duitse autoriteiten. De zuidgrens van het natuurgebied blijft liggen bij de Steenmanstraat; wel is een recreatieve verbinding richting het Schoonebeekerdiep passend. Het Bargerveen maakt deel uit van het Internationale Naturpark Moor; dit biedt mogelijkheden voor verdere (toeristische) ontwikkeling. Van belang is dat het hart van het gebied gevrijwaard blijft van ontwikkelingen.

Gebruik en versterking essen

De essen zijn een bepalende en onderscheidende factor voor de kern Emmen en in het bijzonder voor het centrum en de wijk Emmermeer. Redenen voor een zorgvuldige omgang met de essen zijn de bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteit en de potentie van het gebied als uitloopgebied voor de kern Emmen. De inzet richt zich op verbetering van de verbinding tussen stad en essen. Zichtbaarheid, toegankelijkheid en gebruiksmogelijkheden worden vergroot.

Noordbargeres
De Noordbargeres maakt deel uit van het centrum van Emmen. Hier is ruimte voor de ontwikkeling van het nieuwe dierenpark/theater. Tevens ligt er in dit deel een functie voor de drinkwaterwinning. Voor het gebied dat hier ten noorden van ligt is een recreatieve en landschappelijke verbinding van het centrum met het Oranjekanaal en Noordbargerbos van belang. Deze verbinding heeft zowel een uitloopfunctie voor de stad, als een entreefunctie voor recreanten.

Emmer- en Schimmer Es
Voor de Emmer en Schimmer Es is de karakteristieke openheid leidend. De inzet richt zich op behoud en versterking van beide essen. Hierbij blijft de agrarische functie zoveel mogelijk gehandhaafd en wordt het recreatief medegebruik versterkt. Daar waar de landbouw niet meer mogelijk is, wordt gezocht naar vormen van agrarische verbreding. De huidige openingen aan de stadszijde worden gebruikt als groen overgangsgebied tussen stedelijk gebied en es. Een enkel en kleinschalig initiatief, zoals bijvoorbeeld een theehuis annex infocentrum, is hierbij denkbaar mits:

- hoogwaardig;
- qua aard en schaal passend;
- functioneel gelieerd aan de landschappelijke c.q. parkfunctie;
- landschappelijk ingepast.

Herstel beekdalen

Een karakteristiek en ruimtelijk structurerend element zijn de beekdalen die de gemeentegrenzen deels markeren. Het gebied ten zuiden van Schoonebeek en Nieuw Schoonebeek kenmerkt zich door het beekdal van het Schoonebeekerdiep. Behoud en herstel van landschappelijke en natuurlijke waarden, in combinatie met het vergroten van de waterbergende functie en waterkwaliteit, staan hier voorop. Mogelijkheden tot recreatief medegebruik (zoals fiets-, wandel- en/of kanoroutes) krijgen hierbinnen nadrukkelijk een plek. Op het vlak van cultuurhistorie en landschap heeft de zuidelijke rand van de gemeente veel te bieden[25]. Ook herstel van houtwallen langs de rand van het beekdal en behoud van oude meanders vormt een aandachtspunt.

In het oosten van de gemeente is en wordt gewerkt aan herstel van de Runde. Water, landschap en natuur staan voorop waarbij ook aandacht is voor recreatief medegebruik. Ook ten aanzien van de Sleenerstroom en Buma/ Marchiene Wijk geldt dat ingezet wordt op beekdalherstel. Behalve ruimte voor het beekwater levert dit kansen op voor de ontwikkeling van landschap en natuur in de bedding van de beek. Voor wat betreft de Sleenerstroom is hierbij aandacht voor de directe omgeving (weilanden). Ter hoogte van de Delftlanden liggen er kansen voor win-win situaties; de Buma Marchiene Wijk vormt de afscheiding tussen stad en land. Het water kan benut worden als overgang tussen deze functies. Daarnaast is het benutten van water in de woningbouw kansrijk. Het herstel van het Valtherdiep tenslotte levert kansen op voor Nieuw Weerdinge.

4.2 Duurzaamheid in tijd en ruimte

Duurzame ontwikkeling betekent dat we voorzien in onze behoeften van vandaag zonder de kansen voor de generaties van morgen op het spel te zetten. Bij duurzaamheid gaat het niet alleen maar om het milieu, maar ook om het zoeken naar een evenwicht tussen milieutechnische, economische en maatschappelijke behoeften en het vinden van een geïntegreerd antwoord daarop.

[25] Op de overgang van het voormalige hoogveen en het beekdal van het Schoonebeekerdiep is de verkaveling van de randveenontginning herkenbaar. De strokenverkaveling en lange lintbebouwing aan de rand van het veen is nog aanwezig. Het beekdal is herkenbaar als open landschap. Naar het westen toe gaat het over in een esdorp-achtig landschap. In het gebied zijn daarnaast ook overblijfselen van de meer recente historie aanwezig (bijvoorbeeld olie-winning en uitkijktoren). Juist door het leggen van verbindingen tussen deze elementen (fiets-, wandel en/of kano(thema)routes, horeca, b&b) en tussen het dal van het Schoonebeekerdiep en de aangrenzende omgeving ontstaat een toeristische kansrijke zone.

Duurzaam: iets in stand houden, het handhaven
Ontwikkeling: groei of vooruitgang
Duurzame ontwikkeling: vooruitgang van een gebied mogelijk maken met behoud ervan voor de toekomst

Het inbedden van het begrip duurzaamheid in een ruimtelijke visie betekent dat keuzes en functies ten opzichte van elkaar en in de tijd worden afgewogen.Dit betekent ook dat er tussen functies relaties gelegd worden (bijvoorbeeld combinatie van waterberging, natuurontwikkeling en recreatie) of andersom, dat een gebied geschikt is voor meer functies. De hantering van de lagenbenadering heeft ertoe geleid dat gemaakte keuzes geënt zijn op de aanwezige structuren, zoals het landschap, de bodem en het water. Naast een aantal onderwerpen die apart aan bod komen, zoals water, is er een aantal aspecten die in ogenschouw genomen moeten worden bij nieuwe ontwikkelingen. Het gaat hier bijvoorbeeld om cultuurhistorie, archeologie, energie en natuur.

Water is leidend

Water is als het leidend principe gehanteerd bij de ruimtelijke inrichting[26]. Dit betekent dat keuzes over water bepalend zijn voor het ontwikkelen van andere functies (en vice versa). Onderwerpen als wateroverlast, waterkwaliteit, verdroging en stijging van de zeespiegel kennen een sterke relatie met de wijze waarop wij onze ruimte hebben ingericht. Water heeft ruimte nodig en biedt tegelijkertijd mogelijkheden voor andere functies. Emmen kiest voor waterberging op de juiste plek. Dit wil zeggen dat bij nieuwe ontwikkelingen het vereiste percentage water niet per sé in het plangebied wordt aangebracht, maar op de meest geschikte plek. Zo is het eenvoudiger water in de lage gebieden buiten het stedelijk gebied te bergen in plaats van bovenop de uitlopers van de Hondsrug.

Om ook in de toekomst droge voeten te houden en water langer vast te houden ligt er een opgave meer water te bergen[27]. In het kader van het Lokaal Bestuursaccoord Noodretentie (LBN) worden hier op regionaal niveau afspraken over gemaakt. Doel hiervan is het voorkomen c.q. beperken van wateroverlast in het stedelijk en landelijk gebied voor het gehele stroomgebied. Voor berging van water zijn 5 soorten maatregelen benoemd:

1. Vasthouden van water in greppels en sloten;
2. Vasthouden van water in waterschapsleidingen;
3. Vasthouden van water in lokale laagten;
4. Beekherstel;
5. Noodberging vanuit het hoofdsysteem in bergingsgebieden

.

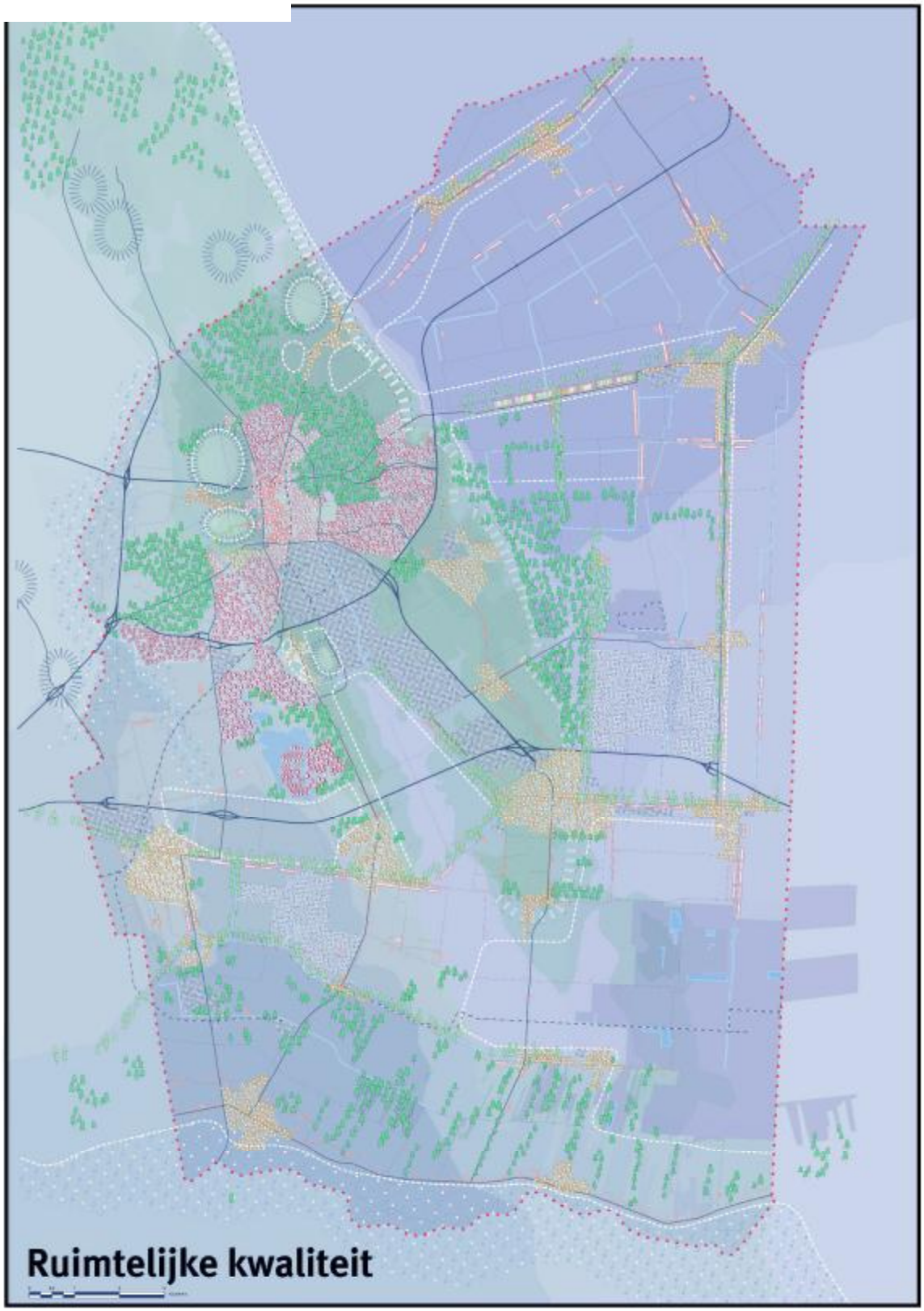

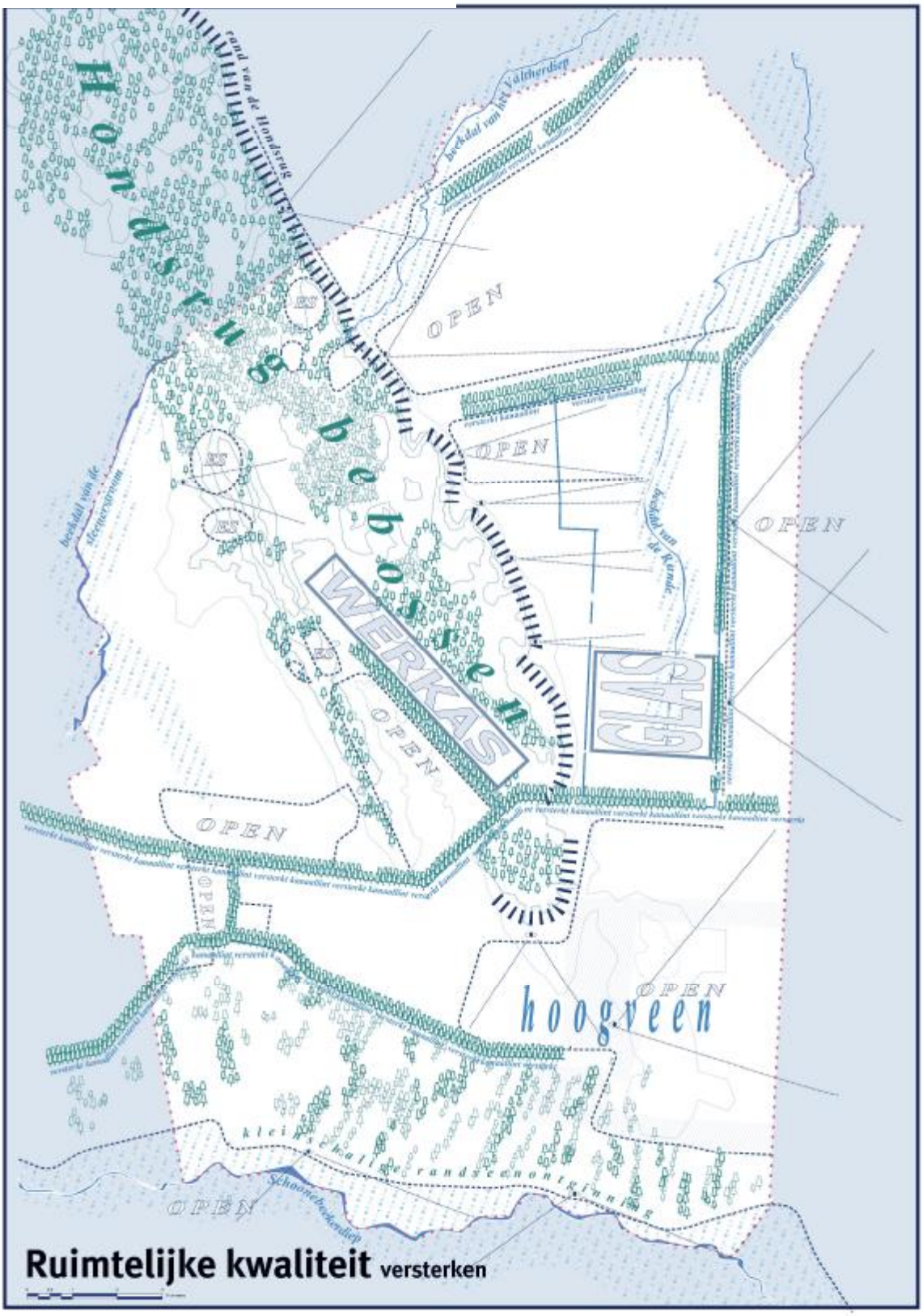
In het landelijk gebied zijn er met name in het Veenkoloniale deel van de gemeente mogelijkheden de waterbergende functie te vergroten door herstel van de beekdalen en vergroting van de capaciteit van het uitgebreide wijken- en kanalenstelsel. Voor een deel van het gemeentelijk oppervlak is dit echter niet voldoende; tevens is er behoefte aan retentiegebied in de directe omgeving van het stedelijk gebied.

[26] Binnen de huidige ruimtelijke opbouw van Emmen speelt water ook al een belangrijke rol. Naast de beekdalen ligt een uitgebreid stelsel van kanalen, wijken en sloten ten grondslag aan het landschap.
[27] Ca. 2,36 mln m3 water voor waterberging in het Emmense deel van het stroomgebied van het waterschap Velt en Vecht. Dit is exclusief het Schoonebeekerdiep; de gemeentelijke wateropgave is verkleind omdat het deel nabij het Schoonebeekerdiep door het waterschap als 'waterneutraal' wordt beschouwd. Uitgangspunt voor de bepaling van de waterbergingssbehoefte is de situatie uit 1998+10% in 2050.

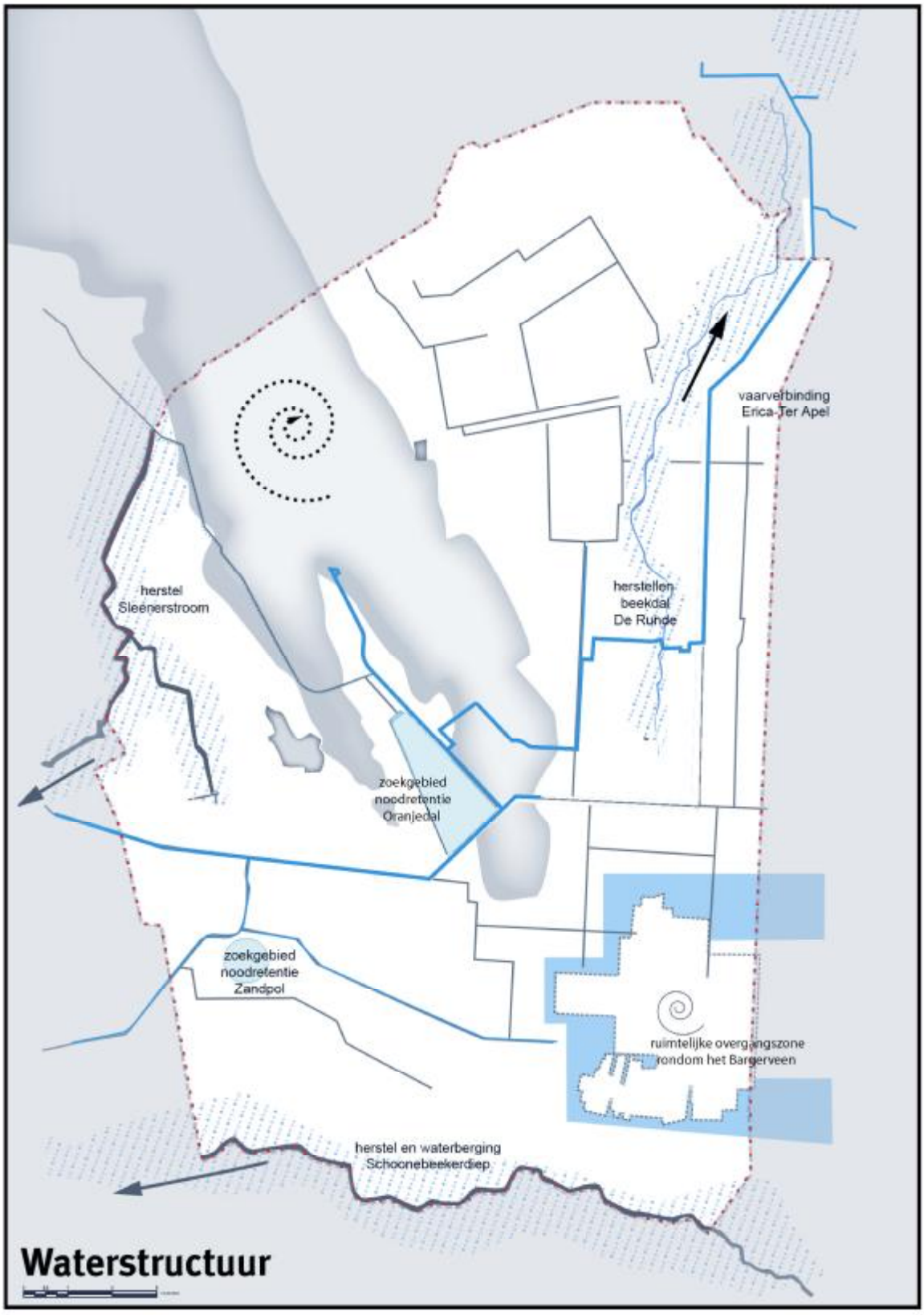
Kaart 4.1: Ruimtelijke kwaliteit

Kaart 4.2: Ruimtelijke kwaliteit versterken

Kaart 4.3 waterstructuur

In het LBN en de op handen zijnde uitwerking van het POP-Drenthe zijn voor de gemeente Emmen op korte termijn (2008-2015) de volgende maatregelen aangegeven:

- Waterbeheersingsplan Oosteindse Veen (211.000m3)
- Herstel beekdal Sleenerstroom/ Holslootdiep (1.000.000m3)
- Herstel Schoonebeekerdiep (800.000m3)

Het is vooral de bedoeling om hermeandering en een natuurlijker inrichting van het beekdal van het Schoonebeekerdiep te realiseren, zodat het water hier langer vastgehouden wordt en de opgave voor retentie in de gemeente Emmen afneemt. Dit geldt ook voor de Sleenerstroom/ Buma/ Marchienawijk. In samenhang met de verdere planvorming in de Delftlanden liggen hier kansen voor een combinatie beekdalherstel (Sleenerstroom en Buma Marchienawijk), waterberging en de realisatie van een aantrekkelijk uitloopgebied.

Van een tweetal gebieden is verder aangegeven dat zij in potentie geschikt zijn om water te bergen. Het betreft hier het gebied ten westen van Zandpol. Hier bestaat een mogelijkheid om een noodberging van 700.000m3 te realiseren. Er is echter op korte termijn geen directe noodzaak om hierin te voorzien. Om de geschiktheid voor deze waterbergende functie niet te verminderen is dit gebied aangemerkt als een mogelijk zoekgebied voor waterberging.

Een tweede mogelijk zoekgebied betreft het Oranjedal. Door de relatieve laagte en ligging nabij het stedelijk gebied biedt het Oranjedal een mogelijkheid om nabij de kern Emmen maximaal 1,5 miljoen[28] m3 water te bergen. Op basis van het gehanteerde klimaatscenario en de mogelijkheden die er in de regio liggen, ligt er op korte termijn geen prioriteit om waterberging in het Oranjedal te realiseren (niet voor 2015 aan de orde). Het Oranjedal is wel als mogelijk zoekgebied benoemd, om potentiële geschiktheid voor waterberging (openheid en relatieve onbebouwdheid) te handhaven. Alleen als de klimaatverandering verder doorzet danwel aanleiding geeft tot extra waterberging zal dit gebied aan de beurt komen. Vooralsnog verandert er niets aan de huidige agrarische functie.

De aanwijzing van mogelijk zoekgebied betekent niet dat deze gebieden ‘op slot’ wordt gezet. Het betekent wel dat deze gebieden niet in aanmerking komen voor vergaande verstedelijkinig of andere grootschalige functiewijzigingen. Landbouw en het open landschap blijven behouden. Benodigde uitbreidingen kunnen in principe gewoon doorgang vinden, mits het plan ‘waterproof’ is. Dit wel zeggen, mits een uitbreiding een mogelijke bergingsfunctie niet belemmerd[29]. Het vergt een vroegtijdige afstemming met het waterschap ten aanzien van de precieze ruimtelijke inrichting en financiële consequenties. Tenslotte kan voortschrijdend inzicht over de geschiktheid van een zoekgebied er nog toe leiden dat de status mogelijk zoekgebied komt te vervallen.

Aandachtspunt voor de berging van water is voorts het glastuinbouwgebied Erica. Indien hier op termijn uitbreiding plaatsvindt, dan wordt onderzocht in welke mate berging binnen danwel buiten het plangebied noodzakelijk is. Mogelijkheden liggen er ten westen van de Vierslagen (zoekgebied Zandpol) dan wel ten oosten van het tuinbouwgebied Erica.

De combinatie van water en recreatie is te vinden bij de vaarverbinding Erica-Ter Apel. Met het herstel wordt een ontbrekende schakel in het (inter)nationale basistoervaartnetwerk weggenomen. Tegelijkertijd wordt een groter deel van de gemeente voor de vaarrecreatie ontsloten.

Vanwege het eminente belang van het Bargerveen is de inzet gericht op het realiseren van een randzone. Deze overgangszone wordt gecombineerd met andere functies. Daar waar het vanuit de natuur gewenst is het waterpeil te verhogen in deze overgangszone, geldt dat dit alleen mogelijk is waar dit geen schade toebrengt aan de aangrenzende bestaande woon- en verkeersfuncties. Ingezet wordt voorts op het herstel van de vier beekdalen binnen de gemeente. Onder ‘ruimtelijke kwaliteit’ zijn deze in de vorige paragraaf beschreven. Door de bodemopbouw (zand) en de ligging aan de bovenloop van een aantal beken is het grondwater in Emmen van hoge kwaliteit. Aangezien

[28] In de voorontwerp structuurvisie werd nog uitgegaan van een capaciteit van 3,08 miljoen m3 water. Nader onderzoek heeft uitgewezen dat er maximaal ca 1,5 mln m3 water aan berging past.

[29] Als de berging nog niet ingericht is, komen eventuele meerkosten van het extra ‘waterproof’ maken (bijvoorbeeld extra ophoging) voor rekening van het waterschap. Het betreft hier kosten die het waterschap bij de inrichting anders toch maakt. Achterliggende gedachte is dat het faciliteren van de agrarische sector zorgt voor behoud van het retentiegebied.

schoon water nu en straks een schaars goed is, is het van belang dat de bestaande waterwinningsgebieden (Noordbargeres en Valtherbos) behouden blijven.

Cultuurhistorie

Vanwege het rijk geschakeerde aanbod en het belang hiervan op de ruimtelijke beleving en ontwikkeling wordt cultuurhistorie eveneens als een medebepalend principe gezien. Het gebruik van cultuurhistorische elementen en de benutting van streekeigen kenmerken in nieuwbouw is hier een voorbeeld van. Cultuurhistorische elementen in Emmen zijn onder meer de molens[30] in een zestal dorpen, de ja-knikkers in Schoonebeek en diverse strategisch-militaire overblijfselen[31].

De cultuurhistorische waarden verschillen voor de hoge (zand) en lage (veen) gebieden in Emmen. Op het zand zijn de hunebedden, wegenpatronen, hoogteverschillen en percelering bepalend. De Emmer en Schimmer Es zijn als Belvedère[32]- gebieden aangewezen. In het veen zijn de sporen waarneembaar van de ontginningsgeschiedenis van het veen. Dit vormen hier de belangrijkste cultuurhistorische waarden en trekkers. Variërend van de kolonisten in het veen (Roswinkel), boekweitcultuur op het veen, de wijkenstructuur, de veenlinie door het veen (bijv. Emmerschans) tot de randveenontginningen aan het veen (Schoonebeek). Met name ook de grootschalige ontginningen zijn in belangrijke mate bepalend geweest voor het ontstane landschap en de ruimtelijke structuur van het gebied en de dorpen. Daarom is het Veenkoloniale deel in het zuidoosten van de gemeente ook als Belvedèregebied benoemd.

De aanwezige archeologische waarden moeten ook zorgvuldig meegenomen worden bij ontwikkelingen. In zijn algemeenheid geldt dat de zandgebieden (en in het bijzonder de hoogste gedeelten van de Hondsrug) de grootste archeologische monumenten en waarden bevatten. In een aparte beleidsnotitie wordt dit onderwerp specifiek voor de Emmense situatie nader uitgewerkt.

Open, groene gemeente

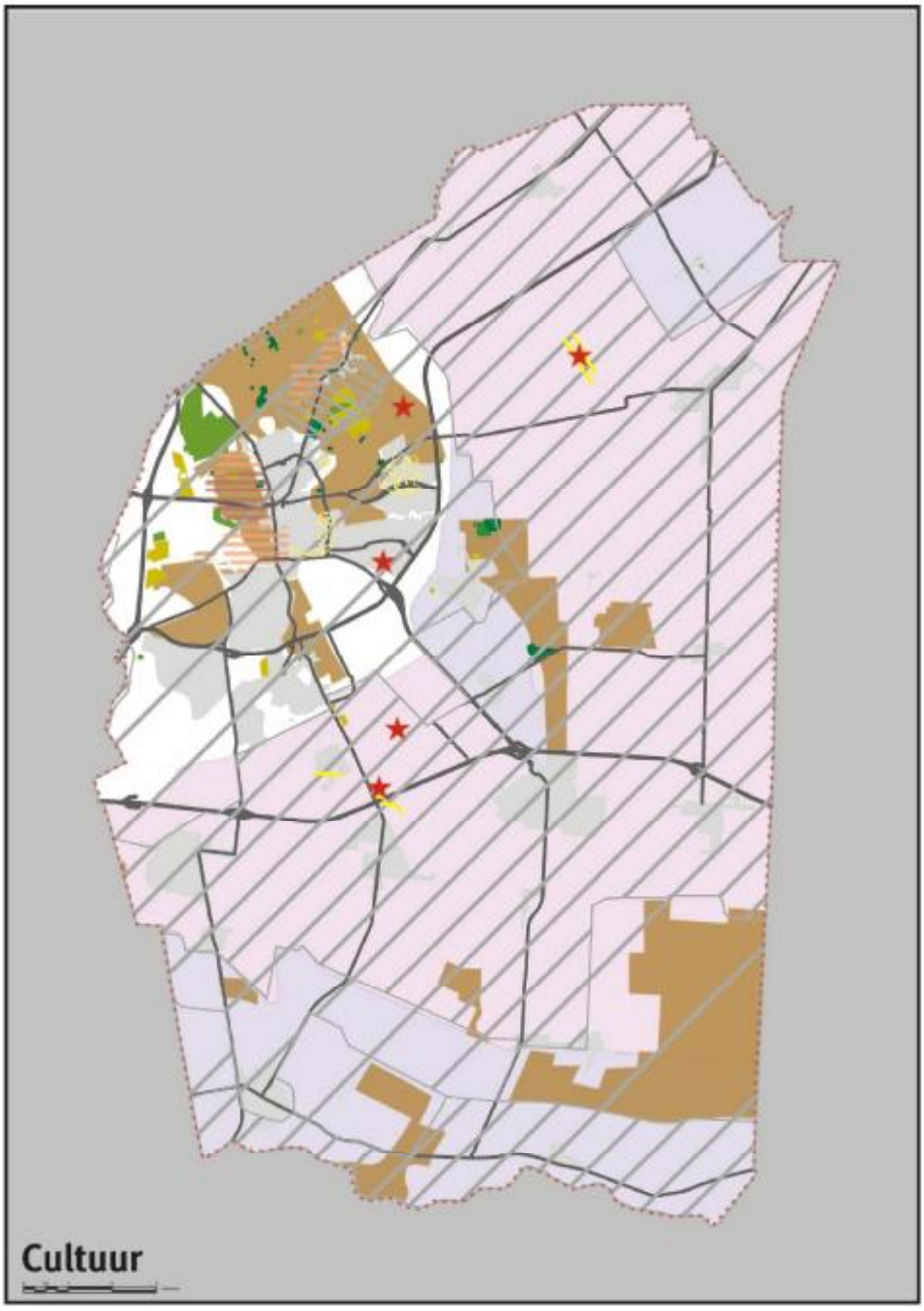
Ten aanzien van natuur geldt dat deze waar mogelijk versterkt wordt door mogelijkheden beter te benutten. Natuur wordt in principe geconcentreerd in de ecologische hoofdstructuur. Ruimtelijk gezien betreft het hier in hoofdlijnen de keten Valtherbos-Emmerdennen-Oosterbos-Bargerveen en de verbindingen hiertussen, alsmede de beekdalen van Runde en Valtherbeek en een zone tussen Schoonebeekerdiep en Dommerskanaal. Bij de beheerder van het Oosterbos bestaat de wens tot vernatten. Vernatting is alleen mogelijk indien dit andere functies niet schaadt.

Landbouw als drager van het landschap
Een groot deel van de gemeente kent een agrarisch gebruik. De landbouw is dan ook een belangrijke drager van het landschap. Met de te verwachten ontwikkelingen in deze sector, komt de landschappelijke functie onder druk te staan. Verwacht wordt dat in de grootschalige en open gebieden de landbouw voldoende mogelijkheden heeft op te schalen. Gezien het feit dat het voor een groot deel in de gemeente om open, grootschalig (en veelal agrarisch) landschap gaat is behoud van dit karakteristieke landschap voldoende gewaarborgd. Aandachtspunt is de inpassing van grotere agrarische bedrijven in het landelijk gebied. Nieuwbouw c.q. -vestiging in de als waardevol aangemerkte open ruimte is in principe alleen mogelijk indien er een ruimtelijke en economische meerwaarde is.

Daarnaast worden haalbare alternatieven voor de uitstoot vanuit de agrarische sector mogelijk gemaakt. Meer economische functies en woningbouw in agrarische gebouwen dragen bij aan de vitalisering van het platteland. Daar waar agrarisch gebruik van de landerijen niet meer of onvoldoende lukt en verruiging/verpaupering onwenselijk is, wordt gezocht naar andere functies (natuur, water, recreatie, landgoederen, e.d.). Behalve het stimuleren van passend hergebruik van (waardevolle) agrarische gebouwen wordt ingezet op het afbreken van landschapsontsierende agrarische gebouwen. Hiertoe is, in aansluiting op het provinciale beleid, een ruimte-voor-ruimte regeling geformuleerd.

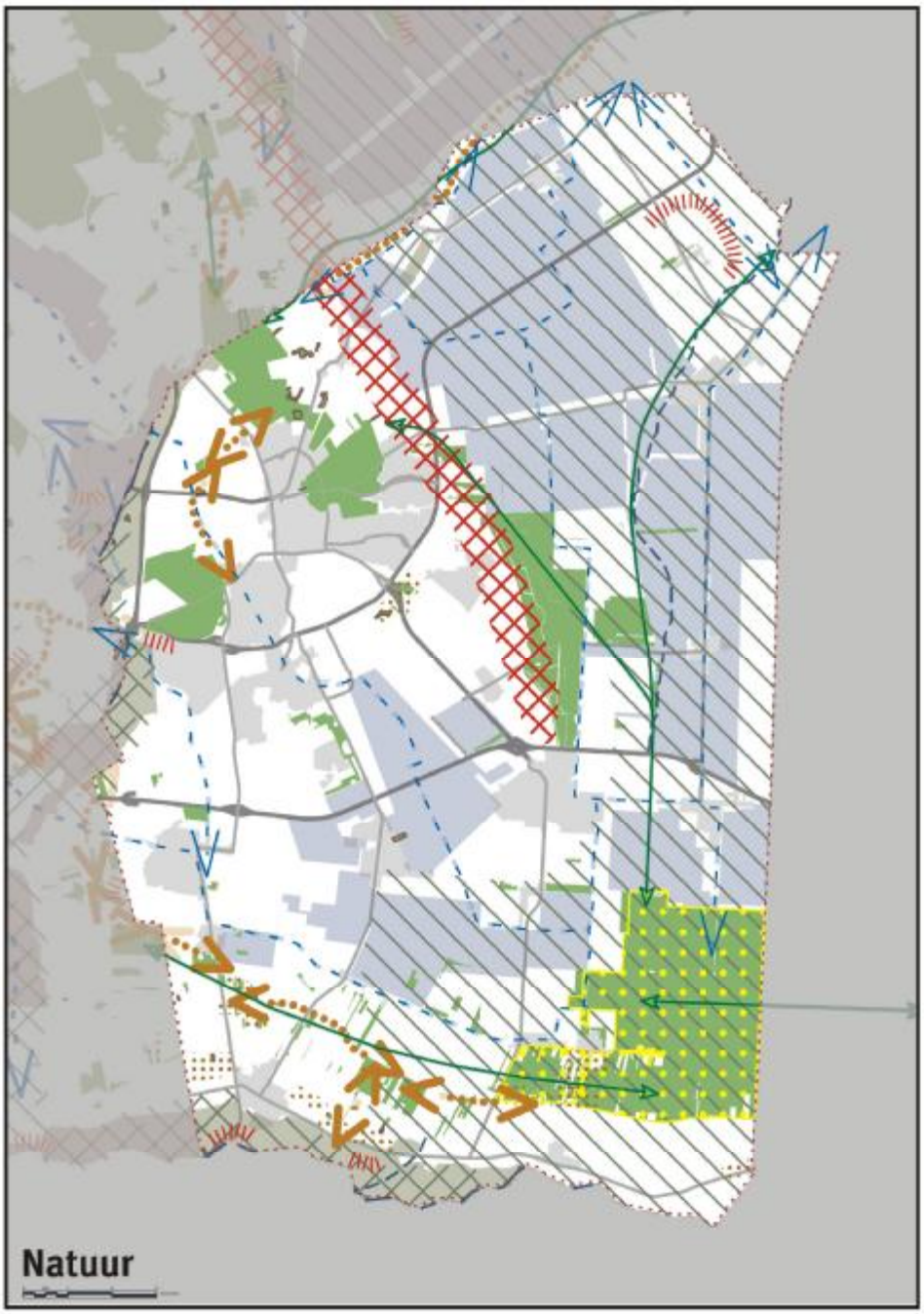
[30] In Zuidbarge, Veenoord, Veenpark, Weerdinge, Emmer-Compascuum en Erica
[31] Zoals bijvoorbeeld de Emmerschans, oude verdedigingsroutes en een uitkijktoren uit de koude oorlog.
[32] Belvedeèe is een zienswijze op de omgang met het cultureel erfgoed en bijbehorende ruimtelijke planvorming: behoud door ontwikkeling.

kaart 4.4: Cultuurhistorie

kaart 4.5: Natuur

Groen in de publieke ruimte
Emmen is een open groene gemeente door de hechte relatie tussen stedenbouw en het landschap van zand en veen. De opbouw van het groen in de kernen is hier een afspiegeling van[33]. De rijkdom en diversiteit van het openbaar groen geeft de kernen een eigen identiteit. Kenmerk van het groen in de gemeente is de ruime opzet (700 ha[34]) en het landschap als uitgangspunt van het ontwerp. Dit is een kwantiteit en kwaliteit die aan de basis staat van de vitaliteit van Emmen en waar gemeente en inwoners verantwoord mee om willen gaan. Om voor toekomstige generaties de groene Emmense identiteit te handhaven moet geïnvesteerd worden in bestaande en nieuwe groene structuren.

In het Groenkompas is de visie neergelegd op de inrichting en daarmee ook op het beheer van het groen. Het geeft de hoofdlijnen weer, waarbij gewerkt is met bouwstenen[35]. Het is de opgave het groen stapsgewijs te verbeteren en om te vormen naar een groenstructuur die optimaal aansluit bij de ruimtelijke opbouw én in stand te houden is. In het Groenkompas is voorgesteld het beheer op bepaalde plekken in de hoofdgroenstructuur te extensiveren en op bijzondere plekken juist te intensiveren. Eenmalige omvormingsinvesteringen zijn dan noodzakelijk.

Landgoederen
Onder een landgoed wordt ‘een functionele eenheid, bestaande uit bos of andere natuur al dan niet met agrarische gronden met een productiedoelstelling’ verstaan. Vormen van bos- en landbouw kunnen onderdeel uitmaken van de bedrijfsvoering. Een landgoed omvat minimaal 5 ha bos en is in principe openbaar toegankelijk. Op het landgoed staat een woonhuis met tuin van allure en uitstraling. Als ruimtelijk kenmerk geldt dat er een raamwerk van wegen, waterlopen, lanen en singels is, waarbinnen de verschillende ruimtegebruikvormen zijn gerangschikt. Het geheel is een ecologische, economische en esthetische eenheid waarvan de invulling is geïnspireerd door het omringende landschap, de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid. Een nieuw landgoed moet een meerwaarde hebben en een positieve uitwerking op het gebied. Er dient gezocht te worden naar functies die op elkaar zijn afgestemd c.q. elkaar versterken.

Om te kunnen bepalen of een nieuw landgoed realiseerbaar is, vindt een tweetal toetsen plaats. Het betreft de locatietoets en een inrichtingstoets. Bij de locatietoets wordt de geschiktheid van een plek beoordeeld (sluit een plan aan op het bestaande of wenselijke landschap?). Als geschikte locaties voor een nieuw landgoed komen in aanmerking:

- Locaties die conform de ruimtelijke hoofdstructuur voor bebossing in aanmerking komen. Het betreft hier met name de zandgronden van de (uitlopers van de) Hondsrug. In het kader van bebossing is voorts nog een boscompensatieplan/kaart opgesteld waarin te bebossen locaties worden aangegeven;
- Locaties die vallen binnen de (deels nog te realiseren) ecologische hoofdstructuur;
- Locaties die vallen binnen de overgangszone van het Bargerveen.

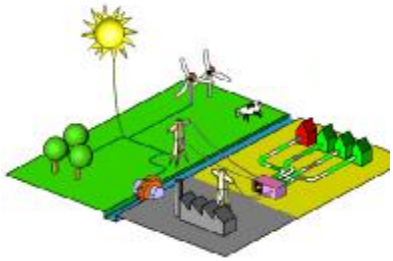
Bij de inrichtingstoets komen aspecten aan de orde als:

- Maatvoering (bestaande en nieuwe bebouwing altijd in verhouding tot grootte van het landgoed; bestaande en nieuwe bebouwing is geconcentreerd in één ruimtelijke eenheid);
- Openbaarheid (is er sprake van ruimte openstelling door het jaar heen?);
- Duurzaamheid (is realisatie en beheer van het groen zekergesteld, alsmede instandhouding van het gehele landgoed);
- Beeldkwaliteit (is een goede landschappelijke en architectonische inpassing gewaarborgd, sluit de inrichting aan op de landschapstructuur en wordt het raamwerk van wegen, waterlopen, lanen en singels versterkt).

Een buitenplaats is een voornaam woonhuis in het landelijk gebied op een mooie plaats in het landschap en op niet al te grote afstand van de stad. Een nieuwe buitenplaats dient minimaal 1 ha bos te bevatten. Qua locatie komen plekken waar nieuwe landschapskwaliteiten en woningbouw worden nagestreefd hiervoor in aanmerking. Ook voor wat betreft buitenplaatsen vindt een locatie- en inrichtingstoets plaats.

[33] Van alle G-31 gemeenten scoort Emmen het hoogste op tevredenheid met het groen in en om de stad.
[34] Excl. bos- en natuurterreinen
[35] De belangrijkste bouwstenen zijn structuurlijnen, randen, sferen, schakels en centrale groene ruimten. In een groenstructuurplan en een groenbeheerplan dienen de actiepunten nader geconcretiseerd te worden.

Energie

De zoektocht naar (ver)nieuw(bare) vormen van energie en het benutten van deze vormen sluiten nauw aan op het streven naar duurzaamheid. Zo lijken er in Emmen kansen te liggen voor de industrie en land- en tuinbouwsector. De teelt van biomassa met een hoge energetische waarde en/of de verwerking van restafval uit de land- en tuinbouw in combinatie met biovergistinginstallaties zijn hier voorbeelden van. De relatief lage grondprijs, aanwezige ruimte en aanwezigheid van de glastuinbouw (warmte en biomasssa) maken dat Emmen hiervoor een geschikte locatie is[36]. Ook zijn koppelingen denkbaar tussen de industriële verwerking en teelt van biomassa (bijvoorbeeld biodieselfabriek)[37]. Naarmate een installatie grootschaliger van aard wordt, ligt vestiging op de bedrijventerreinen of glastuinbouwgebieden voor de hand.

Met betrekking tot een aantal andere vormen van duurzame energie, is Emmen bezig de mogelijkheden te onderzoeken. Windenergie wordt alleen onder strikte, nog te ontwikkelen randvoorwaarden, toelaatbaar geacht in De Monden en eventueel langs de oostgrens van de gemeente met Duitsland[38]. Deze randvoorwaarden moeten worden uitgewerkt als waarborg voor maatschappelijke inpassing en landschappelijke inpassing (c.q. verrijking). Een aantal gebieden in Emmen is te kwetsbaar voor windturbines, zoals het Natura2000 hoogveenreservaat Bargerveen. Andere delen zijn niet geschikt vanwege het geringe windaanbod, dat gecompenseerd zou moet worden door nog hogere masten. Gezien de mogelijke hinder voor bewoners en de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten van het landschap wordt hier alleen onder strenge randvoorwaarden op ingezet.

Andere voorbeelden van duurzame energie zijn:

- Restwarmte: het betreft de aanleg van een warmtenet tussen Emmtec en een aantal voorzieningen in het centrum;
- Aardwarmte (geo-energie): in samenwerking met de provincie is onderzoek verricht of en waar er kansen liggen. De hoge temperatuurcondities in de beoogde watervoerende lagen in de diepe ondergrond zijn een gunstige voorwaarde voor de toepassing van aardwarmte[39]. Koude/warmteopslag: overschotten aan warmte of koude kunnen worden gebufferd in het grondwater en op het gewenste moment worden benut;
- Warmtekrachtkoppeling: met name bij de glastuinbouw wordt – mede vanwege de relatief hoge energieprijzen – ook elektriciteit geproduceerd;
- Bio-brandstoffen: op het Emmtec-terrein is de eerste Nederlandse biodieselfabriek gevestigd;

Ook andere vormen om gestelde doelen ten aanzien van CO2-reductie te halen worden op dit moment verkend. De toepassing van andere vormen, zoals zonne-energie, heeft de aandacht van de gemeente. De opslag van CO2 of andere broeikasgassen in voormalige aardgaswinlocaties is ook aan de orde. Voorts wordt bij nieuwe stedenbouwkundige plannen een zo gunstig mogelijke opzet nagestreefd.

Luchtkwaliteit

Onderzoek laat zien dat in Emmen de luchtkwaliteit ruim voldoet aan de normen. De meeste ontwikkelingen vinden verspreid over de gemeente plaats. Gezien het enorme oppervlak van de gemeente is de verwachting dat de luchtkwaliteit hierbij niet een probleem vormt. Voor de

[36] In de beleidsnotitie 'co-vergistinginstallaties' worden de randvoorwaarden en het afwegingskader omtrent biomassa specifiek uitgewerkt

[37] De teelt van biomassa-gewassen heeft ook ruimtelijk-economische gevolgen; het landschap dient in Emmen als decor voor recreatie & toerisme.

[38] Het betreft hier alleen het deel ten noorden van de A37; het deel ten zuiden van de A37 wordt voor een belangrijk deel ingenomen door het Bargerveen, waarbij plaatsin van windturbines niet aan de orde is.

[39] Door TNO wordt gesteld dat op het Rundedal een optimaal vermogen van circa 13 MWth te produceren is tegen een kostprijs die vergelijkbaar is met aardgaswarmte. Vanwege de relatief beperkte warmtevraag lijken de kosten voor toepassing in Emmen-centrum vooralsnog te hoog.

onderdelen met de potentieel grootste impact[40] is gekoppeld aan de ontwerp structuurvisie een plan-milieu-effectrapport (plan-m.e.r.) opgesteld. De effecten van al deze ontwikkelingen op de luchtkwaliteit zijn als neutraal beoordeeld.

Bodemkwaliteit

Emmen streeft naar een duurzaam bodemgebruik. Dit betekent dat:
• Het bodemgebruik is afgestemd op de bodemkwaliteit en vice versa;
• Het bodemgebruik niet leidt tot een verandering van de bodemkwaliteit;
• Er sprake is van een optimaal bodemgebruik;
• De bodemkwaliteit waar mogelijk verbeterd c.q. versterkt wordt.

In algemene zin kan worden gesteld dat de bodemkwaliteit in de gemeente overwegend goed is. Uitgangspunt is dat bestaande of nieuwe activiteiten niet mogen leiden tot bodemverontreiniging. Lokaal is er, net als elders, soms sprake van bodemverontreiniging. De gemeente streeft ernaar dat bodemverontreiniging bij voorkeur in combinatie met maatschappelijke ontwikkelingen ter hand wordt genomen. Uitgangspunten hierbij zijn functiegerichtheid (bodem geschikt maken voor het beoogde gebruik) en kosteneffectiviteit (kostenaspect speelt rol in keuze van variant). Concreet betekent dit dat op een beperkt aantal locaties de bodemkwaliteit een belemmering vormt voor bepaalde gebruiksmogelijkheden. In die situaties wordt gezocht naar een passende bestemming of er moeten saneringsmaatregelen worden genomen om het gewenste gebruik mogelijk te maken.

Bodemsanering vormt in veel gevallen niet een op zich staand item maar maakt onderdeel uit van het planningsproces. Met andere woorden de bodem(kwaliteit) is sturend voor de ruimtelijke inrichting en de ruimtelijke inrichting is sturend voor de bodemkwaliteit. De budgetten voor bodemsanering zijn in algemene zin niet toereikend om knelpunten op te lossen. Om de bodemsaneringsoperatie te versnellen en mogelijke knelpunten voor ruimtelijke ontwikkeling op te heffen ligt het voor de hand investeringen zo effectief mogelijk in te zetten. Een mogelijkheid hiervoor is om maximaal in te zetten op samenloopvoordelen. Voorbeelden hiervan zijn: benutten van saneringswater voor proceswater (vindt plaats op Bargermeer Noord), benutting koude of warmtecapaciteit (project gemeentehuis) en locatie-ontwikkeling in relatie met bodemsanering. Het streven is de rol van samenloop te vergroten en eventuele knelpunten hiervoor weg te nemen.

[40] Dit zijn: wonen in de stad, nieuwe woonmilieus, waterberging Oranjedal, glastuinbouw, ontwikkeling De Monden, ontwikkeling woon/werkcombinaties Dordse Allee en leisure

Hoofdstuk 5: Gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in de tweede laag

5.1 Verkeer en vervoer

De komende jaren groeit het verkeer in Emmen en omgeving verder[41]. Deze groei wordt veroorzaakt door verschillende factoren. Veel huishoudens beschikken inmiddels over twee auto's. De gemiddelde woon-werkafstand is toegenomen doordat het tegenwoordig minder vanzelfsprekend is dat mensen in dezelfde stad wonen en werken. Daarnaast groeit het aantal eenpersoonshuishoudens gestaag. Door deze ontwikkeling vindt jaarlijks een autonome groei van het autoverkeer plaats. De afgelopen jaren bedroeg deze autonome groei (landelijk) gemiddeld 2%. Ook de ambitie van Emmen te groeien naar 120.000 inwoners en meer dan 55.000 arbeidsplaatsen leidt tot een toename van het aantal verkeersbewegingen.

Structuurplan 1980
Sinds het vorige Structuurplan is er in Emmen veel veranderd en verbeterd op het vlak van verkeer en vervoer. Doelen die in het structuurplan 1980 werden genoemd zijn inmiddels gehaald. Zo is de A37 tussen Hoogeveen en Emmen gerealiseerd en aangesloten op de A31 in Duitsland. Ook de N34 is aanzienlijk verbeterd. De realisatie van de wegomlegging om Emmen en Odoorn heeft plaatsgevonden. Ook is het traject tussen Emmen Zuid en knooppunt Holsloot verdubbeld in samenhang met de realisatie van de aansluiting van de Rondweg op de N34. Daarnaast heeft de afbouw van de provinciale weg tussen Emmen en Drachten (N364) plaatsgevonden en is vrij recent de N391 richting ter Apel gerealiseerd.
In het structuurplan 1980 werd geconstateerd dat door het ontbreken van verbindingen tussen de radialen (tangenten) naar het centrum, al het verkeer zich via het centrum afwikkelde. Tangenten als de Rondweg en de Boermarkeweg/Wolfsbergenweg moesten hier met name voor een verkeersontlasting zorgen. Toch blijkt dat de verkeersdruk in het centrum hoog blijft en ook de verkeersdruk op de betreffende radialen is inmiddels fors toegenomen. Andere doelen zijn nog niet gerealiseerd of inmiddels bijgesteld. Het gaat hier onder meer om de realisatie van de noordelijke rondweg, de aanleg van een directe spoorverbinding tussen Hoogeveen en Emmen en het doortrekken van de spoorlijn Zwolle – Emmen richting ter Apel.

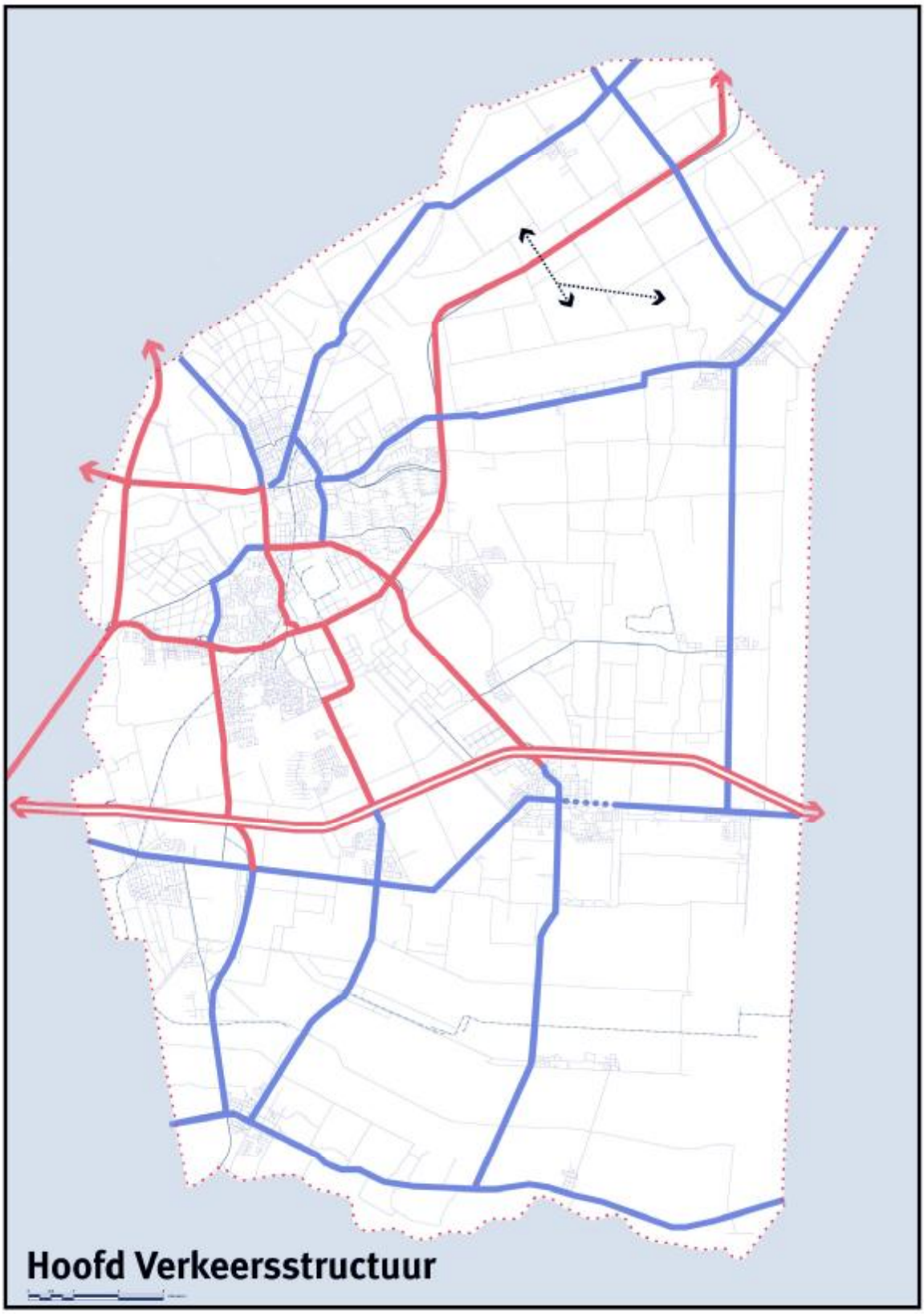
Wegverkeer

De hoofdverkeerstructuur van Emmen wordt bepaald door een beperkt aantal wegen. Voor de externe verbindingen zijn dit de A37 voor het verkeer uit west Nederland en uit Duitsland, de N34 voor het verkeer uit Groningen en Twente, de N381 (Frieslandroute) voor het verkeer uit Friesland en de N391 als achterlandverbinding met zuidoost Groningen. Hiermee is Emmen goed aangesloten op het (inter)nationale wegennet.

Binnen Emmen hebben de Rondweg, de Hondsrugweg en de N862/Dordsestraat(Emmen – Klazienaveen) een belangrijke functie voor de ontsluiting van woon- en werkgebieden.

[41] In de Nota Mobiliteit (2004) geeft het Rijk haar visie op het verkeers- en vervoerbeleid tot en met 2015. Daarin heeft zij het voorgaande beleid (SVVII) van het autogebruik zoveel mogelijk afremmen verlaten. Mobiliteit en transport worden als onmisbaar beschouwd. Aan der andere kant mag het geen overmatige negatieve gevolgen voor de omgeving hebben op het gebied van veiligheid en leefbaarheid ('mobiliteit mag, maar niet altijd en overal'). Bereikbaarheid wordt gezien als een voorwaarde voor de sociale en economische ontwikkeling en wordt gegarandeerd door de huidige infrastructuur beter te benutten en waar nodig extra te bouwen. De gebruiker moet 'gestuurd' worden in zijn keuze door kosten (zo mogelijk variabel) in rekening te brengen. Dit beleid moet leiden tot een optimale balans tussen optimale keuzevrijheid

Kaart 5.2: hoofd verkeersstructuur

De Hondsrugweg heeft een ontsluitingsfunctie voor het centrum en de aanliggende woon- en werkgebieden, maar ook een functie voor doorgaand verkeer. De Rondweg heeft een belangrijke functie als ontsluiting van industrieterrein Bargermeer en praktisch alle woonwijken binnen de kern Emmen. De N34, de N862 en de Nieuw Amsterdamsestraat vormen de drie toegangsassen met de stad vanaf de A37.

Buiten de kern Emmen zijn de N379 (Zwartemeer-Emmer-Compascuum) in combinatie met de weg langs de (Verlengde) Hoogeveense Vaart en de route langs Schoonebeek naar Coevorden structurerende elementen. In 2008 wordt de nieuwe rondweg Nieuw Amsterdam gerealiseerd als alternatieve route voor de Vaart Noordzijde en de Zijtak oost- en westzijde. De hierboven genoemde wegen hebben een belangrijke structurerende functie. Daarnaast is er een categorie wegen[42] die hier niet zijn genoemd, maar die wel een belangrijke functie hebben voor de ontsluiting van een woonwijk, dorp of belangrijk werkgebied. Het betreft hier de gebiedsontsluitingswegen.

Knelpunten
Ondanks het behalen van een aantal doelen uit het structuurplan 1980 blijft er een aantal knelpunten over. Ook zijn er nieuwe knelpunten ontstaan [43], met name door de groei van het autoverkeer. Uit de netwerkanalyse Zuid-Drenthe blijkt dat de N34 een potentieel knelpunt vormt voor de bereikbaarheid in Zuid Drenthe. De provincies Overijssel en Drenthe hebben besloten deze route volledig in te richten als autoweg waardoor een volwaardig alternatief kan ontstaan voor de noord-zuid verbindingen en voor verkeer uit het westen dat nu via de A28 wordt afgewikkeld, maar vastloopt in de 'flessenhals' bij Zwolle. Ook wordt zo een goede verbinding met Twente bereikt. Voor onze gemeente geldt dat ingezet wordt op een verdubbeling van de N34 vanaf Emmen-Zuid/Erm tot en met de ongelijkvloerse kruising met de Frieslandroute.

Met de voltooiing van de A37 als autosnelweg in 2007 heeft Emmen een goede verbinding richting Zwolle en het Duitse achterland. De externe autobereikbaarheid is hiermee sterk verbeterd. Een kwaliteitsslag op Duits grondgebied oostelijk van de A31 is echter nog onzeker. De E233 is in Duitsland de verbinding tussen de A37/A31 en de A1 (Hamburg/Scandinavië), maar voldoet in de huidige situatie nog niet. Hierbij gaat het om een relatie van internationale betekenis die deel uitmaakt van de Noordelijke Ontwikkelings As (NOA). De ontwikkeling van deze as is van groot belang voor de regio Emmen.

Door de ombouw van de A37 tot autosnelweg neemt het belang van de twee toegangsassen naar Emmen (Nieuw Amsterdamsestraat en N862) toe. Voor de N862 komt uitbreiding van de capaciteit aan de orde. Verkeersprognoses voor 2020 geven aan dat de verkeersintensiteiten op deze weg oplopen tot 22.000 motorvoertuigen per etmaal. Dit hangt nauw samen met de ontwikkeling van bedrijventerrein Bargermeer. De komende jaren wordt ingezet op het omvormen van deze as tot een 2 x 2- stadsboulevard.

Vanuit Emmen Zuid (Delftlanden, Rietlanden en Bargeres) is de Nieuw Amsterdamsestraat een logische route naar het centrum van Emmen. Deze route wordt niet gestimuleerd. Wenselijk is dat het verkeer vanuit het zuiden van Emmen zoveel mogelijk de route Nieuw Amsterdamsestraat, Rondweg, Hondsrugweg volgt om belasting van Noordbarge te voorkomen.

Voor twee toegangsassen vanaf de N34 wordt op korte termijn onderzocht of afsluiting voor het autoverkeer mogelijk is. De wens bestaat om de barrièrewerking van de Ermerweg dwars door het Noordbargerbos op te heffen. Alternatieve routes lopen via de Rondweg en de Hondsrugweg of via de Frieslandroute. Het kruispunt van de Odoornerweg met de N34, net buiten de gemeentegrenzen, is (verkeers)onveilig. De functie van de Odoornerweg zal in nauw overleg met alle betrokkenen (provinciale weg, grondgebied gemeente Borger-Odoorn) moeten worden besproken en eventueel herzien. Mogelijke opties kunnen zijn een ongelijkvloerse kruising op dezelfde plek of een verplaatsing en combinatie met een nieuwe ontsluiting van Odoorn op de N34. Voor Emmen is het van belang dat onderzocht moet worden of de druk op de Frieslandroute, met name op het

[42] Deze wegen zijn in het categoriseringsplan van het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan (2000) volgens de principes van duurzaam veilig benoemd tot gebiedsontsluitingsweg. Binnen Emmen gaat het ondermeer om de Statenweg/van Schaikweg, Boslaan, Weerdingerstraat, Boermarkeweg, Ermerweg, Houtweg en Dordtsestraat. Buiten de kern Emmen gaat het ondermeer om de ontsluiting van Klazienaveen en Emmer Compascuum.
[43] De verschillende knelpunten zijn geïnventariseerd in de netwerkanalyse Zuid Drenthe en middels een analyse met het verkeersmodel Emmen voor het prognosejaar 2020.

kruispunt met de Hondsrugweg, door een combinatie van beide ingrepen niet onaanvaardbaar groot wordt.

Qua interne bereikbaarheid zijn er twee prominente knelpunten. Het betreft hier de Rondweg en de Hondsrugweg. Samen vormen zij een belangrijk deel van de ruggengraat van de Emmense wegenstructuur. Om de doorstroming te verbeteren en de veiligheid te vergroten wordt ingezet op een optimalisering van de Rondweg door de ontwikkeling van ongelijkvloerse knooppunten (stroomfunctie). Het betreft hier de nieuwe aansluiting van Delftlanden, de aansluiting met de Hondsrugweg en de nieuw aan te leggen aansluiting ter hoogte van businesspark Meerdijk. Ook het knooppunt van de N862 met de Rondweg wordt aangepast. Aandachtspunt hierbij is een zo soepele mogelijke afwikkeling van het doorgaande verkeer van en naar de N391 richting de A37. Met het gereedkomen van de A37 en de inzet op de twee hoofdontsluitingen als ontwikkelingsas verplaatst het zwaartepunt van woon-, werk en recreatieve activiteiten zich in zuidelijke richting. De aansluiting van de Nieuw Amsterdamsestraat voldoet al goed. In het kader van het BAHCO-programma worden de aansluitingen van Bargermeer op de Rondweg onder de loep genomen.

Gezien de gevoeligheid van het gebied waarin een Noordelijke Rondweg[44] is geprojecteerd, de kosten van de aanleg en een lange proceduretijd wordt er vóór 2020 geen Noordelijke Rondweg voorzien. Een verkenningenstudie dient vooralsnog de haalbaarheid, wenselijkheid en noodzakelijkheid aan te tonen.

Ter hoogte van het centrum vormt de doorstroming van de Hondsrugweg een knelpunt. In het Structuurplan 1980 werd al aangegeven dat deze weg een dubbele functie zou krijgen. Namelijk een belangrijke verdeelfunctie voor het centrumgebonden verkeer en daarnaast een ‘snel in belangrijkheid toenemende doorvoerfunctie voor aan de gemeente gebonden noord-zuidverkeer’. Deze verwachting is uitgekomen[45]. De combinatie van stroom- en ontsluitingsweg van het centrum (en dierentuin) en de eenzijdige oriëntatie van het centrum op de Hondsrugweg zorgt voor veel voertuigbewegingen. Momenteel rijden dagelijks ruim 22.000 motorvoertuigen per etmaal over de Hondsrugweg. Door sociaal economische ontwikkelingen (toename van woningen en arbeidsplaatsen) neemt de verkeersintensiteit toe tot 30.000 in 2020. Nader onderzoek is nodig om te kijken hoe de barrièrewerking van de Hondsrugweg kan worden verminderd en hoe de bereikbaarheid van het centrum van Emmen in de toekomst kan worden gegarandeerd[46]. Op de vorm en functie van de Hondsrugweg wordt in het kader van de netwerkanalyse en van een nieuw op te stellen GVVP nader ingegaan. Ook in de projecten Dierenpark/theater en Masterplan Emmen Centrum komt dit aan de orde.

In de Veenkoloniën lopen de meeste verbindingen radiaal vanuit de Hondsrug van west naar oost. Dit geldt ook voor de recent aangelegde N391 naar Ter Apel. In het kader van het strategisch project ‘De Monden’ wordt nader onderzoek gedaam naar de mogelijkheid de kernen Nieuw Weerdinge en Emmer-Compascuum soepeler aan te sluiten op deze doorgaande route en het geluidsportcentrum Pottendijk hierbij te betrekken.

---

[44] Het ‘afmaken’ van de Rondweg door aanleg van het noordelijk tracé is een onderwerp dat al langer op de agenda staat. Onderzoek laat zien dat de aanleg van een Noordelijke Rondweg een beperkte bijdrage levert aan de oplossing van een deel van de bereikbaarheids- en oplossingsproblemen in de noordelijke wijken van Emmen. De bereikbaarheidsproblemen op het zuidelijk deel van de rondweg worden met alleen de aanleg van een noordelijke rondweg niet opgelost. Aan de hand van recente verkeersmodellen (waarbij ook alle extra benodigde woningen in Emmen-Noord zijn gesitueerd) zijn tevens de verkeersintensiteiten berekend. Deze kwam voor de Noordelijke Rondweg uit op 4.100 tot 6.300 vervoersbewegingen/etmaal. Ter vergelijking: Op de bestaande Rondweg worden 15.000 tot ruim 30.000 vervoersbewegingen verwacht in 2020 en op de Hondsrugweg 30.000.

[45] In principe maken drie verschillende verkeersstromen gebruik van de Hondsrugweg. Ten eerste het bestemmingsverkeer voor wonen en winkelen en voor bezoekers van de dierentuin. Daarnaast heeft de Hondsrugweg een verdeelfunctie voor de woongebieden die direct aan het centrum zijn gesitueerd. De derde verkeersstroom bestaat uit doorgaand verkeer ten opzichte van het centrum. Het betreft hier onder meer verkeer uit de dorpen en steden ten noorden van Emmen naar het industrieterrein Bargermeer en verkeer van de zuidelijke woonwijken richting het noorden.

[46] Waarschijnlijk zullen de verkeersintensiteiiten drastisch omlaag moeten. Dit betekent dat allereerst moet worden onderzocht wat de precieze omvang van de stroom doorgaand verkeer door het centrum is en wat de (on)mogelijkheden zijn deze stroom via alternatieve routes om te leiden. De N34 kan hier een belangrijk functie in vervullen. Ook dient hierbij nadrukkelijk naar de Boermarkeweg en de route Weerdingerstraat/Kolhoopstraat gekeken te worden. Een eventuele downgrading van de Hondsrugweg leidt tot een verkeerstoename op deze wegen terwijl deze wegen op dit moment ook hun maximale capaciteit bereiken. Daarnaast dient bekeken te worden of voor bestemmingsverkeer alternatieve routes mogelijk zijn, bijvoorbeeld door het herverdelen van parkeerplaatsen in het centrum.

Doordat Emmen een steeds grotere regiofunctie krijgt en het aantal functies binnen het centrum toeneemt stijgt de vraag naar parkeren, vooral in het centrum van Emmen. In aansluiting op ontwikkelingen uit het Masterplan Emmen Centrum wordt het parkeren in het centrum kwantitatief en kwalitatief in evenwicht gebracht. Onderzocht wordt of een betere spreiding van parkeerlocaties mogelijk is, waardoor de verkeersdruk gespreid wordt. Het realiseren van een parkeerring en aandacht voor ondergronds parkeren zijn hierbij als optie in beeld. Dit onderzoek vindt plaats in het kader van de actualisatie van de parkeernota (2008).

Spoorvervoer en overig openbaar vervoer

Emmen ligt aan het eindpunt van de spoorlijn Emmen – Zwolle. Twee maal per uur rijdt er een trein van en naar Zwolle[47]. Dit betreft één sneltrein en één stoptrein. In Mariënberg heeft de stoptrein aansluiting op de treinverbinding met Twente. De gemeente Emmen heeft drie treinstations. Het hoofdstation in het centrum is tevens een knooppunt voor het regionale busvervoer. Daarnaast zijn er de stations Bargeres en Nieuw Amsterdam.

Het verder optimaliseren en uitbouwen van de spoorlijn Emmen - Zwolle voor personen- en goederenvervoer, mede in relatie met de geplande aanleg van de Hanzelijn, zorgt voor een integrale verbetering van de railbereikbaarheid. De inzet is gericht op:

- snelheidsverhoging (gedeeltelijke verdubbeling noodzakelijk)
- frequentie-, functionaliteits- en comfortverbetering
- overstapverbetering (in Zwolle)
- (beter) geschikt(er) maken voor goederenvervoer

Conform het Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland en de Railvisie 2020 vormt een (partiële) verdubbeling in de komende planperiode het wensbeeld. Emmen sluit hierdoor ‘automatisch’ aan op het landelijke Intercity-net. Uitgangspunt is dat de spoorlijn voldoende robuust is zodat een eventueel vertraagde trein geen kettingeffect van vertragingen meer zal genereren. Voor het robuust maken van de spoorlijn is het noodzakelijk dat het knooppunt bij Herfte met de spoorlijn naar Groningen en Leeuwarden wordt aangepakt.

De treinverbinding met Twente is op dit moment niet optimaal. Naast het verbeteren van de aansluiting in Mariënberg wordt onderzocht of een rechtstreekse treinverbinding van Emmen naar Almelo haalbaar is. Een aansluiting vanuit Emmen op het Duitse personenspoorwegnet (parallel aan de A37) kan voorts nieuwe kansen genereren. Ten aanzien van het doortrekken van de spoorlijn richting Groningen wordt verwacht dat dit niet een item zal zijn voor 2020[48]. Mocht een onderzoek worden opgestart naar de haalbaarheid van een dergelijke spoorverbinding dan werkt Emmen daar actief aan mee. Tevens blijft de ruimte van de voormalige spoorlijn richting Weerdinge gereserveerd.

Met de realisatie van de Delftlanden verschuift het zwaartepunt van Emmen in zuidwestelijke richting. Daarom wordt het station Bargeres verplaatst; het nieuwe station Emmen-Zuid nabij de Delft- en Rietlanden genereert meer passagiers. Tevens wordt de woon- en werkfunctie in dit deel van de gemeente versterkt door de aanwezigheid van een (intercity) station. Bij het station komt een goede P&R-voorziening die mogelijk in een later stadium kan worden uitgebouwd tot transferium. Het station Emmen-centrum blijft het hoofdstation.

Via Coevorden is er voor het goederenvervoer aansluiting op het Duitse spoorwegnet. Meer bedrijven in Emmen beschikken over eigen spoorwegaansluitingen of complete eigen emplacementen. Openbare laad- en losmogelijkheden zijn er zowel in Emmen, als ook in Nieuw-Amsterdam en Schoonebeek. Knelpunt is het rangeren in het centrum van Emmen. Het is wenselijk om het rangeren uit het centrum van Emmen te verplaatsen richting Nieuw Amsterdam. Dit vereist een nieuwe aantakking op het spoor bij Bargermeer, wat niet eenvoudig is. Nader onderzoek is in dit kader noodzakelijk.

Per bus is Emmen bereikbaar via de volgende lijnen:

[47] De verbetering van de lijn Emmen- Zwolle voor personen- en goederenvervoer is ook vanuit de netwerkanalyse als kans benoemd.

[48] Binnen Noord Nederland wordt de discussie over deze een spoorlijn wel regelmatig aangezwengeld. Verschillende varianten zijn ondertussen voorgesteld zoals een rechtstreekse verbinding, aansluiten op de spoorlijn naar Stadskanaal of een verbinding via Hoogeveen zoals die het structuurplan 1980 wordt genoemd.

- Van en naar Groningen rijdt vier keer per uur een snelbus, de zogenaamde Q-liner;
- Tussen Hoogeveen en Emmen rijdt één keer per uur een snelbus;
- Tussen Assen en Emmen rijden twee buslijnen, beide via een indirecte route;
- Tussen Emmen en Meppen loopt drie maal per dag een bus, in Meppen is er een directe aansluiting op het grote Duitse spoorwegnet;
- Met en tussen omliggende kernen bestaan verschillende verbindingen, die over het algemeen een lage frequentie hebben.

Binnen de kern Emmen rijdt een stadsdienst die vrijwel alle wijken, met uitzondering van Emmermeer, met het centrum verbindt. De gemeente Emmen heeft de ambitie het busvervoer in de regio (buitengebied, over de grens) te verbeteren en oriënteert zich op de mogelijkheden die er zijn het regionale en grensoverschrijdende openbaar vervoer te verbeteren. Ook de bereikbaarheid van werklocaties via het openbaar vervoer vormt een aandachtspunt.

Er wordt niet ingezet op de realisatie van transferia[49] aan de rand van de stad. Aangezien het grootste deel van de bezoekers van buiten Emmen uit de regio komt wordt verwacht dat een kwaliteitsimpuls van het regionale openbaar vervoer beter effect resulteert. Wel kan het, vanwege de beperkte hoeveelheid ruimte, voor bezoekers van de dierentuin in de toekomst nodig zijn om een transferium aan te leggen.

Langzaam verkeer

Ter vergroting van de veiligheid en leefbaarheid wordt in verblijfsgebieden daar waar mogelijk het 'Shared Space'- concept nagestreefd[50]. Een dicht fietspadennetwerk verbindt de woon-, werk-, recreatie- en winkelgebieden binnen de gemeente. Emmen kiest voor bevordering van het langzaam verkeer. Ingezet wordt op een veilige en snelle fietsroutestructuur, wat betekent dat:

- vanuit ieder woonwijk van Emmen het centrum via minimaal één conflictvrije fietsroute[51] kan worden bereikt;
- vanuit ieder dorp de kern Emmen via minimaal één conflictvrije fietsroute kan worden bereikt.
- De fietspaden, maar ook kruispunten en andere 'obstakels', zoveel mogelijk geoptimaliseerd wordt zodat fietspaden waar mogelijk verworden tot fietssnelwegen.

De komende jaren vindt inzet plaats op de realisatie van ontbrekende schakels en de opwaardering van het bestaande netwerk. Een analyse van ontbrekende schakels vindt plaats in het te actualiseren Fietstotaalplan. Het optimaliseren van het recreatieve internationale fietsnetwerk is voorts één van de opgaves om de recreatieve mogelijkheden in Emmen en omgeving te vergroten[52]. Dit gebeurt met behulp van het fietsknooppuntensysteem[53]. Behalve een verdere aanvulling van de fietsstructuur wordt het landschap, de rust en de ruimte van Emmen ook wandelend ervaren. Ook hier geldt dat ingezet wordt op verbeteringen van en aanvullingen op het bestaande internationale netwerk.

---

49 Een bestemmingstranserium is een overstappunt van auto op openbaar vervoer aan de rand van de stad voor bezoekers aan de stad. Zij parkeren daar hun auto om het laatste deel van hun reis met het openbaar vervoer af te leggen. Een herkomsttransferium is gericht op de inwoners van een stad en biedt hun de mogelijkheid om vanaf een OV-knooppunt aan de rand van hun stad het vervolg van hun reis per openbaar vervoer af te leggen.

[50] Shared Space streeft naar een inrichting van de openbare ruimte, waarbij verkeer, verblijf en alle andere ruimtelijke functies in balans zijn. Voor de inrichting van de openbare ruimte maakt Shared Space onderscheid tussen verblijfsruimte en verkeersruimte. In een verblijfsruimte zijn de bewegingsvrijheid van en sociale interactie tussen mensen maatgevend. Verblijfsruimte moet worden ingericht als mensruimte en moet uitnodigen tot sociaal gedrag. De mens op doorreis is hier te gast en gedraagt zich er ook naar, anders dan in een verkeersruimte.

[51] Met een conflictvrije route wordt een snelle en veilige route aangeduid die loopt via vrijliggende fietspaden, rotondes en met verkeerslichten geregelde oversteken.

[52] Concreet zijn er in het kader van de totstandkoming van de ontwerp structuurvisie diverse fietspaden genoemd, zoals een fietsverbinding tussen Barger-Compascuum en Hebelermeer, een compleet fietspad langs de Runde met brug over verl. V. Echtenskanaal, een fietspad langs de grens en een fietspad langs de nieuwe ontsluitingsweg van De Vierslagen.

[53] Het fietsknooppuntensysteem is een nieuwe vorm van bewegwijzering voor het recreatief fietsverkeer. Verschillende soorten fietsroutes worden aan elkaar geknoopt, waarbij elk knooppunt een codering meekrijgt. Aan de hand daarvan kunnen fietsers naar eigen inzicht fietsroutes samenstellen.

Hoofdstuk 6. Gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in de derde laag

In deze occupatielaag komen thema's als wonen, werken, recreatie en voorzieningen aan de orde.

6.1 Werken

Onafhankelijk onderzoek[54] classificeert Emmen, gelegen in de Noordelijke Ontwikkelingsas, in een eindbeeld 'werklocaties Noord-Nederland 2030' als:

- één van de drie noordelijke duurzame productieknooppunten
- één van de vijf noordelijke stedelijke zakencentra
- één van de drie eersteklas bedrijvenparken

Om dit en de economische diversificatie te bereiken is een aantal impulsen in de ruimtelijke economie noodzakelijk. Ruimtelijk gezien betekent dit in hoofdlijnen dat:

a) de bestaande bedrijventerreinen (deels) geherstructureerd worden en uitbreidingen gerealiseerd worden (Tweeling, Pollux, Emmer-Compascuum en Bargermeer);
b) de glastuinbouwsector verder groeien;
c) er ruimte wordt gecreëerd voor leisure[55];
d) de zorgsector zich ruimtelijk kan venieuwen.

Ruimtelijk uitgangspunt is dat nieuwe grootschalige activiteiten op het gebied van groothandel, transport, moderne industrie en glastuinbouw gebundeld worden rondom de A37. Tevens vinden nieuwe ontwikkelingen zoveel mogelijk plaats vanuit bestaande werkclusters. Ontwerp en inrichting vinden op zodanige wijze plaats dat de ruimtelijke kwaliteiten van de open ruimte behouden blijft en als vestigingscriterium functioneert. Daarom wordt de bedrijvigheid gebundeld langs de lobben die vanuit de kern Emmen de A37 raken. Bij de op- en afritten van de A37 naar Emmen is ruimte voor verdichting met nieuwe economische ontwikkelingen. Hier tussenin bevinden zich open ruimten. Met het accentueren van de voor Emmen kenmerkende openheid wordt een onderscheidend visitekaartje van de gemeente neergezet.

Bedrijventerreinen

Emmen kent netto meer dan 800 ha oppervlak aan bedrijventerrein. Veruit het grootste deel hiervan is geconcentreerd in en rond de kern Emmen. Het 'zwaartepunt' verschuift naar het zuiden door de ontwikkeling van het bedrijvenpark A37 en het bedrijventerrein de Tweeling.

De bedrijventerreinen A37, Bargermeer, De Tweeling en Pollux bieden voldoende ruimte om de groei in de kansrijke sectoren (transport, VAL) te kunnen opvangen. De vraag naar bedrijventerreinen is geraamd op gemiddeld 15 ha netto per jaar. Tot en met 2020 is 195[56] ha aan bedrijvenkavels benodigd. Begin 2008 is er nog ruim 95 ha beschikbaar, waarvan ruim 20 ha in

[54] Noord-Nederlandse werklocaties van de toekomst, VNO-NCW/STEC, 2003
[55] Als kansrijke sector is leisure niet verbonden aan bedrijventerrein of een ander type ruimtelijke verschijningsvorm, maar strekt zich uit over het gehele gemeentelijk grondgebied.
[56] Dit is exclusief de 'ijzeren voorraad' (een vuistregel dat een gemeente altijd 4 maal de jaarlijkse uitgifte in voorraad moet hebben).

optie. Met de verdere ontwikkeling van De Tweeling wordt nog eens ca. 40 ha voor uitgifte beschikbaar gesteld. Voor de uitbreiding van het bedrijventerrein De Tweeling zijn afspraken gemaakt met de gemeente Coevorden over de waterberging. Qua uitstraling kan waterberging, direct aansluitend op het terrein, een belangrijke meerwaarde hebben.

Daarnaast is het gebied tussen Bargermeer en het Bedrijvenpark A37 als zoeklocatie van ca. 30 ha (netto) aangewezen. Samen met de naar omvang gemeten kleinere ontwikkelingen van Emmer-Compascuum (ca. 4 ha) en Pollux IV (ca. 6 ha) is het totale aanbod ca. 175 ha. De herstructurering van verouderde bedrijventerreinen kan de komende jaren nog ruimtewinst opleveren. Met de geplande uitbreidingen is de hoeveelheid bedrijventerrein tot na 2015 (voorlopig) voldoende om aan de vraag te kunnen voldoen. In het kader van de nota werklocaties dient nader onderzoek uit te wijzen hoe er op termijn met de vraag-aanbodsituatie aan bedrijventerreinen wordt omgegaan.
Het merendeel van de bedrijvigheid in Emmen is geconcentreerd op enkele grote bedrijventerreinen die met elkaar het grootste bedrijventerrein van Noord-Nederland vormen. Bij de dorpen is ruimte voor lokale bedrijvigheid die qua aard en schaal past. Dit vereist maatwerk; per locatie vindt een afweging plaats op het niveau van het bestemmingsplan. Aandacht voor de combinatie van wonen en werken is hierbij ook aan de orde.

Tabel 6.1: overzicht bedrijven- en kantorenterreinen per 31-12-2007

Bedrijventerrein	Bruto	Netto	Uitgeefbaar	Segment
Bargermeer	505	434	8,11	Modern gemengd
Emmtec - Zuid	95	80	19,16	Zwaar
Bedrijvenpark A37	88	49,1	39,36	Modern gemengd, hoogwaardig en industrie
Eigenhaard	45	35,7	4,91	Hoogwaardig en kantoor
Waanderveld	32	24	3,21	Hoogwaardig
Kantorenpark Westenesch	2,4	1	0,17	Kantoor
Ziekenhuislocatie Scheperpark	2,4	2,01	-	Kantoor
Businesspark Meerdijk	13	Ca. 10	13,08	Kantoor
Barger Oosterveld	29	25	-	Modern gemengd
Klazienaveen (oud)	24	21	-	Modern gemengd
Pollux	35,9	27,6	7,05	Modern gemengd, hoogwaardig en kantoor
Vierslagen	48	40	0,5	Modern gemengd
Weiteveen	1	0,7	-	Lokaal gemengd
Zwartemeer	5	4	-	Lokaal gemengd
Tweeling	51	40	0,09	Modern gemengd
Nieuw Weerdinge	9	7	-	Modern gemengd
Emmer Compascuum	25,8	18	-	Modern gemengd
	1016,5	819,2	95,64	

Er ligt wel een kwalitatieve opgave. Doordat het aanbod en de omvang van bedrijventerreinen groot is, is de (mogelijkheid tot) mobiliteit van bedrijven binnen en tussen de verschillende bedrijventerreinen evenzo groot. Het risico is aanwezig dat bedrijven wegtrekken naar nieuwe bedrijventerreinen. Er is en blijft een aanzienlijke inzet op herstructurering en acquisitie noodzakelijk om de bestaande bedrijventerreinen aantrekkelijk te houden en verloedering tegen te gaan. In dit kader wordt er gewerkt aan de herstructurering van Bargermeer (Bahco). Ook de kwaliteit van de andere terreinen, zoals bijvoorbeeld de Tweeling en de Vierslagen, moet op peil gehouden worden. In de nota werklocaties wordt nader ingegaan op de afzonderlijke bedrijventerreinen.

ICT
De aanleg van het LOFAR-netwerk levert voor Emmen kansen op in de sfeer van een snel glasvezelnetwerk voor ICT. Met de herstructurering van Bargermeer wordt dit bedrijventerrein rechtstreeks aangesloten op de ICT-snelweg van Nederland. Bij de aanleg en herstructurering van andere bedrijventerreinen gaat hier speciale aandacht naar uit. Ook voor andere sectoren leveren de toenemende ICT-ontwikkelingen kansen. Hierbij valt te denken aan detailhandel of zorg (online dokter, zorgPortal(s) en koppeling woonzorgzones met domotica).

De structuurvisie krijgt een uitwerking door een heldere differentiatie/ segmentatie tussen en binnen de bedrijventerreinen op te zetten (nota werklocaties). Bedrijven kunnen zo een heldere locatiekeuze maken die het beste aansluit op hun activiteiten; economische activiteiten komen daar terecht waar deze het minste hinder opleveren (indien dit het geval is). De vestiging van een risicovol bedrijf levert beperkingen op voor de omgeving. Op de terreinen Bargermeer, A37 en De Vierslagen zijn zoekgebieden hiervoor aangewezen. In de veiligheidsparagraaf wordt apart ingegaan op de vestigingsmogelijkheden voor risicovolle bedrijven (BEVI-inrichtingen).

Woonwerkcombinaties

Emmen stimuleert de realisatie van woonwerkcombinaties. De inzet op woonwerkeenheden speelt zowel in op de groei van MKB-bedrijvigheid[57] als ook op de gestegen vraag naar woonwerk-eenheden. Tevens is dit segment aantrekkelijk voor jonge, startende ondernemers. Op Waanderveld, Pollux en aan de rand van de Rietlanden heeft het afgelopen decennium een flinke uitbreiding plaatsgevonden. Op korte termijn is voor dit segment op het Businesspark Meerdijk ruimte beschikbaar. Voor de wat langere termijn is een aantal gebieden in beeld, te weten: de zone langs de 'laan naar Nieuw Amsterdam', Pollux IV en Emmer Compascuum (mits passend binnen de milieucontouren).

De 'Laan naar Nieuw Amsterdam' wordt op termijn omgevormd tot diensten- en woonwerk-as. Langs deze laan wordt ingezet op woonwerkcombinaties, al dan niet in combinatie met de ontwikkeling van andere hoogwaardige werkvormen. Het gedeelte ter hoogte van de Delftlanden leent zich hierbij goed voor de combinatie van wonen met werken. Het sluit aan op het aan de overzijde gelegen Waanderveld en heeft gezien de ligging van het station Emmen-Zuid potenties. Dit gedeelte kan vóór 2015 gerealiseerd worden. Uitzondering is het zuidoostelijk deel van deze laan (ter hoogte RWZI en Van der Valk). Hier is ruimte voor een bijzondere publieksaantrekkende en/of leisure functie. Vanwege de ligging (visitekaartje) worden eisen gesteld aan de vormgeving.

De 'laan naar Nieuw-Amsterdam' is een toegangsas van Emmen met de A37; het uitbouwen van de ruimtelijke kwaliteit staat hierbij voorop. De andere laan, de 'Dordse Allee' vormt de andere entree-as. De inzet op vergroting van de uitstraling langs de 'Dordse Allee' gaat vanwege regelgeving (geluid, veiligheid) minder goed samen met woonwerkcombinaties. Verhoging van de kwaliteit kan bereikt worden door de voorzijde(s) van bedrijven op Bargermeer 'om te keren'. Tenslotte bieden vrijkomende agrarische gebouwen ook mogelijkheden voor de combinatie van wonen met werken.

Kantoren

Emmen kent bijna 380.000 m2 kantooroppervlak, waarvan 180.000m2 te vinden is in kantoorgebouwen. Kenmerkend voor de gebruikers van kantoorgebouwen in Emmen is de sterke lokale/regionale georiënteerdheid en de beperkte schaal[58]. Emmen zet in op een groei van de (zakelijke) dienstverlening[59] Deze sector is voor een aanzienlijk deel gevestigd in kantoren. Voor de ontwikkeling van kantoorgebouwen in kantoorruimte wordt tot 2020 is een vraag van ruim 38.000 m² netto vloeroppervlak voorzien[60]. Naast kantoorruimte in kantoorgebouwen ontstaat overigens ook nog kantoorruimte bij gebouwen die een andere hoofdfunctie hebben dan 'kantoor'. Dit verschijnsel wordt ook wel aangeduid met verkantorisering[61].

Met een leegstand van ca. 15.000 m², ligt er een opgave voor 25.000 m² netto vloeroppervlak. Het grootste gedeelte van deze opgave is voorzien in het centrumgebied van Emmen. Het Masterplan Emmen Centrum kiest voor de versterking van de kantoorfunctie op drie locaties:

1. Langs de Hondsrugweg en Weerdingerstraat;
2. De directe omgeving van het station;
3. In het zuidelijk deel van het centrum langs de invalsroute Emmen – Klazienaveen.

---

[57] Onderzoek van het EIM geeft aan dat de MKB-bedrijvigheid in Drenthe relatief vaak gekoppeld is aan een (koop)woning.

[58] De grotendeels kleinere kantoren wensen een eigen gezicht in een aantrekkelijke en ruime omgeving.

59 In de westerse economieën is een duidelijke trend waarneembaar van landbouw en industrie naar dienstverlening. Binnen de commerciële dienstverlening is er een onderscheid tussen producenten- en consumentendiensten. Een groei van de industrie heeft, door verdere uitbesteding van diensten, een groei van de producentendiensten tot gevolg. Dit gaat zowel om laagwaardige diensten als schoonmaken als om hoogwaardige diensten zoals ICT. Bij consumentendiensten is een verschuiving te zien naar diensten met een luxe karakter. Daarvan profiteren diensten als de detailhandel in duurzame consumptiegoederen, horeca, luxe buitenlandse reizen, cultuur, sport en recreatie.

[60] Uitgaande van EC-scenario en hoge prognose ten aanzien van de bevolkingsontwikkeling (i.c. 120.000). De ontwikkeling van kantoorruimte hangt overigens sterk samen met de ontwikkeling van zowel de economie als ook de bevolking. Een extra toename van 5.000 inwoners in de periode tot 2020 resulteert in een extra vraag naar kantoorruimte in kantoorgebouwen van meer dan 6.000 m² netto vloeroppervlak (ongeveer 350 m² per jaar).

[61] De scheiding tussen kantooractiviteiten en andere bedrijfsactiviteiten vervaagt. Onder invloed van economische ontwikkelingen, individuele bedrijfsvoering en productieprocessen is het kantoorgebouw voor een zeer uiteenlopende groep een geschikte vorm van bedrijfshuisvesting. De gebruikers laten zich niet meer sectoraal indelen naar traditionele kantoorgebruikers. Ook neemt het aandeel kantoorruimte binnen een bedrijfspand toe. Daarnaast is een steeds groter aandeel van de werkgelegenheid in bedrijfstakken aan te merken als kantooractiviteit. Er is een trend waar te nemen dat bepaalde bedrijfsgebouwen met een dusdanige architectuur, afwerkingsniveau en bouwkundige vormgeving worden gerealiseerd, waarbij er nauwelijks onderscheid is met een traditioneel kantoorgebouw. De vestigingsvoorwaarden en locatiekeuze lijkt dan ook sterk op die van een kantoor.

Tevens ligt de nadruk op een kwaliteitsslag die moeten worden gemaakt binnen bestaande plannen. De nog te ontwikkelen locaties dienen goed bereikbaar te zijn, te beschikken over voldoende parkeergelegenheid en dienen een kwalitatief hoogwaardige bouwontwikkeling mogelijk te maken. Tenslotte is op Bedrijvenpark A37 en Businesspark Meerdijk ruimte voor kantoorontwikkeling. Hiermee is er voldoende ruimte beschikbaar om te voorzien in de vraag.

Detailhandel

Emmen heeft faciliteiten die horen bij een streekcentrum met verzorgende functie voor de regio. De koopkrachtbinding en –toevloeiing van het kernwinkelapparaat toont deze regionale functie aan. Ook komen mensen uit de regio naar Emmen voor specifieke sportvoorzieningen, culturele en uitgaansmogelijkheden. Het aanbod is in het algemeen voldoende, de laatste jaren is de uitstraling en aantrekkingskracht van het centrum door upgrading en renovatie versterkt.

Ruimtelijk gezien ziet de retailstructuur van Emmen er als volgt uit:

- Het regionaal verzorgende centrum van Emmen met een ruim en aantrekkelijk aanbod aan dagelijkse en niet dagelijkse voorzieningen;
- Zeven wijk- en buurtwinkelcentra die evenredig verspreid zijn over de kern Emmen. Het betreft hier met name winkels met dagelijks aanbod;
- De grotere kernen in de gemeente Emmen beschikken veelal over een eigen kernverzorgend aanbod. Klazienaveen beschikt over een groot aandeel en aanbod niet-dagelijkse producten;
- De kleine kernen beschikken soms over een buurtsuper.

Ten aanzien van de gehele retailstructuur beschikt de gemeente over een verouderde structuur met veel kleinschalige buurt- en wijkwinkelcentra. Marktberekeningen laten zien dat sprake is van een overaanbod in de dagelijkse sector. Naar de toekomst neemt deze kwantitatieve overbewinkeling af, maar blijft omvangrijk. Tevens is sprake van een lage omzet per vierkante meter in de dagelijkse sector.

De gemeente kent ruim 260.000 vierkante meters winkelruimte. Dit is relatief veel ten opzichte van vergelijkbare gemeenten en kenmerkt de regiofunctie van de kern Emmen. Gezien het feit dat de gemeente beschikt over een relatief ruime winkelvoorraad en er naar verwachting[62] een rationalisatie[63] in het gebruik van de winkelruimte voor gaat doen, is de ruimtevraag van de detailhandel beperkt. Nieuwe ontwikkeling komen voor bijna ¾ deel terecht in de kern Emmen. De inzet van de gemeente is derhalve vooral gericht op instandhouding en opwaardering van het bestaande winkelapparaat. Centra die toe zijn aan een opwaardering zijn onder meer te vinden in Emmermeer, Emmerhout, Bargeres, de kern van Erica en Nieuw Amsterdam.

Voor wat betreft de kern Emmen is op termijn een bredere bezinning op de wijkvoorzieningenstructuur noodzakelijk. Een gedeelte van de winkelcentra voldoet nu of straks niet meer aan de eisen die consumenten stellen aan dergelijke centra. Het betreft hier de centra in Emmerhout, Emmermeer (in uitvoering), Bargeres en aan de Weerdingerstraat. Met name de opwaardering van Bargeres heeft sterke raakvlakken met het vraagstuk hoe er in de nieuw te ontwikkelen woonwijk Delftlanden met de voorzieningenstructuur wordt omgegaan. Uiteraard staat dit ook niet los van het wijkcentrum Rietlanden.

In de detailhandel tekent zich steeds meer schaalvergroting af, waarbij grootschalige winkelformules buiten de centra ruimte zoeken. De Nota Ruimte constateert dat dit een gegeven is dat aansluit op duidelijke autonome behoeften en laat het aan gemeenten over om daarop eigen beleid te voeren. Een specifieke formule hierbij is een grootschalige supermarkt. Een grootschalige detailhandelsformule wordt toegelaten:

- indien de retailstructuur weer ‘up to date’ is, of

[62] Een groei met 5.000 extra inwoners zal normaal gesproken leiden tot een extra ruimtevraag van ca. 10.000 vierkante meter extra winkelruimte (gemiddeld 2m2 per inwoner).
[63] Er wordt een efficiëntieslag voorzien in het gebruik van de ruimte. Binnen de gemeente Emmen neemt de opslag in de detailhandel relatief veel ruimte in. Ontwikkelingen als just-in-time deliverance kunnen leiden tot een aanzienlijke efficiëntieslag.

- als het een rol kan spelen binnen een herstructureringsproces van de gehele (wijk)winkelstructuur van de kern Emmen.

Alvorens dergelijke fundamentele wijzigingen in de retailstructuur worden aangebracht is een actualisatie van de visie op de detailhandelstructuur noodzakelijk.

Behalve de dagelijkse voorzieningen in nabije winkelcentra en niet dagelijkse voorzieningen in het centrum van Emmen en enkele grotere kernen, vormt de situering van perifere en/of grootschalige detailhandelsvestigingen (PDV/GDV) een aandachtspunt. Voor wat betreft perifere detailhandels-activiteiten wordt ingezet op een versterking van het aanwezige cluster Nijbracht. Het zwaartepunt van de activiteiten ligt hier op meubels, bouwmarkten en tuincentra. Andere grootschalige vormen van detailhandel, zoals bijvoorbeeld de handel in auto's e.d. vindt verspreid over gemeente plaats. Voorbeelden elders laten zien dat clustering van voorzieningen synergievoordelen kent. In de nieuw op te stellen detailhandelsstructuurvisie wordt op de (on)mogelijkheden van clustering ingegaan, evenals op de wijze waarop met grootschalige perifere detailhandel moet worden omgegaan. Ook de winkelvoorzieningen in de dorpen krijgen daarbij aandacht.

Zorg

Eén van de kansrijke groeisectoren is de zorg. Anno 2007 zijn er al veel mensen in deze sector werkzaam[64]. Emmen kent een relatief vergrijsde bevolking; met het voortzetten van de vergrijzing zal de zorgvraag en hieraan gelieerde arbeid toenemen. Alleen al in 2015 zou het aantal personen dat zorg op afroep of intensieve zorg nodig heeft met 30% gegroeid moeten zijn (uitgaande van 120.000 inwoners in 2020).

Andersom stijgt ook het aantal arbeidsplaatsen. Verwacht wordt dat de toenemende vraag naar hoogopgeleiden niet binnen de eigen regio kan worden opgevangen en dat mensen van elders moeten worden aangetrokken[65]. De zorgsector draagt bij aan het realiseren van een bredere economische basis. Om optimaal van de kansen in de zorg te profiteren is het van groot belang dat de arbeidsmarkt soepel werkt. Gezien de te verwachten schaarste aan arbeidskrachten in de zorg, gaat er bijzondere aandacht uit naar opleiding en scholing.

Op de vraag waar de kansen in de zorg nu precies zitten en hoe hieraan invulling kan worden gegeven, is separaat onderzoek verricht[66]. Emmen beschikt over de rust, ruimte en voorzieningen waar ouderen naar op zoek zijn. Om de kansen in de zorg te benutten, dient de gemeente allereerst te werken aan het realiseren van aantrekkelijke woonmilieus en voorzieningen van een kwalitatief goed niveau. Hiermee kunnen nieuwe inwoners (Drentheniers) naar Emmen worden getrokken. Zorgvoorzieningen dragen ook bij aan de aantrekkelijkheid van Emmen als woonomgeving. Drentheniers komen voor de rust en ruimte; het is echter wel prettig om te weten dat de zorgvoorzieningen in de buurt goed geregeld zijn. Nieuwe doelgroepen van actieve ouderen van buiten Emmen zorgen voor meer draagvlak voor wonen en zorg, curatieve zorg en zorgvoorzieningen.

Kansen ontstaan ook door:

- de deconcentratie van zorgvoorzieningen uit grootschalige centra;
- de opkomst van multifunctionele voorzieningen op een lager schaalniveau;
- de verschuiving van zorgtaken naar dienstverlenende taken.

Ruimtelijk kent de gemeente een evenredige verdeling van zorgvoorzieningen over het centrum, de wijken en de dorpen. Verwacht wordt dat de druk op ouderenvoorzieningen in het centrum afneemt en de bedrijvigheid en dynamiek in de dorpen toeneemt. Doordat de groei van de 'care' (wonen + zorg) verspreid over de gemeente plaatsvindt, geldt dit ook voor de werkgelegenheidsontwikkeling[67]. 'Cure' (gezond maken) is daarentegen geconcentreerd in en rond het Scheperziekenhuis. Het omliggend gebied, het Scheperpark, is aangewezen als zorgzone. Hier is ruimte voor onderdelen van de zorgketen (zorg-werken-wonen-leren). Een ketenbenadering schept kansen en kan leiden tot synergie. Nieuwe ontwikkelingen, op het vlak van zorgtoerisme en

[64] Zo is La Veste de grootste werkgever van de gemeente, met kort hierop volgend de zorggroep Tangenborgh.
[65] Geschat wordt dat de komende decennia van alle afgestudeerden in het MBO en HBO in Emmen 35% zijn weg naar de zorg zou moeten vinden.
[66] Emmen op termijn, kansen voor zorg (RIGO, 2006)
[67] Vuistregel is dat 1 'care'-patiënt ongeveer 1 fte oplevert.

planbare zorg zouden hier prima een plek kunnen vinden. Op het Businesspark Meerdijk is ruimte beschikbaar voor activiteiten in het sports & health-segment.

Leisure

Leisure is een containerbegrip voor alle activiteiten die we in de vrije tijd uitvoeren die ons iets laat beleven waardoor we ons lekker voelen. Dat kan een middagje winkelen zijn, een dagje naar een pretpark, sporten in de vereniging of wandelen over de hei. Emmen heeft op het gebied van vrijetijdsvoorzieningen het nodige te bieden. Met het Dierenpark Emmen als grootste trekpleister heeft de gemeente een attractie van formaat binnen haar grenzen liggen. Deze trekker ontwikkelt zich de komende jaren verder.

Toeristische hoofdstructuur
Om de kansen voor Emmen op het gebied van leisure te benutten, richt de inzet zich op het voortbouwen en verder koppelen van de aanwezige leisurevoorzieningen, het aanbieden van arrangementen, het langer vasthouden van bezoekers en marketing van leisure in en om Emmen. Sommige leisurevoorzieningen concentreren zich op 1 specifieke locatie (zoals bijvoorbeeld het centrum, het theater/dierenpark, de Meerdijk, een golfbaan, etc.), maar een ander belangrijk onderdeel van het leisure-aanbod bestaat uit 'het Emmer landschap'. Diverse functies in het buitengebied, zoals landbouw, water en natuur fungeren als decor bij leisure-activiteiten. Ontwikkelingen vanuit deze functies hangen derhalve met elkaar samen.

Vanuit de recreatie is het belang (en beleid) gericht op versterking van de sector in de hele gemeente. Gestreefd wordt naar zoveel mogelijk aanbod, omdat dit elkaar versterkt. Hiertoe worden de verschillende 'bronpunten' zoveel mogelijk met elkaar verbonden. Bronpunten zijn verblijfsaccommodaties, trekpleisters, attracties, bezienswaardigheden (natuur, cultuurhistorie), hoofdroutes stations en recreatieve parkeerplaatsen. Veel aandacht gaat daarbij uit naar het verbeteren van de verbindingen (fysiek en organisatorisch) [68]. Ook het aantrekkelijker maken van bronpunten en de routes ertussen is een belangrijk aandachtspunt. Bijzondere kansen worden toegedicht aan het parelsnoer dat vanuit het centrum van Emmen in zuidelijke richting loopt. Parels als het Dierenpark, winkelcentrum, Parc Sandur liggen aan een recreatief snoer dat Emmen met haar omgeving (Bargerveen, Schoonebeek) verbindt[69]. De ontwikkeling van het Wild Life Parkresort vormt een passende uitbreiding van het parelsnoer. Een ander kansrijk snoer wordt gevormd door de vaarverbinding waar ruimte is voor meer kralen.

Naast de specifieke inzet op een aantal grotere toeristische ontwikkelingen, is kleinschalige recreatie kansrijk; dit versterkt het brede palet aan leisuremogelijkheden.
Emmen in de regio
Bij het koppelen van recreatieve voorzieningen en gebieden is aansluiting op de omgeving erg belangrijk. Koppeling met toerisme op het Drents Plateau, in het Vechtdal, voorzieningen in de Noord-Nederlandse steden en trekpleisters, maar ook het aanbod direct over de Duitse grens kan de leisure-mogelijkheden enorm vergroten. In Duitsland zijn enkele trekpleisters, stadjes, lange-afstandfietsroutes (langs Eems) en vaarmogelijkheden aantrekkelijk voor koppeling met het Emmens aanbod. Binnen de toeristische hoofdstructuur is onderscheid te maken tussen locatiegebonden toerisme (trekpleisters en verblijfsaccommodatie) en routegebonden recreatie.

[68] Dit gebeurt al met de Veenpoorten
[69] De kaart uit het TROP, met een aantal recreatieve verbindingzones die vanuit de stad richting noorden, Bargerveen en Schoonebeek lopen, evenals de vaarrecreatieve verbinding Erica-Ter Apel, blijft hiermee actueel.

Emmen centrum
Conform het Masterplan Emmen Centrum wordt de leisurefunctie van het centrum versterkt. Het uitbouwen, toevoegen en moderniseren van functies draagt bij aan de aantrekkelijkheid van de toeristenstad Emmen. Het betreft hierbij een heel breed scala aan leisure voorzieningen, zoals het theater, winkels, evenementen, het dierenpark en horeca. Ook voor verblijfsvoorzieningen is ruimte gereserveerd. Versterking van dé attractie van Emmen, het Dierenpark, is hierin een hele belangrijke schakel. Realisatie van het nieuwe dierenpark/theater is er één van de vijf strategische projecten in het uitvoeringsprogramma.

Meerdijk
Het Meerdijkgebied is de plek waar grootschalige formules met doelgerichte bezoekers een plek vinden. Het betreft hier met name activiteiten die aansluiten op het thema sport & gezondheid.

Parc Sandur
In Parc Sandur concentreren zich diverse recreatieve voorzieiningen (zwem- en speelparadijs, klimhal, horeca en supermarkt, fiets- en knaoverhuur), waardoor het zich leent voor nieuwe ontwikkelingen c.q. uitbouw van bestaande mogelijkheden in Parc Sandur en eventueel in de directe omgeving.

Bargerveen e.o.
Een vierde toeristisch concentratiepunt is te vinden in de zuidoostelijke punt van de gemeente. Het betreft hier het Bargerveen. In combinatie met het aanpalende Duitse Internationale Naturpark Moor ligt hier een bijzonder natuurgebied van 16.000 ha. Om verdroging van het Bargerveen tegen te gaan is een peilverhoging noodzakelijk. Ten opzichte van de direct naastliggende landbouw is dit een conflicterend belang. Daarom wordt ingezet op de realisatie van een overgangszone. Om belangenconflicten zoveel mogelijk te omzeilen zal gebruik worden gemaakt van duurzame technieken. De overgangszone biedt volop kansen voor de koppeling met recreatieve functies. Door juist de recreatie in de nieuwe randen te concentreren wordt het eigenlijke natuurgebied gespaard. Naast de realisatie van een zone om het Bargerveen zijn er ideeën om ten westen van het Bargerveen het zogeheten Wildlife Resort Griendtsveen te ontwikkelen. Een belevenispark voor verblijfsrecreatie tussen wilde dieren. Tenslotte ligt het sportlandgoed 't Swartemeer in deze hoek van de gemeente.

Veenpark & Scholtenszathe e.o.
Het Veenpark is een cultuurhistorisch openluchtmuseum en attractiepark waar de geschiedenis van de Veenkoloniën wordt neergezet. De aanwezigheid van bestaande elementen zoals de fabrieken, het veenkoloniale dorp en smalspoorlijn wordt uitgebouwd met nieuwe ontwikkelingen zoals een 'Schipperskwartier' en 'Historische Scheepswerf'. Door realisatie van het Veenparkkanaal wordt een koppeling met het naastgelegen Hoogveenreservaat Berkenrode gelegd. Het is mogelijk hier doorheen te varen.
Enkele jaren geleden is de transformatie ingezet van agrarisch gebied naar de vorming van landgoed Scholtenszathe. Dit landgoed is bijna 1.000ha groot. Het landbouwareaal wordt (deels) omgezet naar bos- en natuurgebied in combinatie met recreatie en de bouw van een aantal bijzondere woningen. Ook wordt hierbij een koppeling gelegd met de natuurontwikkeling van en langs de Runde.

Geluidsportcentrum Pottendijk
Ten noorden van Emmer-Erfscheidenveen ligt het geluidsportcentrum Pottendijk. Hier is onder meer aanwezig een kartbaan, schietbaan en motorcrossbaan. Het geluidsportcentrum is uniek binnen Nederland en trekt verschillende doelgroepen. Er liggen kansen deze formule verder te ontwikkelen en uit te laten groeien tot een trekker van formaat.

Locatiegebonden toerisme: trekpleisters
Binnen Emmen is een flink aantal grootschalige leisurevoorzieningen aanwezig (zie kader). Het verder uitbouwen van deze voorzieningen en verhogen van de kwaliteit staat voor elk concentratiepunt voorop. Concreet betekent dit dat er ruimte is om bestaande activiteiten verder uit te breiden of op te waarderen. Nieuwe initiatieven dienen zoveel mogelijk gekoppeld te worden aan bestaande clusters. Het toevoegen van 'slecht weer'- voorzieningen vergroot het leisure-aanbod in de gemeente.

Locatiegebonden toerisme: verblijfsrecreatie
Emmen heeft de doelstelling meer overnachtingen te realiseren. Het huidig aanbod is relatief kleinschalig[70]; wel is er het laatste decennium een aanzienlijke impuls geweest met de realisatie van Parc Sandur en Vander Valk. Met de inzet en inspanningen op het vlak van routes en leisure is een weg ingeslagen waarbij de verblijfsrecreatie niet achterblijven kan. Bijzondere kansen liggen er:

a) voor verblijfsrecreatieve initiatieven langs/ in de buurt van de vaarroute;
b) als nevenactiviteit voor agrarisch ondernemers;
c) grootschaligere vormen van verblijfsrecreatie in combinatie met andere functies, zoals landschapsontwikkeling of waterretentie (bijvoorbeeld het Wildlife Resort Griendtsveen of landgoed Scholtenszathe).

[70] Binnen de gemeente liggen ongeveer 20 campings, 8 hotels en 1 bungalowpark.

Routegebonden recreatie
Heldere en aantrekkelijke routes zijn gewenst om het leisure aanbod in Emmen (beter) te onsluiten. Emmen heeft op het vlak van natuur en landschap het nodige te bieden. Tegen deze achtergrond is er qua leisure heel wat mogelijk, variërend van wandeling tot kanotocht, van ATB tot motorboot. Door de diverse routestructuren te verbeteren en deze te koppelen aan de verschillende trekpleisters en verblijfsrecreatieve voorzieningen, worden deze onderling verbonden. Het betreft hier onder meer de realisatie van de vaarverbinding tussen Erica en Ter Apel. Deze verbinding is een belangrijke ontbrekende schakel tussen een aantal vaarcircuits in Noord-Nederland en Noord-Duitsland. De vaarroute biedt nieuwe kansen voor bedrijven om daarop aan te haken. Nieuw-Amsterdam/Veenoord kan een centrumfunctie gaan vervullen voor de waterrecreatie in Zuidoost Drenthe.

De aanwezigheid van goede routestructuren is een belangrijk selling point. Doordat het toont wat Emmen te bieden heeft, maakt het bezoekers nieuwsgierig en zo worden mensen verleid langer te blijven of nog eens terug te keren. Routestructuren dragen ook bij aan de levendigheid en daarmee aan de aantrekkelijkheid van de dorpen en het buitengebied. Hierbij gaat het om meer dan alleen fiets- en wandelroutes. Ook ruiterroutes, ATB-tracks, nordic walking circuits en kanoroutes maken hier onderdeel van uit.

Glastuinbouw

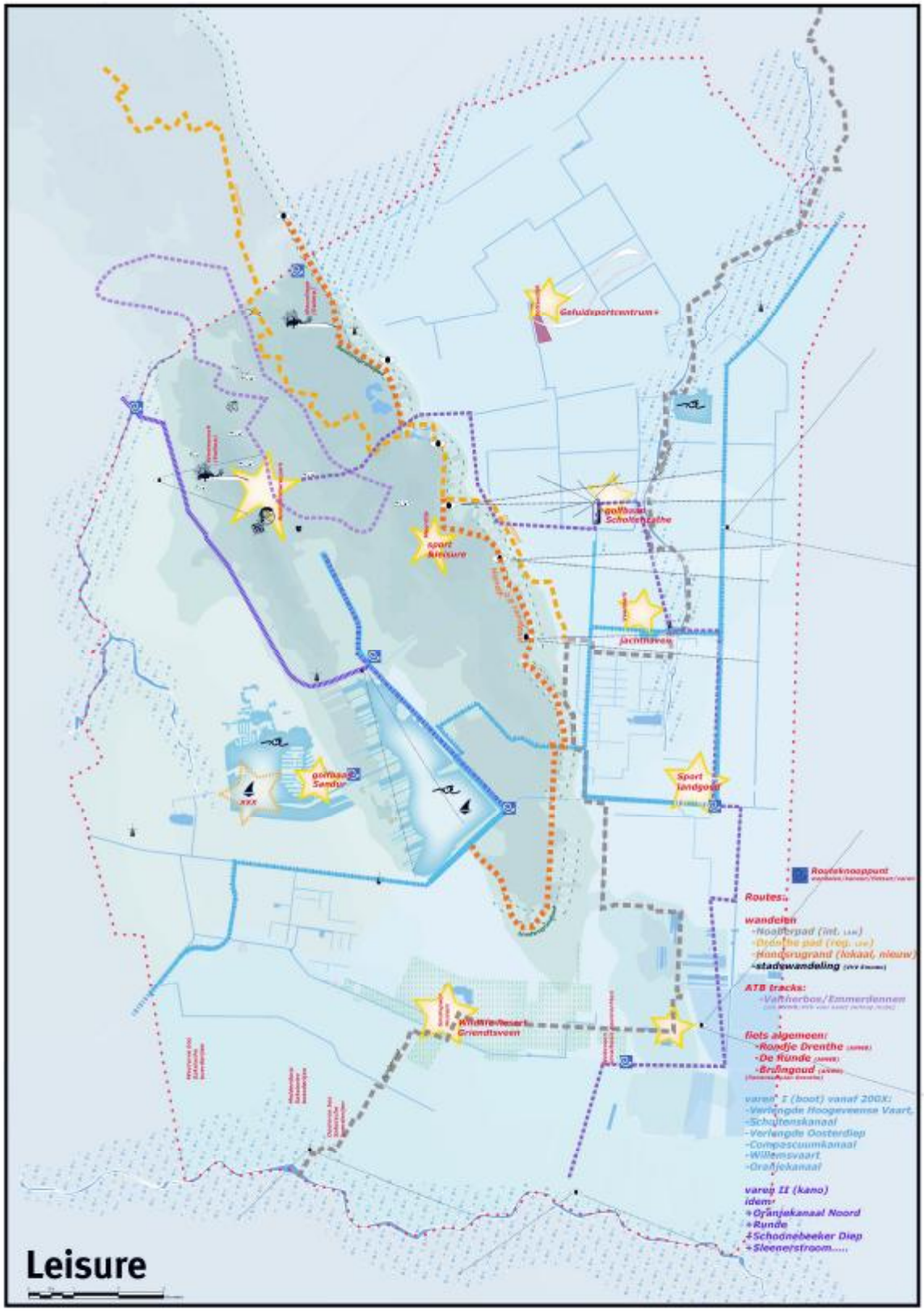
De gemeente Emmen heeft met de tuinbouwcentra Erica, Klazienaveen en het Rundedal (in totaal ca. 955 ha bruto, waarvan 470 ha netto[71]) een aanzienlijk oppervlak glastuinbouw binnen haar grenzen. De komende planperiode is de aandacht voor en facilitering van bestaande bedrijvigheid een belangrijk aandachtspunt. Een gedeelte van het huidige glastuinbouwareaal in Erica en Klazienaveen is economisch en functioneel verouderd (verkaveling, bebouwing, e.d.). Tot 2020 wordt ingezet op herstructurering, om de economische en ruimtelijke kwaliteit te versterken. Als gevolg hiervan kan op gedeelten een functieverbreding naar andere vormen van bedrijvigheid aan de orde komen. In zijn algemeenheid vormen de randen van glastuinbouwgebieden een aantasting van de ruimtelijke kwaliteit. In tegenstelling tot het Westland zijn de randen c.q. overgangen in Emmen ruim. Door verzachting met groen en het beperken van lichtvervuiling (o.a. voor nachtvogels) worden negatieve effecten geminimaliseerd.

Met de ontwikkeling en realisatie van het glastuinbouwcentrum 'het Rundedal'[72] ten oosten van het tuinbouwcentrum Klazienaveen is een gebied van in totaal 300 ha (bruto) beschikbaar (netto 180 ha). Het 'Rundedal' is een goed ontsloten terrein dat voorzien is van de modernste voorzieningen. Deze locatie kan de komende jaren voorzien in de verwachte ruimtevraag. Gezien het huidige uitgiftetempo in relatie tot het beschikbare aanbod, is het niet de verwachting dat een extra ruimtevraag op korte termijn actueel zal worden. Omstreeks 2012 zal de ruimtevraag naar glastuinbouw opnieuw in beeld worden gebracht. Daarbij past ook bezinning op mogelijke andere functies in het Rundedal. De periode tot 2012 wordt gebruikt voor verkenningen naar een mogelijk anderee invullingen of een verbreding van het gebruik. In de Nota Werklocaties wordt hier nader op ingegaan.

Landbouw

De grondgebonden landbouw in Emmen presteert relatief beter dan landelijk het geval is. Net als in de rest van Nederland neemt het aantal agrarische bedrijven de laatste decennia af. Zo is in Drenthe het aantal agrarische bedrijven gemiddeld met 3% per jaar afgenomen. De laatste jaren waren de perspectieven in deze sector relatief somber. Afbouw van EU-subsidies, opkomst van nieuwe markten binnen en buiten de EU, liberalisatie van de wereldhandel zouden leiden tot toenemende internationale concurrentie en druk om goedkoper te produceren. Recente prijsstijgingen voor landbouwproducten en de opkomst van biomassa voor energie hebben echter geleid tot een rooskleuriger beeld voor de landbouw.

[71] Erica: 315 ha bruto/ 127 ha netto; Klazienaveen: 340 ha bruto/ 163 ha netto, Rundedal: 300 ha bruto/ 180 ha netto.
[72] Het 'Rundedal' is in belangrijke mate bedoeld als (her)vestigingsgebied voor de herstructurering van de Nederlandse glastuinbouwsector, voor grootschalige tuinbouw.

Kaart 6.1: Leisure

Gemeten naar het gebruik van de ruimte zal de landbouwsector in Emmen naar verwachting sterk vertegenwoordigd blijven. De toenemende internationale concurrentie neemt niet weg dat er een blijvende druk om goedkoper te produceren zal blijven. Verwacht wordt dat het aantal arbeidsplaatsen en bedrijven verder zal afnemen. Een verwachte halvering van arbeidsplaatsen en bedrijven betekent echter niet dat de helft van de grond in 2020 niet meer gebruikt wordt. Verreweg de meeste grond wordt overgenomen door bedrijven die moeten opschalen om een kwaliteits- en efficiencyslag te kunnen maken. Het stoppen van bedrijven en een doorgaande schaalvergroting bij de blijvers leidt tot een constante noodzaak tot optimalisatie van de landbouwstructuur (verkaveling, ontsluiting). Het betekent ook dat op termijn in diverse boerderijen de oorspronkelijke functie niet meer zal worden uitgeoefend.

Schaalvergroting biedt in de gebieden waar landbouw het primaat heeft tot 2020 voldoende perspectief. Veruit het grootste deel van het agrarisch oppervlak blijft zo behouden en onderhouden. Schaalvergroting betekent dat de bedrijfsgrootte fors groeit, wat kan leiden tot grotere bouwblokken dan waaraan we gewend zijn. Dit vraagt inzet van de gemeente om na te denken over de locatiekeuze, vormgeving en landschappelijke inpassing van deze bedrijven. In het kader van het bestemmingsplan buitengebied wordt hier separaat aandacht aan besteed. Aantasting van de landschapsopbouw met fijnmazige wijkenstructuur dient zoveel mogelijk voorkomen te worden door ofwel aan te sluiten op bestaande bebouwingsvormen, linten en groen/wijkenstructuren danwel in te zetten op het voortzetten van aanwezige landschappelijke structuren/ patronen. Schaalvergroting dient dus plaats te vinden binnen de structuur van het huidige landschap. Tevens is ten behoeve van de uitoefening van het agrarisch bedrijf een koppeling met andere functies (energie, teelt van biomassa, verwerking, natuurbeheer) denkbaar.

Tegelijkertijd heeft de landbouw een belangrijke functie voor het landschap (zie 4.2 – landbouw als drager van het landschap). Daar waar behoud van het landschap niet (meer) door de landbouw alleen kan plaatsvinden, wordt ruimte geboden aan andere functies. Gedoseerd wordt ruimte geboden aan andere functies c.q. nieuwe economische dragers (zoals bijvoorbeeld, recreatie, water, natuur of wonen) die wel in staat zijn landschappelijke waarden en het contrast c.q. de diversiteit in stand te houden. Dit kan het geval zijn als incidenteel een enkele kavel niet wordt herbenut[73].

[73] Deze dreiging lijkt alleen in de ‘oudere’ landbouwgebieden direct rondom de dorpen Weerdinge en Roswinkel reëel. Hier zijn relatief veel kleine bedrijven gevestigd, zonder bedrijfsopvolging. Dit kan een bedreiging vormen voor het landschap. Herbenutting van vrijkomende agrarische bebouwing verdient hierbij de voorkeur. Voorbeeld hiervan is een zorgboerderij. Gezien de ligging ten opzichte van Emmen wordt voor de huidige agarische bedrijven in en in de buurt van Weerdinge een geleidelijke overgang richting de woonfunctie voorzien. Voor Roswinkel zal onderzoek verricht worden naar de (on)mogelijkheden voor niet-agrarische bedrijvigheid in het dorp en in een zone daaromheen. In samenspraak met bewoners en boeren zullen criteria worden geformuleerd.

Emmen zet in op functieverruiming/-verbreding van de voormalige agrarische erven. Door andere functies toe te staan krijgen nieuwe initiatieven een kans en vindt herbenutting van de bebouwing en erven plaats. Planologisch wordt in dit geval meer op vorm gestuurd dan op functie[74]. Goed voorbeeld zijn andere vormen van wonen en werken. Uit onderzoek in de provincie Drenthe[75] komt bijvoorbeeld naar voren dat één op de zes vrijkomende agrarische gebouwen als woon/werkeenheid wordt benut. Voor een aantal gevallen is specifiek beleid vereist (zoals bijvoorbeeld de vigerende beleidsnotitie paardenhouderij of de ruimte voor ruimte regeling). Door nieuwe initiatieven mogelijk te maken wordt mogelijke leegstand[76] omgebogen in een nieuwe sociaal-economische drager in het buitengebied. Bij de vitalisering van het platteland zijn er een tweetal aandachtspunten:

- Welke vormen van gemengd gebruik zijn er in een gebied mogelijk (functies kunnen elkaar belemmeren)?
- Een bedrijfsmatige invulling van een voormalig agrarisch pand is een prima ontwikkeling; daar waar de groei van een bedrijf de schaalgroote van de bestaande panden gaat overstijgen is een verplaatsing naar een bedrijventerrein aan de orde.

Koersen voor de landbouw

Vanwege de omvang en verschillende landbouwstructuur is het grondgebied opgeknipt in vier deelgebieden[77]. Ook voor de landbouw geldt dat er met name een kwaliteitsslag nodig is. De inzet richt zich met name op deelgebied A (de Monden); voor de overige gebieden wordt een minder actieve sturing voorgestaan. Reden voor deze gedifferentieerde inzet, vormt het minder vanzelfsprekende toekomstperspectief in De Monden. Onderzoek van Alterra dat in het kader van de structuurvisie is uitgevoerd laat zien dat in de andere drie deelgebieden de ontwikkelingskansen relatief beter c.q. makkelijker zijn en minder directe inzet van de gemeente vragen. In de Monden, en met name rondom een aantal kleinere kernen is de schaalgrootte van bedrijven relatief klein; ook is de uitgangssituatie ten aanzien van de opvolging relatief minder gunstig. Uiteraard is is het wel zo dat resultaten van de verschillende uitwerkingen (grootschaligheid, vrijkomende agrarische gebouwen) ook voor de rest van de gemeente gebruikt wordt.

[74] Het accent ligt op het stellen voorwaarden om een bepaalde beeldkwaliteit te realiseren

[75] Het onderzoek van Duintop (2008) geeft aan dat de belangstelling voor vestiging in een vrijkomend agrarisch bedrijf groot is. Op dit moment zit één vijfde deel van de kleinere bedrijven in een vrijkomend agrarisch bedrijven. De werkgelegenheid is circa 3 personen per bedrijf. Als veruit belangrijkste voorwaarden voor vestiging van een bedrijf in een VAB worden betaalbaarheid en bereikbaarheid (goede ligging, goede ontsluiting, nabij dorpskern) genoemd. Meest genoemde knelpunten voor vestiging van een bedrijf in een VAB zijn hoge kosten en beperkende voorschriften.

[76] Tussen het moment van bedrijfsbeëindiging en het daadwerkelijk vrijkomen van een agrarisch gebouw zitten vaak nog vele jaren.

[77] In navolging van Alterra, die een tweetal onderzoeken over de positie en toekomst van de landbouw in de gemeente heeft gevoerd.

Deelgebied A: de Monden
Het noordoostelijk deel van de gemeente kent een grootschalige opzet. Kenmerkend is het hoge aandeel akkerbouw en de geringe stedelijke druk. Hoewel nu al 90% van de arbeidsplaatsen te vinden is buiten de landbouw, kent dit deel een sterk agrarisch karakter. In het centrale deel van De Monden wordt geen grootschalige transitie naar andere functies voorgestaan. In afwachting van de mate waarin schaalvergroting voldoende kansen biedt, wordt de landbouw zoveel mogelijk gefaciliteerd. Dit kan betekenen dat de verkaveling of bouwblokken 'vergroot' worden.

Verwacht wordt dat de akkerbouw op termijn in zijn huidige verschijningsvorm vermindert. Indien de melkquota worden afgeschaft is de melkveehouderij kansrijk. In diverse studies wordt de geschiktheid van Noord-Nederland als groeiregio voor de melkveehouderij aangeprezen. Reden hiervoor is de gunstige ruimtelijke ligging; wat tot uiting komt in: nabijheid afzetmarkten, lage grondprijzen, voldoende milieuruimte (m.n. mestafzet), infrastructuur en verwerkende bedrijvigheid. Traditionele gezinsbedrijven lopen bij schaalvergroting aan tegen de grenzen van inkomen, arbeid en financiering. De sprong naar schaalvergroting vergt een brede scope, waarbij kapitaalvoorziening, landschapsbeheer, dierenwelzijn en arbeidsorganisatie ook een rol spelen. Er zijn verschillende grootschalige concepten denkbaar, de overeenkomst is dat een dergelijk landbouwbedrijf met honderden koeien en hectares benodigd is voor een efficiënte bedrijfsuitoefening. Het een en ander hangt sterk af van het afschaffen van melkquota. Het Veenkoloniale deel van de gemeente is het meest geschikt voor de grootschalige agrarische bedrijfsvormen.

Het al dan niet toestaan van nieuwe bebouwing wordt gerelateerd aan de uitoefening van de grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag. Afhankelijk van marktontwikkelingen is een verdere diversificatie mogelijk. Door het stimuleren van toelever- en afleverrelaties en/of verwerking van de productie in gemeente liggen er kansen tot een verdergaande specialisatie en innovatie. Een clustering van dergelijke bedrijven kan wenselijk zijn waardoor nieuwe ruimtelijke vormen kunnen ontstaan. Gedacht kan hierbij worden aan bijvoorbeeld een agrarisch bedrijfslandgoed of een agribusinesspark. De situering van deze 'megafarms' vormt hierbij een aandachtspunt vanwege de openheid in het gebied.

Deelgebied B, de kern Emmen en de directe omgeving:
Het gebied rond de stad Emmen is het uitloopgebied van de stad. De druk op de ruimte is er relatief hoog. Grootschalige landbouw in dit gedeelte is hier minder wenselijk en aantrekkelijk gezien de functie die het gebied heeft voor de stad. Het gebied is een verwevingsgebied van landbouw, recreatie en landschap.

Deelgebied C:
Dit deelgebied ligt ten zuiden van de A37 en kan getypeerd worden als ontwikkelingsgebied voor bedrijven, glastuinbouw en grootschalige landbouw. De ruimtedruk vanuit andere functies is behoorlijk. Voor de grondgebonden landbouw (grootschalig) liggen er vooral kansen ten zuiden van Klazienaveen.

Deelgebied D:
De zuidrand van de gemeente kenmerkt zich door kleinschalig landschap, met veel grasland en de aanwezigheid van natuurwaarden (Bargerveen, Schoonebeeker Diep). Landbouw gaat hier samen op met recreatie, natuur en landelijk wonen. Functieverruiming c.q. multifunctionaliteit staat hier voorop. Bijzonder aandachtspunt vormt de zone rondom het Bargerveen. De natuurfunctie is gebaat bij een andere waterstand dan de agrarische functie.

6.2 Wonen

Emmen zet in op aantrekkelijke, sterk gevarieerde woonmilieus. Variatie is nodig om verschillende doelgroepen[78] aan Emmen te binden. Aan de ene kant is het woonbeleid bedoeld om inwoners van passende behuizing te voorzien en hen een aantrekkelijk woningaanbod te bieden om hen vast te houden. Continue aanpassing van het aanbod aan de veranderende woningvraag is geboden. Gezien de autonome bevolkingsontwikkeling is een relatief beperkt aantal woningen nodig. Voor specifieke doelgroepen als starters, senioren en studenten wordt verwezen naar de actualisatie van het Woonplan (2007), het gelijktijdig vastgestelde beleidsadvies 'jongeren op de woningmarkt'[79] en de Nota Zorgeloos Wonen (2007).

Maar er is méér nodig om te groeien naar 120.000 inwoners. Volgens prognoses is de autonome groei van de bevolking beperkt[80]. Door nieuwe en aantrekkelijke woonmilieus te realiseren, worden mensen van elders verleid te wonen in Emmen. Deze woonmilieus vormen de basis voor een nieuwe economische drager; nieuwe bewoners leveren extra banen op, bijvoorbeeld in de detailhandel en dienstverlening. Gemikt wordt op vestigers uit zowel de regio, als ook van elders (Randstad). Hiertoe is een landelijke promotiecampagne noodzakelijk[81].

De ambitie vertaald

De ambitie om te groeien betekent dat er nieuwe woningen gerealiseerd moeten worden tot 2020. Om 120.000 inwoners te kunnen huisvesten, zijn circa 8.750[82] nieuwe woningen nodig. Deze woningen worden stap voor stap, op verschillende wijze, verdeeld over de gemeente gerealiseerd. Voor de precieze consequenties van de ambities op het bouwprogramma wordt verwezen naar het in 2007 geactualiseerde Woonplan. Het Woonplan haakt voor wat betreft de verdeling over kernen aan op de functie die kernen in het kader van het provinciaal ruimtelijk beleid hebben. Het streekcentrum Emmen kent een regionale opvangtaak. Voorts kennen de grotere hoofdkernen in de kwadranten een hogere opgave. Wanneer de opgave en maximale restcapaciteit tegen elkaar worden afgezet, blijkt dat is er in de kern Emmen een overschot[83] is. Daarbuiten is daarentegen een tekort aan plancapaciteit[84].

De gemeentelijke vestigingsoverschotten zijn tot nu toe hoofdzakelijk het gevolg van vestiging in het streekcentrum Emmen. Dit bevestigt de regionale functie van het streekcentrum, hoewel ook veel vestigers in Emmen afkomstig zijn van buiten de provincie (vooral Zuid Holland). Om de groeiambities te bereiken dient ingespeeld te worden op de behoefte aan landelijk en dorps wonen van mensen uit de Randstad. De dorpen en het landelijk gebied zullen een belangrijke rol spelen bij het realiseren van de gemeentelijke groeiambitie door het deel van de nu verruimde opgave van de dorpen dat nog niet is ingevuld met concrete plannen geheel of gedeeltelijk te reserveren voor het realiseren van bijzondere woonmilieus.

---

[78] Ouderen met veel tijd en geld, gezinnen met kinderen, starters in werk- en wooncarrière, ouderen met behoefte aan 'cure & care'.

[79] Door de Hogeschool Drenthe is bijvoorbeeld aangegeven dat op termijn behoefte ontstaat aan huisvesting van 375 buitenlandse studenten. Hiertoe zijn of worden locaties ontwikkeld invulling kunnen geven aan deze vraag (Valtherlaan, Bosweg, Delftlanden). Op de middellange termijn moeten nieuwe locaties gevonden worden, vooral in / nabij het Emmen Centrum

[80] Migratie naar Duitsland is van invloed op de bevolkingsomvang en kan de voorzieningenstructuur aantasten. Daarom wordt ingezet op een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat, zodat het duidelijk meerwaarde heeft om in Emmen te blijven wonen. Overigens blijkt, met een naijleffect van enkele jaren, dat een aanzienlijk gedeelte weer terug komt uit Duitsland.

[81] Uit genoemd onderzoek van RIGO blijkt dat de Emmense groeiambitie haalbaar is, mits hiervoor wel potentieel uit de Randstad aangeboord wordt middels een bijzondere marketingstrategie. Het RIGO heeft berekend dat voor de periode tot 2020 het benodigde vestigingsoverschot van 750 personen per jaar in potentie mogelijk is. Met een dergelijk vestigingsoverschot kan de ambitie van 120.000 inwoners in 2020 worden gehaald.

[82] Actualisatie Woonplan Emmen 2020. In de actualisatie van het Woonplan (2007) is een verdeling gemaakt van het aantal nieuwe woningen (8.750 over streekcentrum, hoofdkernen en kleine kernen, incl. vervanging). De 8 hoofdkernen zijn Nieuw Weerdinge, Emmer Compascuum, Nieuw Amsterdam-Veenoord, Erica, Klazienaveen, Zwartemeer, Schoonebeek en Weiteveen. Daarbij is rekening gehouden met een dalende omvang per huishouden. Deze zal tussen 2006 en 2020 naar verwachting afnemen naar circa 2,0 personen/woning. Jaarlijks dienen gemiddeld 500 woningen aan de voorraad te worden toegevoegd. Om de achterstanden (ten opzichte van het Woonplan uit 2002) in te halen wordt de productie tot 2010 opgeschroefd naar circa 900 woningen per jaar.

[83] Binnen de kern Emmen wordt een aanzienlijk deel van de nieuwbouw gerealiseerd in de Delftlanden. Het maximum aantal woningen bedraagt 3.400. Aandachtspunt bij de herziening van de plannen voor Delftlanden II en III is een vraaggerichte uitwerking.

[84] Bij de kleine kernen heeft dit vooral te maken met de relatief grote verruiming van de bouwmogelijkheden in POP II.

Samenvatting Quick Scan Woningbouw		
De bouwopgave (incl. vervanging) per 01/01/2006 tot	**- 2010**	**2010 - 2020**
- streekcentrum	2413	3113
- hoofdkernen	1013	1792
- kleine kernen	173	251
- landelijk gebied	-4	0
de gemeente	**3599**	**5156**
Restcapaciteit (bouwprogramma + reserveringen) per 01/01/2006 tot	**- 2010**	**2010 - 2020**
- streekcentrum	3189	3662
- hoofdkernen	1163	665
- kleine kernen	135	156
- landelijk gebied	104	46
de gemeente	**4487**	**4483**
Behoefte aan plancapaciteit per 01/01/2006 tot	**- 2010**	**2010 - 2020**
- streekcentrum	-776	-549
- hoofdkernen	-150	1127
- kleine kernen	38	95
- landelijk gebied	-108	-46
de gemeente	**-888**	**673**

Uit: actualisatie Woonplan2020 (2007)[85]

Van kwantiteit naar kwaliteit: differentiatie van woonmilieus

Om een gevarieerd woningaanbod in heel Emmen te realiseren, is aansluiting nodig op de woonwensen van inwoners. Het streekcentrum Emmen heeft een taak in de regio om te voorzien in de woningvraag. Eerder is gekozen om deze opgave langs drie wegen in te vullen: herstructurering, inbreiding en uitbreiding (de “Stadsontwikkelingtrojka”). Inzet van de structuurvisie is deze benadering zowel breder in te zetten, als ook te komen tot een vernieuwingsslag.

De herstructureringsopgave is tot nu toe vooral aan de orde geweest in de kern Emmen en tot op zekere hoogte in een enkel groter dorp (Klazienaveen, Nieuw-Amsterdam/Veenoord). Maar ook in andere dorpen manifesteert de bouwopgave zich meer en meer in de vorm van vervanging en inbreiding. In bijna alle dorpen is de noodzakelijke toename van de voorraad beperkt, maar dit betekent niet dat er weinig tot geen woningen gebouwd worden. De opgave ligt er om de woningvoorraad in lijn te brengen en te houden met de woonwensen van huidige én toekomstige inwoners. Dit betekent:

- meer levensloopbestendige woningen: bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de kern van het dorp. Zo wordt tegemoet gekomen aan de toenemende behoefte naar wonen met zorg en welzijnsdiensten;
- meer ruimte voor bouwkavels: zo wordt tegemoet gekomen aan de wens van inwoners om zelf de regie in handen te hebben bij het creëren van hun woon- en leefomgeving;

[85] Geactualiseerd beleid bevolkingsontwikkeling:

	2000	**2005**	**2010**	**2015**	**2020**
streekcentrum	53.530	55.010	57.730	60.530	63.402
hoofdkernen	37.481	38.534	39.573	40.487	41.300
kleine kernen	8.961	9.146	9.187	9.228	9.269
landelijk gebied	6.006	5.932	5.932	5.932	5.932
gemeente Emmen	**105.978**	**108.622**	**112.422**	**116.177**	**119.903**

- realisatie van nieuwe dorpse en landelijke woonmilieus in combinatie met investeringen in het landschap om de kwaliteit van wonen en leven een impuls te geven en een concurrerend woonmilieu te bieden.

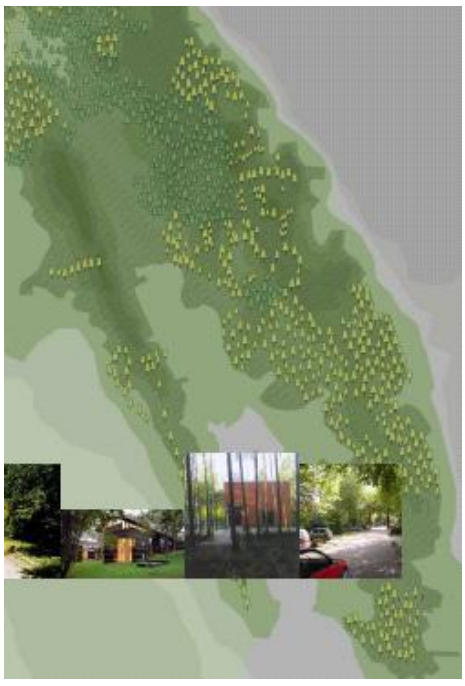
Hier tegenover staat dat de bestaande woningvoorraad vaak niet meer voldoet aan de huidige kwaliteitseisen en dus voor een deel voor herstructurering in aanmerking komt. Anderzijds verandert ook de wijze waarop de strategie van herstructurering-inbreiding-uitbreiding wordt vormgegeven. Het beeld dat daarin vooral naar voren komt, is dat in de toekomst de opgave gefragementeerder en kleinschaliger is dan nu, ongeacht de aard van de opgave (herstucturering, inbreiding of uitbreiding). De opgave is echter breder dan alleen maar woningen. Ook de woonomgeving, voorzieningen en het sociaal klimaat vallen onder de opgave deze aan te passen aan de huidige kwaliteitseisen. Concreet voorbeeld is dat soms in wijken het aantal parkeerplaatsen niet meer in overeenstemming is met de vraag. Tenslotte kan aandacht voor de versterking van de kwaliteit van het eigen woningbezit ook nodig zijn.

Na afronding van de grootschalige herstructurering in de Emmen Revisited wijken en Emmermeer is op middellange termijn de woningmarkt 'op orde'. Om ervoor te zorgen dat dit zo blijft, is een continue aanpassing aan de veranderende vraag geboden. Op den duur ontstaat een cyclische vernieuwing van de bestaande woongebieden. Dit sluit goed aan op het verhuisgedrag dat in Emmen waarneembaar is: een aanzienlijk deel van de 'pioniers' trekken steeds naar nieuwe of vernieuwde woonwijken, waardoor ze ruimte achterlaten voor andere Emmenaren.

De mogelijkheden voor inbreiding zijn tot 2020 beperkt. Met uitzondering van het centrum, worden er geen grote herontwikkelings/transformatielocaties verwacht. Verdichting vindt nog wel plaats in Emmerhout en het centrum van de Bargeres. De omvang hiervan is beperkt om verstoring van de woningmarkt en de kenmerkende ruimtelijke kwaliteit van deze wijken te vermijden.

In de eerste fase van de Delftlanden (tot 2012) is ruimte voor uitbreiding van groenstedelijke woonmilieus. Delftlanden voorziet daarmee in de groeimogelijkheden van Emmen middels stedelijke uitleg. Voor de tweede en derde fase van de Delftlanden vindt een verschuiving naar meer dorpse en landelijke woonmilieus plaats. Voorop staat dat een bijzonder en onderscheidend woonmilieu wordt neergezet.

Wervende woonmilieus als economische impuls

De gemeente Emmen zet in op andere bronnen van werkgelegenheid. Dat betekent een omslag in het denken: niet langer voortbouwen op wat bekend is in Emmen, maar juist op nieuwe sectoren die 'vanaf de grond' moeten worden opgebouwd. Het aantrekken van nieuwe inwoners (vestigers) is een middel om de dienstensector (zorg, recreatie en detailhandel) te stimuleren. De kracht van Emmen is dat er hier veel ruimte is. Ruimte in letterlijke zin, waardoor mensen meer 'woning en kavel' voor hun geld krijgen dan elders (Easy Jet- filosofie). Maar ook ruimte in regelgeving: Emmen biedt ruimte voor experimentele vormen van wonen en particulier opdrachtgeverschap[86].

Om de verschillende geïnteresseerden te bereiken is een viertal nieuwe, aantrekkelijke woonmilieus ontworpen die variatie aanbrengen in het aanbod en tegelijkertijd de economie en landschappelijke kwaliteiten versterken. Op deze wijze worden mensen van elders verleid de stap te zetten naar Emmen te komen. Voor de één is hierbij het 'buiten' wonen, voor de ander de combinatie van woning met bos of natuur de trekker. De realisatie van woonmilieus gaat hierbij gepaard met een gelijktijdige versterking van het landschap ter plekke (rood voor groen).

[86] De vraag naar zelfbouw is overal in Nederland hoog, en in Emmen past het ook nog eens in een traditie.

Er zijn vier nieuwe woonmilieus geformuleerd, te weten:

- *Water/lintwonen langs vaarverbinding Erica- ter Apel* (enkele honderden woningen; tussen Emmer- en Barger Compascuum);
- *Erfwonen* in het gebied tussen Dommerskanaal en beekdal Schoonebeekerdiep (enkele tientallen woningen);
- *Boswonen* op de Hondsrug (een combinatie van bosaanleg en woningbouw), afhankelijk van de vraag enkele tientallen tot honderden)[87];
- *Weide- of waterwonen* in fase 2 en 3 van de Delftlanden (maximaal 1.900 woningen). Het totale aantal woningen in de Delftlanden kent een maximum van 3.400 woningen. Als gezegd staat de nadere uitwerking nog niet vast, zodat flexibel ingespeeld kan worden op de voortdurend veranderende marktvraag. Hierbij is een koppeling denkbaar met waterberging/ beekdalherstel van de aangrenzende Buma Marchienawijk. Zowel voor het water als de woonwijk kan deze koppeling bijdragen aan de wervendheid c.q. bijzonderheid van dit woonmilieu.

Daarnaast zijn andere nieuwe woonvormen denkbaar, bijvoorbeeld de koppeling van water en wonen. Van belang is dat nieuwe woningen aansluiten bij de markt en onderscheidend zijn. Specifiek dient in dit kader het initiatief genoemd te worden van de realisatie van een waterlandgoed in het zuidoosten van Emmer-Compascuum[88].

Met name voor de periode na 2010 is de uitbreiding van het woningaanbod minder sterk noodzakelijk nodig voor de autonome bevolkingsontwikkeling. De autonome vraag wordt vooral in de bestaande kernen gerealiseerd. De ontwikkeling van nieuwe woonmilieus vindt gespreid over de gemeente plaats, waarbij veruit de meeste nieuwe woonmilieus in de nabijheid van één of enkele kernen gelegen zijn. Om de ambitie van de 120.000 inwoners te behalen dienen er in de gemeente een aantal nieuwe woonmilieus te wordt gerealiseerd; de autonome bevolkingsontwikkeling is hiertoe te laag. Hierbij wordt de koppeling van aantallen woningen aan kernen verlaten, aangezien ingezet wordt op woonmilieus die niet altijd één-op-één zijn toe te delen aan een kern.

6.3 Voorzieningen

Emmen, centrum van en voor de regio

Emmen heeft een belangrijke verzorgende functie voor de omliggende regio. Het directe verzorgingsgebied van de stad van ruim 60.000 mensen wordt aangevuld tot bijna 110.000 inwoners in de gemeente. Maar ook in de omliggende gemeenten, zowel aan Nederlandse als Duitse zijde van de grens, wonen mensen die voor hun voorzieningen op Emmen zijn georiënteerd. Emmen biedt regionale voorzieningen zoals een stedelijk winkel- en uitgaanscentrum, theater, bioscoop en andere culturele voorzieningen, hoger onderwijs, een regionaal ziekenhuis, kennisinstituten en is toeristische trekker met (inter)nationale aantrekkingskracht.

De aanwezigheid van de stedelijkheid en een uitgestrekt landelijk gebied op onderling korte afstand van elkaar is aantrekkelijk. Dit betekent dat een verdere versterking van het centrum van groot belang is voor zowel de stad als het omliggende land. Conform het Masterplan Emmen Centrum 2020 wordt het hart van Emmen verder uitgebouwd met stedelijke woonmilieus, winkels met nationale uitstraling, kantoren en leisurevoorzieningen.

Eén van de belangrijkste opgaven in het centrum vormt de verplaatsing van de gehele dierentuin naar de locatie op de es. In combinatie met

[87] Ruim 2.250 ha is aangemerkt als mogelijk geschikt voor boswonen (900 woningen). In de uitwerking wordt nog nader op exacte locaties ingegaan. Er wordt een versterking van het landschap nagestreefd, wat betekent dat er veel aandacht uit zal gaan naar de locatie en functie van het bos ten opzichte van het reeds aanwezige bos, de bodem en aanwezige ecologische structuren.

[88] Het initiatief behelst de realisatie van ca. 34 woningen, 2 waterlandgoed-hoofdgebouwen en 33 ha waterlandgoed. De locatie ligt aan de Oosterdiep OZ, ter hoogte van de visvijver.

het theater ontstaat hier een trekker van formaat. Het nieuwe complex van theater en dierenpark zet Emmen nog meer dan voorheen als leisureport op de kaart. Tegelijkertijd liggen er kansen voor een impuls binnen het bestaande centrum. Deze worden in de periode tot 2020 benut.

Versterking van de bestaande ruimtelijke structuur van niet commerciële voorzieningen

Emmen beschikt over een bovengemiddeld aantal voorzieningen[89]; deze zijn fijnmazig verspreid over de gemeente. Emmen kent relatief veel basisscholen[90], welzijnsaccommodaties en sportvoorzieningen. Het aantal en aandeel zorgvoorzieningen blijft achter bij het gemiddelde. Eén van de Emmense kwaliteiten is dat voorzieningen nabij zijn. De ruimtelijke opbouw van de gemeente speelt een grote rol in deze 'luxe' positie.

In de gemeente is sprake van een sterk hiërarchische structuur. De kern Emmen vervult een functie voor de eigen gemeente en een groot omliggend gebied. Klazienaveen is een subregionaal centrum. Het heeft een bovenlokale functie voor de omliggende kernen. Het voorzieningenpakket in de andere kernen richt zich vooral op de eigen inwoners.

In de centra vormen de winkels en andere voorzieningen het hart van de wijk of dorp. Vanwege de belangrijke rol voor de leefbaarheid is de inzet van de gemeente gericht op het behoud van deze ruimtelijke voorzieningenstructuur. De gemeente Emmen houdt hierbij het principe aan van spreiding van lokale voorzieningen en tegelijkertijd efficiënte bundeling (zoals bijvoorbeeld een brede school of kulturhus) om de kwaliteit op niveau te houden c.q. te versterken. Natuurlijke momenten worden aangegrepen om deze wijzigingen in de structuur te realiseren. Met natuurlijke wijzigingsmomenten wordt bijvoorbeeld gedoeld op:

- de noodzakelijke vervanging van één of enkele accomodaties in een gebied;
- een voorziening komt onder druk te staan vanwege een afname in het gebruik;
- ingrepen in een gebied zoals een herstructurering;
- de ontwikkeling van een nieuwe voorziening waaraan zaken gekoppeld kunnen worden.

Afwegingen over het al dan niet aanpakken van voorzieningen worden bezien vanuit een aantal kenmerken[91], te weten vernieuwing, betaalbaarheid, kwaliteit, bereikbaarheid, inzet van bewoners, specifiek beleid en multifunctionaliteit. Genoemde kenmerken vormen in onderlinge samenhang de leidraad.

Wat op termijn verandert is de positie van scholen en onderwijsvoorzieningen in dorpen en wijken. Nu nog zijn de scholen grotendeels monofunctioneel en dienen vooral scholingsdoeleinden. In de periode tot 2020 groeien scholen uit tot nieuwe dragers in wijken en dorpen. Centraal staat het

---

[89] Bij het totstandkomingsproces van de structuurvisie zijn diverse onderzoeken uitgevoerd.

[90] 3 maal zoveel basisscholen (normen van het Provinciaal Instituut Zorg en Welzijn Groningen), 4 maal zoveel welzijnsaccomodaties.

[91] Afwegingen en discussies over het al dan niet aanpakken van voorzieningen worden bezien vanuit een zevental kenmerken:

1. *Vernieuwing:* in plaats van aanpassing en continuering van het huidige voorzieningenniveau vindt vernieuwing plaats door te investeren in bundeling en clustering en toepassing van nieuwe concepten;
2. *Betaalbaarheid;*
3. *Kwaliteit* in plaats van kwantiteit: geïnvestereerd wordt in een voorzieningenniveau van kwaliteit in plaats van het instandhouden van kwantiteit;
4. De *bereikbaarheid* van voorzieningen is leidend, niet de directe nabijheid van voorzieningen;
5. Uitgangspunt zijn *gebundelde/geclusterde* voorzieningen (multifuncionaliteit);
6. Meer nadruk op *specifiek beleid*; de primaire voorzieningen zijn aanbodgericht, verdere invulling en opplussing vindt vraaggeoriënteerd plaats;
7. Meer *inzet en gebruik van* de vitale kracht van *bewoners*. Startpunt van totstandkoming en instandhouding van voorzieningen zijn de burgers zelf.

Het een en ander wordt nader uitgewerkt in de verschillende sectorale sporen. Voor wat betreft niet-commerciële activiteiten betreft het een gehele reeks aan voorzieningen en accommodaties. Gedacht kan hier worden aan:

- onderwijs & opvang (kinderopvang, peuterschool, basisschool en voortgezet onderwijs, brede school, e.d.)
- zorg (verpleeg- en verzorgingstehuizen, huis- en tandartsen, fysiotherapeuten, gehandicaptenvoorzieningen, woonzorgcomplexen,e .d.)
- sport (zwembaden, sportvelden, gymzalen, speeltoestellen, e.d.)
- overig (bibliotheek, buurtontmoetingscentra, e.d.)

concept van de Brede School[92] met daaromheen allerlei andere voorzieningen (zorg, sport, winkels, ontmoetingsplek). De precieze invulling van dergelijke complexen hangt af van de lokale omstandigheden (maatwerk). Binnen de gemeente zijn er momenteel een aantal (Emmerhout, Angeslo). De clustering van voorzieningen kan ook plaatsvinden binnen het concept 'Kulturhus'. Voor de invulling van beide concepten geldt dat maatwerk per wijk of dorp nodig is.

Ook de verdergaande integratie van wonen, zorg, welzijn en voorzieningen in woonzorgzones/ -complexen zet zich de komende jaren voort. De verschillende instellingen en corporaties werken hierbij onder regie van de gemeente nauw samen. Deze ontwikkelingen zijn positief voor de leefbaarheid in wijken en dorpen. In Emmer-Compascuum en Emmermeer zijn twee woonzorgzones gerealiseerd.

Meer dan voorheen komen keuzes aan de orde welk voorzieningenpakket bij een kern, buurt of wijk past en welke locaties hiervoor geschikt zijn. Een stricte toedeling van voorzieningen aan een kern is gezien de planperiode tot aan 2020 weinig flexibel en staat haaks op het streven naar maatwerk. Het schept verwachtingen die door diverse ontwikkelingen achterhaald worden en/of zet het werkveld van de verschillende partijen op slot.

Van belang is voorts niet zozeer het gebouw waarin een voorziening is gehuisvest, alswel de functie van de voorziening. Tenslotte geldt dat hoe hoger het schaalniveau is, des te meer voorzieningen er zijn. Dit betekent dat in een aantal gevallen voorzieningen per kwadrant centraal beschikbaar zijn en niet per dorp. Hierbij kan gedacht worden aan een bibliotheek, gezondheids- of ouderencentrum of sporthal/ -park. Tenslotte is er nog een aantal regionale voorzieningen (theater, hoger onderwijs, ziekenhuis). Deze zijn grotendeels aanwezig in de stad Emmen.

6.4 Veiligheid

Van de G27-gemeenten behoort Emmen tot de veiligste gemeenten. Dit heeft deels te maken met het relatief grote aantal kernen, maar ook met de opzet van Emmen als open, groene stad. Een voortzetting van dit unieke Emmense concept is van belang voor een duurzame en (sociaal) veilige gemeente. De fysieke structuur van de gemeente dient derhalve bij te dragen aan de sociale veiligheid en leefbaarheid. Hoewel de structuurvisie vooral een ruimtelijk-economisch plan is, kan de fysiek-ruimtelijke structuur niet los worden gezien van de sociale structuur. Er zit een zekere samenhang tussen het oplossen van vraagstukken van fysieke en sociale aard.

Voor wat betreft het aspect fysieke veiligheid worden nieuwe ontwikkelingen hierop getoest. Hierbij gaat het om de vraag binnen welke termijn en in welke mate hulpdiensten een object kunnen bereiken. Met name de situering ten opzichte van de vier brandweerposten (Emmen, Emmer-Compascuum, Klazienaveen en Schoonebeek) kan van invloed zijn op een ontwikkeling of inrichting van een gebied (maximale opkomsttijden).

Plaatsgebonden Risico (PR)
Het plaatsgebonden risico (PR) is de berekende kans per jaar, dat een persoon overlijdt als rechtstreeks gevolg van een ongeval bij een risicobron, aangenomen dat hij op die plaats permanent en onbeschermd verblijft. In het PR zijn twee kansen verwerkt:

- De kans dat een ramp, zoals het ontsnappen van een gevaarlijke stof, plaatsvindt.
- De kans dat een persoon daadwerkelijk overlijdt als gevolg daarvan.

Daar waar deze kans 1:1.000.000 is, ligt wettelijk de risicocontour (de PR=10^{-6} contour).

Groepsrisico (GR)
Het groepsrisico (GR) geeft de kans aan dat een hele groep personen overlijdt door een ongeval met een risicovolle activiteit. In het groepsrisico wordt rekening gehouden met het aantal mensen dat in de buurt van een ongeval aanwezig kan zijn. Daar waar deze kans 1: 100.000.000 is, ligt wettelijk de risicocontour (de GR= 10^{-8} contour).

[92] De Brede School wordt omschreven als: "een geïntegreerde aanpak ter verbetering van de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren in hun diverse leefmilieus: op school, in het gezin en in hun vrije tijd. Het gaat daarbij om de inrichting van een netwerk van onderwijs, welzijn en zorg rond kind en gezin, ter bevordering van de sociale competenties van kinderen en jongeren en van hun actieve deelname aan samenleving, onderwijs, recreatie en werk. Om deze integrale aanpak waar te kunnen maken wordt gebruik gemaakt van de centrale plaats die de school inneemt in het leven van kinderen. Daardoor biedt de school een basis voor continuïteit om de ontwikkelingskansen van kinderen gericht op te bouwen. Niet door de school alleen maar in samenwerking met andere jeugdvoorzieningen".

Specifiek aspect is de externe veiligheid[93]. Het Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (BEVI) verplicht gemeenten afstand te houden tussen (beperkt) kwetsbare objecten en risicovolle activiteiten. Ten behoeve van een duurzame structuur van de gemeente is een scheiding van activiteiten (kwetsbare en risicovol) aangebracht; nieuwe BEVI-activiteiten zijn in principe alleen mogelijk in daarvoor aangewezen zoekgebieden. Tevens wordt een buffer aangebracht om te voorkomen dat nieuwe activiteiten toekomstige functies belemmeren.

De zoekgebieden voor de vestiging van nieuwe BEVI-inrichtingen liggen op de bedrijventerreinen Bargermeer, A37 en De Vierslagen. Buiten deze zoekgebieden is nieuwvestiging in principe niet mogelijk. Uitzondering hierop vormen de LPG-tankstations. Per locatie vindt een aparte beoordeling in het kader van het BEVI plaats in de planologische procedure.

Voorts gelden de volgende uitgangspunten:

- Bestaande BEVI-inrichtingen op de bedrijventerreinen Bargermeer, A37 en De Vierslagen blijven gehandhaafd; buiten deze terreinen worden zij gerespecteerd;
- De (PR)=10^{-6} contouren vallen binnen de zoekgebieden; er bevinden zich geen (beperkt) kwetsbare objecten of bestemmingen binnen een PR=10^{-6} contour[94];
- Realisatie van nieuwe kwetsbare objecten binnen de zoekgebieden is niet toegestaan; daarbuiten is dit op de 3 bedrijventerreinen beperkt mogelijk.
- Indien mogelijk vindt een concentratie van BEVI-inrichtingen plaats in de gebieden 1 en 2, beide in paars aangegeven op onderstaande kaart[95]. Overlap van PR=10^{-6} contouren van BEVI-inrichtingen is hier toegestaan.
- Domino- en cumulatie-effecten dienen zoveel mogelijk beperkt te worden;
- Wijziging van bedrijfsvoering buiten de zoekgebieden mag niet leiden tot verhoging van het PR.
- Een toename van het GR dient ten allen tijde afgewogen en verantwoord te worden. Uitgangspunt is dat het GR niet alleen afgezet wordt tegen de oriënterende waarde, maar ook ten opzichte van de huidige situatie[96]. De oriëntatiewaarde van het GR wordt als plafond gehanteerd.
- Invloedsgebieden[97] vallen niet buiten de grenzen van de bedrijventerreinen; functies met niet-zelfredzame groepen passen niet binnen een invloedsgebied.

Met betrekking tot het transport van gevaarlijke stoffen wordt aangesloten op vigerende wet- en regelgeving. Binnen de gemeente zijn de A37, de N34, en een gedeelte van de N862 en Rondweg aangewezen als 'gevaarlijke stoffenroute'. In het planMER zijn ontwikkelingen hieraan getoetst.

Een laatste aspect, tenslotte, zijn buisleidingen met gevaarlijke stoffen. Op een aantal plekken lopen er dwars door de gemeente een aantal hogedruk aardgasleidingen en leidingen van de NAM. Bij nieuwe ontwikkelingen wordt rekening gehouden met de ligging van deze leidingen en worden de voorgeschreven afstanden ten aanzien van externe veiligheid in acht genomen. In dit kader gaat hier bij de volgende projecten speciale aandacht naar uit: Wild Life Resort Griendtsveen, uitbreiding Bargermeer, nieuwe woonmilieus bos- en erfwonen

[93] Externe veiligheid gaat over het beheersen van de risico's die ontstaan voor de omgeving bij het gebruik, de opslag en het vervoer van gevaarlijke stoffen als vuurwerk, lpg en munitie over weg, water, spoor en door buisleidingen. Ook de risico's die zijn verbonden aan het gebruik van luchthavens vallen onder externe veiligheid.

[94] BenW kunnen vrijstelling verlenen; voor een overzicht en definitie van het begrip (beperkt) kwetsbaar object wordt verwezen naar het separaat verschenen rapport "Veiligheid ruimtelijk op orde, beleidsuitgangspunten ten behoeve van het structuurplan" (DHV, 2007)

[95] Gebied 1 maakt deel uit van het Emmtec-terrein met specifieke vestigingseisen.

[96] Een ontwikkeling kan best passen binnen de oriënterende waarde, maar desalniettemin tot een 10 maal zo groot risico leiden (t.o.v. huidige situatie). Een dergelijke exercitie dient derhalve weloverwogen in beeld te worden gebracht.

[97] Gebied waarin volgens bij regeling van de minister vast te stellen regels personen worden meegeteld voor de berekening van het groepsrisico. Het invloedsgebied is het gebied tussen de inrichting en het uiterste punt waar ingeval van een ongeval nog 1% van de aanwezige personen overlijdt ten gevolge van dit ongeval.

en realisatie vaarroute Erica-Ter Apel.

Hoofdstuk 7: Visie op de ruimtelijke structuur 2020

In voorgaande hoofdstukken zijn de ambities, kaders en gewenste ruimtelijke ontwikkelingen richting 2020 geschetst. Deze structuurvisie staat in het teken van het realiseren van een kwaliteitsimpuls. In plaats van hectares en aantallen wordt nadrukkelijk ingezet op verbetering, benutting en opwaardering van het bestaande. Om deze ontwikkelingen mogelijk te maken zijn de kaders gesteld.

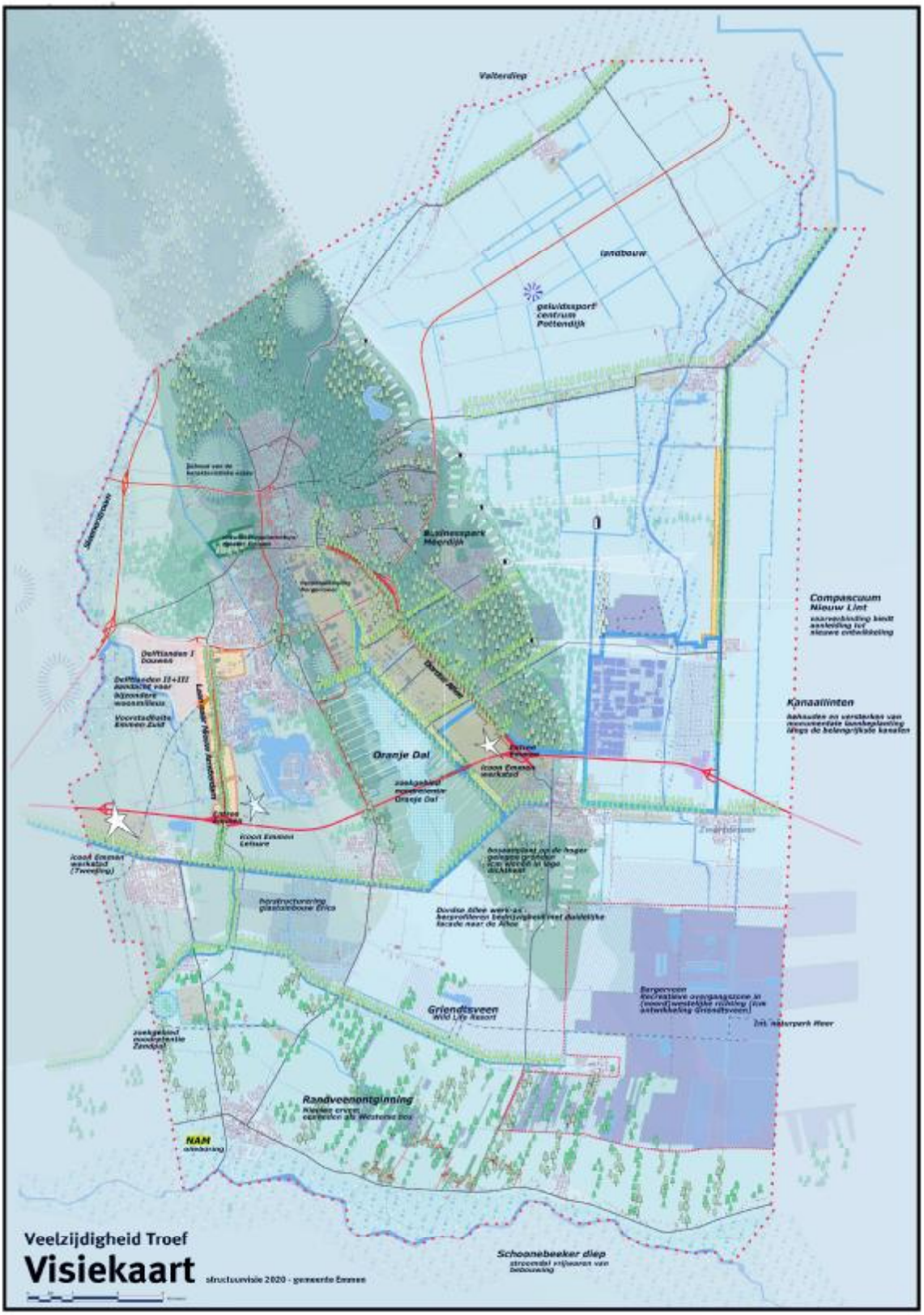
Op bijgaande visiekaart is de ruimtelijke vertaling van de beleidskeuzen weergegeven. Het geeft een totaalbeeld van de ontwikkelingsrichtingen. Te zien is dat een breed palet aan functies zijn plek heeft en krijgt binnen het grondgebied van de gemeente Emmen. Doelen en keuzes uit de Strategienota (aantrekkelijk woon- en leefklimaat en een diverse economische structuur) worden met de Structuurvisie ruimtelijk mogelijk gemaakt.

De titel ‘veelzijdigheid troef’ laat zien dat Emmen veel te bieden heeft. Industrie, leisure, landbouw, een aantrekkelijk winkelcentrum, water, wonen, natuur, recreatie, bos, glastuinbouw en openheid maken Emmen tot een complete gemeente. Emmen heeft dan ook veel te bieden voor de regio. Andersom biedt de regio en het achterland voor Emmen ook kansen. Met deze structuurvisie streeft de gemeente Emmen dan ook een verdere ‘verknoping’ na met de omliggende regio.

In het bijbehorende uitvoeringsprogramma is de uitvoering van de structuurvisie in een aantal projecten weergegeven. Zij vormen, naast het kaderstellende karakter van de structuurvisie, de kern van deze op uitvoering gerichte Structuurvisie. Het uitvoeringsprogramma is voorts voorzien van een hoofdstuk ‘van visie naar uitvoering’. Hierin wordt ingegaan op het gebruik van de mogelijkheden die de nieuwe Wro en Grexwet bieden om kosten te verhalen.

Hieronder zijn de verschillende projecten weergegeven.

Strategische projecten	Dit is een selectief aantal projecten die een katalysatorfunctie hebben voor de ruimtelijk-economische structuur in 2020 en aspecten van meer lagen bevatten.	1.1 Deelen
		1.2 Vaarwaterwereld
		1.3 De Monden
		1.4 Realisatie bijzondere woonmilieus
		1.5 Dierenpark/theater
Overige projecten	Eerste laag	2.1 Ruimtelijke waardenkaart
		2.2 Landschapsvisie
		2.3 Snelwegpanorama A37
		2.4 Bestemmingsplan Buitengebied
		2.5 Herstel Beekdalen
		2.6 Bargerveen
		2.7 Realisatie Ecologische Verbindingszones
		2.8 Windenergie
	Tweede laag	2.9 Onderzoek bereikbaarheid Emmen
		2.10 Verdubbeling N34
		2.11 Station Emmen Zuid
		2.12 Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan
		2.13 Actualisatie Fietstotaalplan
	Derde laag	2.14 Nota werklocaties
		2.15 Bahco: herstructurering Bargermeer
		2.16 Actualisatie TROP
		2.17 Wild Life ParkResort Griendtsveen
		2.18 Herstructurering glastuinbouw
		2.19 Uitvoering Masterplan Emmen Centrum
		2.20 Onderwijs, kennis en innovatie
		2.21 Ontwikkeling Businesspark Meerdijk
		2.22 Zorg
		2.23 Opwaarderen woonkwaliteit; Emmen Revisited en meer
		2.24 Revitalisering dorpskernen
		2.25 Marketingcampagne Emmen
		2.26 Herziening Masterplan Delftlanden II en III
		2.27 Brede School & multifunctionele centra
		2.28 Fysieke Veiligheid

- Snelweg
- Nieuwe weg
- Weg
- Spoorlijn
- Kanaal
- Laagveen
- Nieuwe functies langs Dordse Allee
- Nieuwe functies langs Laan van Nieuw Amsterdam
- Ontwikkelen entree Assen
- Glastuinbouw Klazienaveen
- Glastuinbouw Erica
- Hoogveen
- Bedrijventerrein
- Bebouwing
- Relief Hondsrug/Laagveen
- Behouden en versterken steilrand
- Versterking hoofd-kanalen
- Gemeentegrens
- Beekdal ontwikkeling
- Bestaand bos en herbebossing Hondsrug
- Es
- Waterplas
- Zichtlijnen open ruimte